

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istorìa

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Constantini Imperatoris Oratio, quam inscripsit Ad Sanctorum Coetum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΛΟΓΟΣ, CONSTANTINI IMPERATORIS ORATIO, quam inscripsit AD SANCTORUM COETUM.

ὁν ἔγραψε τῶν ἁγίων συλλόγω.

Κεφ. Α΄.

Τὸ πρόμιν τῆ παρὰ μένοντα, καὶ οἷα ἱ Θεὸς λόγος ἀφελῆσας ὑμπατας διαφόρας, ὡς τῶν ἀφελυμένων ἐταβυλίωτο.

ΤΟ τηλαυγέσθον ἡμέρας τε καὶ ἡλίου φέξθ, ἀετοίμιον μὲν ἀνάσσειας ἀεμογῆ ὄνεα τῶν πονησάντων ποτὲ ζωμάτων. ὀρμαίθ' ἰσοσχέσεως, καὶ ἀρεπὸς ἑπιτῶν αἰωνίαν ζωὴν ἀγάσσα, ἡ τὲ παθήματος ἡμέρα παρῆσιν, ὡς ἀρεσφιλέσταιοι καθηγηταί. φίλοι θ' οἱ λοιποὶ ἑξ ὑμπατες ἀνδρες, μακάρεα τε πολλὰ πηθήτη τῶν θρησκιδόνων, καὶ αὐτὸν τόν τῆς θρησκείας Θεόν, διὰ τῶν ὄντος αἰδήσεων ἐκάσθ καὶ δι' ὀκφωνητηρίων ἀδιαλείπῃς ὑμνοῦντων καὶ τὰ ἐν θεασίσμασι ἀρεσασαυροδύμῃα. σὺ δ' ὡς παμμήτεια φύσις, ἰσιτῶν τῶ κόσμῳ σωτετέλεκας πῶποσι: ποίον δ' ὄλως σὸν δὴ μέρηγμα, εἴπερ ὁ τῶν πάντων, καὶ τῆς σῆς ἰσίας αἰτίθ. εἴθ' ἄρ' σε ἐκόσμησεν. ἐπεὶ κόσμθ φύσεως, ἡ καὶ φύσιν ζωὴ ἑπιεκράτηκε δ' ἐ μετεῖως ἀπαρὰ φύσιν, τὸν τῶν πάντων Θεὸν κατὰ ἑξίαν σέβειν μηδὲνα. νομίζεσθ αἰ τε μὴ ὀκ ἀρεσῖας, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἀτάκτως τε καὶ πηνημελῶς τὰ πάντα συνεσάνα. καὶ ταῦτα ὄξ ἀγγελῆσθ κατὰ ἑκάσθ θείας ἑπιπνοίας διὰ ἀρεσφητῶν, οἷς ἔδει πείθεσθαι, ἀντίστατο παντοίως μηχαναῖς ἀδικία δυσσεῖθς. διαβεβλημῆ μὲν πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας φῶς. ἀσαζομῆ δὲ τὸ δυσέλεγκτον τὲ σκότους. ἀλλ' ἔδ' ἐτῆτο χωρὶς βίας καὶ ὀμότηθ. ἐξαιρέτως ὀπτή τῶ χυδαίων δῆμων ἀπροόπθ φορῶ, ἡ τῶν δυνασευόντων γνώμη συνελαμβανῆ. μᾶλλον δ' ἐ τῆς ἀκαίρης μανίας αὐτῆ καθηγήτο. διὸ δὴ πολλαῖς γενεαῖς ὁ τοῖστος βίθ κεσθλυθεῖς, μεγίστων γέγονε τοῖς τότε κακῶν αἰτίας ἐπιλαμψάσθς δ' ἐ παραυλίκα ἡς ἰσ σῶπῆθ ἐπιφανείας. δίκη μὲν ὄξ ἀδικῶν ἔργων. Servatoris nostri praesentia illuxit; statim pro injustitia aequitas; pro gravissima tempe-

CAPUT I. Proemium mentionem facit Pascha, & quod Christus cum multa in omnes homines beneficia contulisset, ab iisdem male multatus est.

Plendidi° solito Solis ac diei jubar; primordium quidem resurrectionis; corporum verò jam pridem dissolutorum nova reparatio; fundamentum promissionis; via ducens ad aeternam vitam, dies videlicet Passionis nunc agitur, Doctores carissimi & reliqui omnes amici; vosq; multo reliquis feliciores credentiū populi, qui ipsum religionis auctorem Deum religiosè colitis; & tum interiore sensu, tum linguis ac vocibus, juxta sacrorum oraculorum praescripta, ipsum sine intermissione laudatis. Tu verò natura omnium parens, quid hujusmodi unquam ad hominum utilitatem contulisti? Aut potius quod usquam est opificium tuum? Siquidem ille omnium auctor, tuæ substantiæ opifex fuit. Hic enim est, qui te ornavit. Quippe ornamentum naturæ est, vita cum natura apte consentiens. Invaluit autem postea id quod prorsus naturæ contrarium est; ut Deum omnium auctorem nemo congruo cultu veneraretur; cum cæque non divini Numinis providentiâ, sed casu quodâ ac temere geri putarentur. Et quamvis Prophetae divino Spiritu afflati id ipsum disertè annuntiarent, quorum sermonibus fides adhiberi debuerat; tamen iniqua impietas modis omnibus repugnabat: ipsam quidem veritatis lucem odio prosequens; impenetrabiles autem tenebras erroris amplectens. Neque verò vis ac severitas abfuit; praesertim cum temerarium impetum vulgi, Principum auctoritas adjuvaret; aut, ut verius dicam, ipsi se importuni furoris Duces praebent. Itaque hæc vivendi ratio plurimum aetatum usu confirmatâ, illorū temporum hominib; plurimas invehit calamitates. Verum ubi primum

state serenitas oborta est; & quæcum-
 que à Prophetis prædicta fuerant, im-
 pleta sunt. Postquam enim idem ille
 Servator noster ad Patris sui sublatus est
 domicilium; toto terrarum orbe conti-
 nentiæ ac modestiæ radiis illustrato, Ec-
 clesiam suam quasi sacrum quoddam
 virtutis templum in terris constituit, id-
 que æternum & incorruptum; in quo
 tum summo Deo ac Patri debitus, tum
 ipsi quoque conveniens cultus rite ex-
 hiberetur. Sed quid posthæc vesana
 gentium malitia machinata est? Christi
 beneficia ac dona projicere, & Ecclesi-
 am Dei ad salutem omnium constitu-
 tam evertere studuit, ac suam supersti-
 tionem in ejus locum substituere. Iterum
 seditiones; iterum pugnae & bella: iterum
 morositas & luxuriosus vitæ apparatus;
 & cupiditas divitiarum: quæ quidem
 præter naturam in hominibus existens
 (quod proprium est malitiæ) nunc spe-
 ficatâ oblectat; nunc timore percellit.
 Sed hæc quidem ut æquitas postulat,
 humi jaceat, à virtute devicta, & præ-
 poenitentia se ipsa dirumpens atque di-
 lacerans. Nobis verò ea quæ divinæ do-
 ctrinæ conveniunt, impræsentiarum di-
 cenda sunt.

CAPUT II.

*Allocutio ad Ecclesiam & auditores, ut igno-
 sciam & emendent, si quid minus recte
 dixerit.*

Audi ergo, castitatis ac virginitatis
 ac rudis ætatis nutrix Ecclesia, cui veri-
 tas & clementia eura est: ex cujus pe-
 renni fonte salutaris defluit rivus. Vos
 quoque qui sincere Deum colitis, cam-
 que ob causam illi curæ estis, faventes
 audite: nec tam ad verba ipsa, quam ad
 rerum quæ dicuntur veritatem, ani-
 mum intendite; nec me dicentem, sed
 devotionis religiosum officium specta-
 te. Quæ enim gratia & utilitas fuerit
 orationis, nisi dicentis animus antea
 fuerit exploratus? Magna quidem for-
 tasse præsumo. Verum insitus mihi er-
 ga Deum amor, audaciæ causa est;
 quippe qui vini affert pudori. Pro-
 inde vos qui divinorum mysteriorum
 scientia præ ceteris instructi estis, auxi-
 lio mihi ad hæc velim; ut si quid fortè in
 dicendo peccare contigerit, ipsi mea
 sectantes vestigia corrigatis: nec con-
 summatam quandam doctrinam à me
 expectetis, sed potius fidei meæ cona-
 tum benignè approbetis. Ceterum Pa-

ἐν δὲ παντοδαπῆ κλύδωνος γαλῶν συν-
 σατο ἢ πάνθ' ὅσα διὰ προφητῶν προείρηται,
 ἐπληρέτο. τοιγάρτοι μετὰ τοῦ πατρὸς
 ἐσίαν ἀρθῆς, αἰδοῦς ἢ σωφροσύνης ἀγλαί-
 μασι τῶν οἰκουμενικῶν πρεσβυτέρων, ἰερῶν ἰσχυρῶν
 ἀρετῆς. τῶν ἐκκλησιῶν ἑπταήτης γῆς ἰδρύσατο,
 αἰδίου ἀφθαρτον. ἐν ᾧ τά τε τῶν ἑσπεριῶν
 πατρὶ Θεῷ δέοντα, τὰ δ' ἑαυτῶ καθήκοντα,
 τελεῖτο μετ' εὐσεβείας. τί δὲ μὴ ταῦτα ἡ α-
 φρων τῶν ἐθνῶν ἐμνηχανάτο πονηρία; ἐπε-
 δευε τὰς τῶν χειρῶν χάριτας ἐκβάλλουσα, καὶ
 τῶν ἑπτασπηλείων τῶν πάντων συσθεύουσα ἐκ-
 κλησίαν ποσθησίαν ἀνέστηπε δὲ τῶν οἰκουμενικῶν
 σιδαμονίαν ἀνόσιος αὐθις ζάσις, πόλεμος,
 μάχα, δυσπραγία. βίβη ὡς δασυκλήνη ζηνμα-
 τῶν ἔρωσ. ὃ καὶ ἐφυσικῶς ἰδίον ποτηρίας, ποτῆ
 μὲν ἑλπίσι κεκαλλωπισμέναις δέλγαι. ποτῆ
 δὲ φόβῳ καταπλήπτοι. ἀλλ' αὐτῆ μὲν χαμῶ
 κείδω, ἠτήθεισα ὑπὸ ἀρετῆς, ἢ δέ μιν διαρ-
 γνημύνη, σαυραπομύνη ἢ ὑπὸ μεταμεινείας
 ἡμῶν δὲ νῦν τὰ προσηκόντα τῶν θεῶν λόγῳ
 ῥητέον.

Κεφ. Β΄.

*Προφήτης τῆ ἐκκλησίας καὶ τοῖς ἀνθρώποις, συζητήσας
 διὰ τὸ εὐδοκῆσαι τὰ πλάσματά.*

Κχε τοῖσι, ἀγνείας παρθενίας τ' ἐπι-
 βολεναὶ κληρῆς. ἐκκλησία ἡ ἀσπὴ καὶ ἀ-
 δαοῦς ἡλικίας τιθίω. ἢ μελεμὲν ἀληθείας
 μέλει δὲ φιλανθρωπίας; ἔξ ἧς ἀεὶ ἀναπηγῆς
 ληψὶς ἀζῆ σοτήριον νάμα. ἀκούετε δ' αὖ καὶ
 μεις εὐφῆμως, οἱ τὸν Θεὸν εὐλαβητικῶς σέβοντες
 διὸ καὶ μεμέλθητε αὐτῶν. προσέχοντες ἵνα νῶν,
 μὴ τῆ φράσει μάλλον, ἢ τῆ τῶν λεγομένων
 ἀληθεία. μὴ δ' ἐμοὶ τῶ λέγοντι, ἀλλὰ τῆ τῶ
 καθοσιώσεως εὐσεβεία. τίς γὰρ αὖ εἰς λόγῳ
 χάρις, ἀνεξέταστος καταλειπομένης τῆς τῶ
 γοντος διαθέσεως τολμῶ δ' εὐνοίας μετὰ
 λατῆς δὲ τόλμης, τῶν πρὸς τὸ θεῖον σεβασμῶ
 ἐμφυτον αἰτιῶμαι. αὐτῆ γὰρ καὶ τῶ αἰδῶ ἑτα-
 ζεται διὸ μάλιστα τοὺς ἑπιστημονας τῶν θε-
 ῶν μυσηύων, βοηθοῦς ἐμαυτῶ συνάπτεται
 εἰάν τι πλάσμα συμβαῖνη περὶ τοὺς λόγους
 συμπαραμαζίντες διορθώσασθαι τὴν μὲν ἀρετῆ
 παιδείαν μὴ ἑπιποθεύοντες. τὸ δὲ πιστῶ τῶ
 ἐπιχειρήσεως διὰ δὲ χόμμοι ἐπίπτοι αὐτῶ
 μεγίστη

μεγίστη τῆ πατρὸς, παιδὸς τε καὶ ἔργα πα-
ρειν, φθελομῶν ταῦτα ἀπερὲς ἀνατῆ φρά-
σοι καὶ διανοία παρσάφου. εἰ γὰρ τις ἀνδρ
θεῶν τοικίω, ἢ ἀλλω τινι μετῶν Ἰππῆ-
μω, ἀκροῦσθω τὸ ἔρον ἰκανῶς ὑπέληφεν, ἀ-
τελής αὐτὸς τε καὶ τὸ σαρδὰ ζῆλον ἐφωρά-
θη. ἔ μὴ κατοκνήτεον, ἔδ' ἀμελητέον, τοῖς
εὐτυχῆσαι πώποτε τ' θείας Ἰππνοίας δ' ἰὸ καὶ
ἡμεῖς Ἰομῆκος τῆς ἀναβολῆς παραίτησά μῆροι,
περὶ μὲθα τῆ σκοπῆ, (πρὸς) τὸ τέλειοι.

At tris ac Filii singulare auxilium nobis in
praesentia adspiret, ea dicentibus quae
iusserit ac menti nostrae suggesserit. Si
quis enim aut rhetoricam aut aliam
quancumque artem profectus, sperat se
absque ope divini Numinis opus suum
cumulate posse perficere, is cum eo quod
suscepit opere rudis atque imperfectus
deprehenditur. Quibus verò divini Nu-
minis semel adspiravit auxilium, in neu-
tquam cessare ac torpere debent. Pro-
inde longioris proœmii veniam à vobis
deprecati, caput ac summam instituti
nostri aggredi tentabimus.

Κεφ. Γ.

Ὅτι ἔτε λόγῳ Πατρὶς ἱ Θεῶς, καὶ τῆς κτίσεως ὁ αὐτὸς δημιουργ-
γος καὶ ἡ ἀπὸ ἑαυτοῦ σφισατα, τὰ ὄντα, εἰ δὲ Φορὰ ἡ
αὐτῶν τὰ αἰτία.

Αὐτὸν ἔ πάντα ἐφίετα, ἔπερ τῶ ἐσίαν
Θεὸς ὦν αἰεὶ, γένεσθω ὅκ ἔχει. ἐκοῦν ἔδ'
ἀρχῶν τῶν δ' ἐν γένεσει πάντων, αὐτὸς ἀρχή.
ὁ δ' ὅς ἐκείνους ἔχων τῶ ἀναφορὰν, εἰς ἐκείνον
ἐπέτα παλιν. ἐκείνη τῆς διαστάσεως συκρί-
σεῖς τε, ἔ τοπικῶς, ἀλλὰ νοεράς γινωμῆς ἔ
ῤ ζῆμία ἰωὶ τῆ πατρῶν σπλάγχων συνέ-
ση τὸ γεννηθέν, ὡς περ ἀμελεί τὰ ἐκ σπερμά-
των ἀλλὰ διατάξει προνοίας, Ἰππσάτῳ
σώτηρα τῶ τε αἰδῆσι τῶ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν αὐ-
τῶ μηχανώμῳ [ἔξ ἐφίετα]. Ἰο γάρ τοι πᾶ-
σιν ὅσα ἐπέληπται ἡ τῶ κόσμῳ, ἢ αἰτία
τῆ ἐπαι καὶ ἡ ἐκείθεν ἐκείθεν δ' ἐ καὶ ψυχῆς,
καὶ πᾶσα αἰδῆσις, καὶ τὰ ὄργανα, δ' ὦν τὰ ση-
μανώμῳ τῶ αἰδῆσις ὅσοι τελεῖται. Ἰ
ὡν δ' ἡ οἰοῦ ὁ λόγος, τῆ ὄντων ἀπάντων ἐνα εἰ-
νι παρσάτῳ, καὶ πᾶν ὅσα ὑποτέτακται τῆ
ἐκείνους δεσποτεία μόνου. τὰ τ' ἐραία, τὰ τ'
ἐπίγεια, καὶ τὰ φυσικὰ καὶ ὄργανικὰ σώμα-
τα. εἰ γὰρ ἢ τῶν ἀναριθμητῶν ὄντων κυ-
ρεία, ἔχ ἐνός ἀλλὰ πολλῶν ἔσα ἐτύγχανε,
κλήροι ἀν καὶ σοικεῖων διανεμήσεις, καὶ μῦθοι
παλαιοὶ. καὶ φθόνος, καὶ πλεονεξία κατὰ δυνά-
μιν κατακρατήσαντα, τῶ ἐναρμόνιον τῶν
πάντων ὁμῶν ἀνδρῶν ἀλδου. πολλῶν διαφύσεως
ἡ ἡλεοφιλῆσαν ἐκάσῳ μοιρεν διοικονομῆς
των. τὸ δ' ἐ αἰεὶ καὶ τὰ αὐτὰ τε καὶ ὡσαύτως ἔχειν
τὸν σύμπαντα κόσμον. [ἐκ] ἀμελῶς ἔχον, ἔδ'
ἀπὸ ται ἰομάτε γεγένησθ' ἔτον παρῆσισι. Ἰ
δ' ἀν ἐγνωτὸν συμπάσης γενέσεως δημιουργόν;
convincitur non sine providentia id geri, nec fortuito casu id contigisse. Quis verò

CAPUT III.

B Quòd Deus Pater est Verbi, & omnium rerum
opifex: & quòd nullomodo res possent con-
sistere, si diversa essent earum
causa.

B Onum illud quod omnia appetunt,
cum iuapte natura semper Deus
sit, ortum non habet, ac proinde nec
principium. Ipse verò omnium quæ gi-
gnuntur, principium est. Qui autem
ex ipso processit, rursus cum ipso con-
jungitur atque unitur: quippe cum dis-
junctio atque conjunctio non locorum
spatis, sed intellectu duntaxat in illo
perficiatur. Neque enim ullo pater-
norum viscerum damno fetus ille con-
stitit, sicut ea quæ ex femine nascuntur:
sed divina providentiæ dispositione e-
ditus est Servator, qui huic aspectabili
mundo, & cunctis quæ in eo fabricata
sunt reb' atq; operib' præsideret. Omni-
bus igitur quæ mundi complexu conti-
nentur, subsistendi ac vivendi hinc sup-
petit causa. Hinc anima, hinc sensus om-
nis, & facultates quibus ea quæ à sen-
sibus significata sunt, consummantur.
Quidnam igitur hæc concludit oratio?
Unum scilicet esse omnium præsidem,
cunctaque ejus unius dominio subjace-
re, tam cælestia quàm terrena; natura-
lia quoque & organica corpora. Nam si
harum rerum quæ innumerabiles sunt,
dominium non penes unum, sed penes
multos resideret, sortitio ac divisio ele-
mentorum, ut est in veteribus fabulis;
invidia ac plus habendi cupiditas, omni-
vitium nihil superare contendens, con-
sonam omnium rerum concordiam
perturbaret; singulis videlicet eam
quam sortiti essent portionem, diversa
ratione administrantibus. Verùm ex
eo quod universus hic mundus uno
semper eodemque modo se habet, satis
convincitur non sine providentia id geri, nec fortuito casu id contigisse. Quis verò

Ccc c

universæ materiae opificē unquā agnovisset? Cuiam primo, cuiam postremo alleganda essent preces & supplicationes: Qui fieri posset ut unū eorū colere aggrediretur, in reliquos impius non esset? An si forte quidpiam ad vitam hanc necessarium postulavero, ei quidē Deo qui mihi opem tulerit, gratias acturus sum: illi verò qui mihi adversatus fuerit, conviciaturus? Quē verò obsecraturus sum, ut mihi calamitatis causam aperiat, meq; ea liberet? Ponamus per oracula ac vaticinia nobis datum esse responsum: hæc verò non esse fita in ipsorum potestate, sed ad aliū Deum pertinere. Quæ igitur misericordia, quæ Dei erga hominem providentia? Nisi forte aliquis ex illis paulò humanior, adversus alterum qui nulla erga homines benevolentia affectus est, violentius commotus opem tulerit. Iræ porro & similitates & convicia; omnium deniq; rerū perturbatio ex eo sequerentur: dum iuas quisq; partes minime ageret, & præ cupiditate suis rebus non contentus, alienas invaderet. Quid postea? Certe hæc caelestium discordia, inferioribus ac terrenis rebus perniciosam allatura esset; tempestatum ordine ac vicissitudine, & fructuum qui singulis anni temporibus provenire solent, utilitate penitus sublata: sublata etiam die, & quæ diem excipit nocturna quiete. Sed de his satis. Redeamus nunc ad eas rationes quæ refutari nullatenus possunt.

CAPIT IV.

De erroribus eorum qui simulacra venerantur.

Quidquid principium habuit, sine quoque habeat necesse est. Porro temporale principium, generatio appellatur. Quæ verò ex generatione oriuntur, omnia sunt corruptioni obnoxia. Ad hæc formam ipsam ac speciem delet temporis longinquitas. Quoniam igitur modo qui ex corruptibili generatione orti sunt, immortales esse possent. Ceterum huiusmodi quædam imperita multitudinis opinio invaluit, apud superos nuptias fieri solere, & liberos procreari. Quod si qui gignuntur, immortales sunt, semperq; gignuntur novi, genus illud exuberet necesse est. Hac autem accensione facta, quod tandem cælum; quæ terra, tantum Deorum examen superveniens capere possit? Quid autem dicemus de iis hominibus, qui fratres Deos cum fororibus Deabus matrimonio conjungunt, & adulteria atque obscenitates in selem obiciunt? Illud quoque videmus

Αὐχαλίῃ καὶ λιτανείαι, πρὸς τὴν πρῶτην ἡλυταίων τὴν ἰβερικὴν ἐξ αἰσθητικῶν περιτῶν λοιπῶν ἡσέθησα ἡ τάχα δ' αὖ καὶ δέομαι. τῶν βιωτικῶν ἡνὸς, τῶν μὲν σωσθῆναι χάριν ἔγνω. τὰ δ' ἀντιπρὸς ἀξάντι μὲν ψάμω. ἡνὸς ἰβερικῶν ἡνὸς ἰβερικῶν πρὸς ἀσέως γυνῶναι. ἡνὸς τ' ἀπαλλαγῆς τυγῆ ἡξίεν. τῶν μὲν δ' ἡ λογίους καὶ χρισμοίς ἡμῶν ποκεκρίθη μὴ εἶναι ἡ τῆς ἐαυτῶν ἐξουσίας, ἀλλ' ὡς εἴτα ἀνῆκεν. Θεῶν τίς ἐνέλεθ' ἡ ποία ἡ Θεῶν εἰς ἀνθρώπων πρὸς νοία. εἰ μὴ ἀρα βουίως ὁ φιλανθρώποτες. πρὸς τὸν μηδ' ἐμῶν ἔχοντα θέσιν διατεθεῖς. ἐπεκεκρίθη ὅρρητος ἡ σάσις ἡ οὐκ ἐστὶν ἡ μὴ ἰδιοπρογόντων, καὶ τῶν ἀρχαίων τοῖς ἡνὸς ἀλλ' ἡσῆσι δια πρὸς ἐξουσίας. ἡ τὸ τέλος ταῖον ἡ πάντων σύγχυσις ἐπιπέλαθησεν αὖ τίν' ἡ μὲν ταῦτα, δηλονότι τῶν θεῶν ἡσῆσι. τῶν ὁ τὸν θεῶν καὶ τῶν ἡνὸς ἡνὸς διαλυμῆναι. ἀφανισθῆσις ἡνὸς τῶν ἀσέως διατάξεως, καὶ τῶν τε μετασθῆσι καὶ τῆς κατὰ τῶν καιρῶν τῶν φρονητῶν καὶ τῶν ἀπολαύσεως. ἀφανισθῆσις ἡ ἡμῶν ἡ τῆς διαδεχομένης αὐτὴν νυκτερινῆς ἀκατασέως. καὶ τῶν μὲν ἡνὸς πάλιν δ' ἐπὶ τῶν ἀνῆκεν ἡ ἐπανήκοον λόγον.

Κεφ. Δ'

Περὶ τῆς κατὰ τὰ ἰδωλά πλάτης.

Πάντο ἀρχὴν ἔχον, καὶ τέλος ἔχει κατὰ χρόνον ἀρχὴ, γένεσις καλῆται τὰ δ' ἐν γένεσεως, φθαρτὰ πάντα. μὲν φθὴν δὲ χρόνον ἀμωρεῖ. πῶς οὖν ἀνὸς γένεσεως φθαρτῆς, εἶεν ἀθάνατοι; δόξα δ' ἡ τῶν ἀλογίστων δῆμων τοιαύτη τις διαπεφθῆκεν, ὡς παρὰ τοῖς θεοῖς γάμοι, παιδὸς τε εἶαι τε ἐνομιόθησαν. εἰ δ' ἀθάνατοι οἱ ἡνὸς μὲν γινώσκονται δ' αἰεὶ, πλημυρεῖν ἀνάγκη τὸ γένος. πρὸς θῆκης δ' ἡνὸς γινώσκονται, τῶν ὡν ἡνὸς, ποία δὲ γῆ, τὸς ἔτοι σμῆν ἡνὸς γινώσκονται Θεῶν ἐχόρησι; τί δ' ἀνὸς ἐπιπέλαθησεν αὖ τίν' ἡ μὲν ταῦτα, δηλονότι τῶν θεῶν ἡσῆσι. τῶν ὁ τὸν θεῶν καὶ τῶν ἡνὸς διαλυμῆναι. ἀφανισθῆσις ἡνὸς τῶν ἀσέως διατάξεως, καὶ τῶν τε μετασθῆσι καὶ τῆς κατὰ τῶν καιρῶν τῶν φρονητῶν καὶ τῶν ἀπολαύσεως. ἀφανισθῆσις ἡ ἡμῶν ἡ τῆς διαδεχομένης αὐτὴν νυκτερινῆς ἀκατασέως. καὶ τῶν μὲν ἡνὸς πάλιν δ' ἐπὶ τῶν ἀνῆκεν ἡ ἐπανήκοον λόγον.

θαυρηκότως και τας τιμας αυτας, τα τε παρ' ανθρωπων εις αυτους γερα, υβρεσι και ασελ-
 γειας μεμιχθαι, ηδη γυ τις εν λογοις εξετα-
 χεις, αγαλματοποιος τε μορφηνηα διανοια
 προσλαβων, εντεχρον τεκμαιρεται παιδειαν.
 και μεταξυ οια δη ληθης εμπροσθης, το ιδιον
 πιασμα κολακευει, σεβων ως Θεον αθανατον.
 ομολογων αυτον τον πατερα κ' ημιεργον ε
 αγαλματος, θητον ειναι. τῷ δ' αφθαρτων
 εκεινων ταφους τε κ' θηκας επιδηκνυσιν αυ-
 τοι. κατοχομενους τε τιμας αθανατοις γε-
 ραιεσθω. αγνοοντες το αληθως μακαριον ε
 αφθαρτον, ανενδεις υπαρχον της παρα τῷ
 φθαρτων επιτιμιας, τῷ γαρτοι νῶ θεατον,
 κ' διανοια περιληπτον, ετε μορφηνη επιποτει
 της γνωριει. ετε χηματος ανεχεται, ως
 αν εικονος η τυπυ. ταυτα δε παντα γινεται,
 πως χαρην τῷ κατοχομενων ανθρωποι γδ
 ησαν η κα εξων, σωματ' ο μετχοι οντες.

Afferimus, honores & cultum qui ipsis
 ab hominibus tribuitur, impudiciā ac
 libidine plenum esse. Enimverō peritifi-
 simus aliquis statuarius, postquam for-
 mam futuri operis prius mente com-
 plexus est, opus ex præceptis artis ex-
 cudit: ac paulo post, velut sui oblitus,
 proprio operi blanditur, idque pro im-
 mortali Deo colit: cum tamen ipse sta-
 tua illius parens atque artifex, se mor-
 talem esse fateatur. Illorum portō im-
 mortalium sepulcra & arceas ipsimet of-
 fendunt, & mortuos divinis honoribus
 afficiunt: ignorant scilicet, id quod
 revera beatū & immortale est, iis quos
 mortales tribuunt honoribus non indi-
 gere. Nam quod sola intelligentia cer-
 ni & cogitatione comprehendī potest,
 nec formam qua dignoscatur requirit,
 nec figuram admittit tanquam imagi-
 nem & similitudinem. Verū hæc om-
 nia mortuorum causā fiunt. Revera
 enim homines fuerunt, corporibus præ-
 diti dum viverent.

Κεφ. Ε.

Οτι χριστός υιός τῆς θεῆς πάντῃ ἐδημιουργήσεται, καὶ ἔσται τὸ πρῶτον ἐν ἐκάστῳ διαριστά.

Τὶ δὴ χραίνω τῶν γλωθῶν λόγοις μεμια-
 σμένοις, μέλλων ὑμνεῖν τὸν ὄντως Θεόν·
 βέλμα μὴ ἀσέτερον ἀγνώ πώματι ὡσπερ
 ἀλμυρὸν λοπκλύσαται πώμα· τὸ δὲ ἀγνόν
 πώμα, χεῖται διαπηγῆς ἀενάα τῶν ἀρετῶν
 τῆ ὑμνευθῆς πως ἡμῶν Θεῶν ἑμὸν τ' ιδιον
 ἔργον, τον χριστὸν ὑμνεῖν δια βίε, ἐτῆς ὀφει-
 λομῆς ἡμῶν πρὸς αὐτὸν ἀντιπολλῶν κ' μεγί-
 σω ενεργεσιῶν ευχαριστίας. φημι δὴ τετων
 τὰ αρχὰς σπερμα τῶν εἰς παντός, ὑπόθεσιν
 τε ανθρωπων ανδρειν, λόγω ταυτα νομοθετή-
 σατα. και παραχηρημα μὴ εἰς μακαριον ἴ-
 να και ευανθη, καρπων τε διαφορων βειθουτα
 χωρον αποικισαι τους νεωσι λεχθεντας, αδα-
 ης τ' αυτους κατ' αρχὰς αγαθων και κακων
 εἶναι θελησαι. τέλος δ' απονειμαι μόνω λο-
 γικῶ ζωω περιεπασαν την επι γῆς εδρα. και
 τῶν ἡδη οια δη ζωοις λογικοις, αναπετασαι
 την των αγαθων τε και κακων γνωσιν. τότε δε
 και το γενε αυξεν ἐκελδσει, ὅσον ποτε ἀ-
 νοσον ὑπο της εὐκείαν περινοσήσεως διορι-
 ζομενον ὠκειτο. πληθυνοντ' δ' εἶτω εἰ των
 ανθρωπων γενους, τεχναι τε τῶ βίω χρη-
 σιμευσαι ανηρῖσκοντο. πληθυει δ' εδεν

CAPUT V.

Quod Christus Filius Dei cuncta condidit, & certum vite spatium singulis constituit.

Sed cur verum Deum laudaturus, im-
 puris verbis linguam polluo. Prius
 igitur amarā illam potionē putā ob-
 ductā potionē diluere constitui. Purus
 autem potus hauritur, ex p̄f̄et̄ni fonte
 virtutum illius quem celebramus Dei.
 Equidem mei privati officii esse duco,
 Christum tum vitæ sanctimoniā, tum
 gratiarum actione, quæ pro multis &
 maximis beneficiis ei a nobis debetur,
 prædicare. Hunc ergo hujus universi
 constituisse principia, & hominū crea-
 tionem certa lege ac ratione dimensum
 excogitasse dico. Et illos quidem recess
 in lucem editos, statim in beatum quē-
 dam locum, & floribus omnique fru-
 ctuum copia refertū transtulit, & boni
 malique imperitos initio esse voluit.
 Tandē verō convenientem animalibus
 ratione præditis sedem in terra consti-
 tuit; ac tunc demum bonorum malo-
 rumq; noticiam iisdem utpote ratione
 præditis aperuit. Tunc etiam humanū
 genus iussit augeti: totumq; illud sp̄a-
 tium, quod salubre & morborū expers
 Oceani ambitu terminatur, habitari
 cceptum. Cū autem humanum genus
 ita cresceret, artes ad hujus vitæ usum
 necessaria reperta sunt. Sed & bruta

animalia perinde crevere, cum in uno-quoque genere propria quaedam vis ac virtus a natura insita deprehenderetur. In mansuetis quidem mite ingenium & obsequens homini: in feris vero robur ac velocitas, & naturalis quaedam providentia qua se ex periculis eripiant. Ac mansuetorum quidem animalium omnium curam ac tutelam Deus hominibus attribuit: adversus feras veluti certamen quoddam instituit. Posthac avium genus formavit; numero quidem copiosum, natura vero ac specie multiplex; insigni colorum varietate, & naturali quadam musica scientia praeditum. Cetera item quae totius mundi ambitu continentur, cum pulcherrime distinctisset, cunctisque fatalem vitae terminum definiisset, universi fabricam omnibus ornamentis decoratam absolvit.

CAPUT VI.

De fato; & quod falsa sunt, qua de eo dicuntur: id est, ostenditur tum ex legibus humanis, tum ex rebus creatis, quae non temere sed ordine moventur; hoc factio declarante Creatoris praecipuum.

Verum plerique homines minus prudentes, hujus rerum omnium distinctionis atque ornatus causam naturae tribuunt: alii fato vel fortuito casui assignant; hujusmodi rerum potestatem fato adscribentes. Neque intelligunt, se cum fatum nominant, nomen quidem proferre; sed nullum actum nullamque substantiam designare. Quid enim ipsum per se fatum esse possit, cum natura omnia procreaverit? aut quid censebimus esse naturam, si lex fati violari non potest? Sed & ex eo quod fatalis lex esse dicitur: cum omnis lex opus sit alicujus legislatoris, satis apparet fatum ipsum, si quidem lex est, Dei opus atque inventum esse. Cuncta igitur Deo subjecta sunt; nec quicquam est ejus potentiae expers. Ceterum fatum, Dei voluntatem esse ac censei, minime improbamus. Sed quonam modo justitia, temperantia, & reliquae virtutes fato existunt? Undenam vero contraria iisdem vitia, iniustitia scilicet atque intemperantia? Nam malitia quidem ex voluntate nascitur: virtus vero nihil aliud est quam recta actio ad mores spectans? Quae autem ex bono animi proposito recte, vel quae secus fiunt, si alium atque alium exitum fortuantur prout fato aut fortunae vitum

ήπιον και ή τήν αλόγων ζώων γενεά. εφ' εκάστη γενέσει, εξαιρετέα τινος φυσικής δυνάμεως εύρισκομένης ήμέρων ζώων, τό πρῶτον ή οπι- παιδες ανθρώπων. αγρίων δ'ε, βίωμη ή ταχύτες και τής εν τών κινδύνων σωτηρίας φυσική της πρόνοια και πάντων μέρη ήμέρων, κηδεμονίαν τινά τοίς ανθρώποις επέταξε. πρὸς δ'ε ταύτην αμίλλαν τινά νομοθετήσας, κηδεμονίαν ταύτην τήν πετεινών γενεάν σμυρνήσασα, πῶς λήν μέρη αειθμῶ. φύσει δ'ε κ' εθνεσι διάφορα ενπεσπῆ μέρη χρωμάτων ποικιλία. μουσικής τ' αρμονίας εμφύτης μέτοχον. άλλα τε πάντα ὅσα κόσμος ἀειλάδων σπυρέχει, διδουκωνισα. μῦθος, κ' τέτοις πάσιν εἰμαρμένην εβίβασα. μόν ὀρίσας, τήν τελειοτάτην τών ὄλων συμπλήρωσιν κατεκόσμησεν.

Κεφ. 5.

Περὶ τῆς εἰμαρμένης, ὅτι φυσική ὁ ἀπὸ αὐτῆς λόγος δένεται ἐν τε τῷ ἀπὸ ἀνθρώπων νόμῳ κ' τῷ πᾶσι κτίσιν ἁπλοῦς τάκτως, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐν κινήσει τῷ θεῷ ὄντι τῆς τάξεως ἐπιδ' ἐκινῶμεθα.

Οἱ δὲ πλείοσι τῶν ἀνθρώπων ἀφροσύνησιν ὅτι τῶν πάντων διακοσμήσεως τῶν φύσιν αἰτιῶνται. οἱ δὲ τινὲς αὐτῶν τὴν εἰμαρμένην, ἢ τὸ αὐτόματον. τὴν τέτων ὀξεσι τῆς εἰμαρμένης λογιζόμενοι. ἐδὲ σιωπῶσιν ὅτι τὴν εἰμαρμένην ἀποσαγορεύουσιν, ὀνομα μέρη φθεγζόμενοι, πρᾶξι δ' ἐδ' ἐμείαν, ἐδ' ὑπὸ τῆς αὐτῆς κατ' ἑαυτὴν ἢ εἰμαρμένης; τ' φύσεως ἐκ- νησάσης τὰ πάντα. ἢ τί ἀν' ἢ φύσεως νομίζουσι, εἴπερ ὁ τῆς εἰμαρμένης θεσμός ἀπαραίτητος ὑπάρχει. ἀλλὰ καὶ τὸ λέγειν εἰμαρμένην τῆς θεσμον εἶναι, δηλοῖ ὅτι θεσμός πᾶς ἐργῶν ἐστὶ θεσμοθετήσας. εἰρήνην ἢ εἰμαρμένην εἴπερ ἐστὶ θεσμός, θεῶν ἀν' εὐρεμα εἴη παντ' ἀρετῶν ποιεταί καὶ τῷ θεῷ, καὶ ἐδ' ἐν ἀμοιβῶν τῆς σπουδῆς δυνάμεως, κ' τὴν γ' εἰμαρμένην θεῶν εἶναι καὶ νομίζουσι ἀποσαίρεσιν, διὰ το δεχόμεθα ἀλλὰ πῶς ἢ δικαιοσύνη κ' ἢ σωφροσύνη καὶ λοιπαὶ ἀρεταὶ καθ' εἰμαρμένην; πῶς δ' ἐν ἀδικίαις ἐναντία, ἢ τε ἀδικία κ' ἢ ἀκολασία. εἴτε γ' πονηρία ἐκ φύσεως ἀλλ' ἐκ εἰμαρμένης ἢ τε ἀρετῆς, ἢ θους κ' τρέπων ἐστὶ κατὰ θεῶν ὀνομαζομένη. τὰ δ' ἐτῆς ἀγαθῆς καὶ ὀρθῆς ἀποσαίρεσιν τῶν παίσματα, ἢ αὐτὰ πάλιν κατὰ θεῶν ὀνομαζομένη.

λοτε άλλως απόβαινοθα, η̄ κ̄ τ̄ τύχην, η̄ κ̄ τ̄ εἰ-
 μαρμένην, πάντα τὸ δίκαιον [έχοντα] κ̄ τὸ
 κατ' ἀξίαν ἀπονεμόμερον ἐκάσω, πῶς κατ'
 εἰμαρμένην νόμοι δὲ κ̄ προτροπαὶ ἔπι ἀρε-
 τῆν, κ̄ ἀποτροπαὶ ἀπό τῶν μὴ δεόντων. κ̄ τὸ
 ἔπιανοὶ κ̄ ψόγοι, τιμωρία τε κ̄ πάντ' ὅσα
 σὺ δακαλεῖ μὲν ἔπι ἀρετῶν, ἀγάγει δὲ ἀπό
 πονηρίας, πῶς ἐκ ἐκ δικαιοσύνης, ἢ τις ἐστὶν
 ἰδίᾳ Θεῷ περνομένη, ἀλλ' ἐκ τύχης ἢ τῆ
 αὐτομάτε συστήναι λέγεται διὰ γὰρ τὸν ποιόν
 τῶν ἀνθρώπων βίον, κ̄ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπαν-
 τᾶ λοιμὸν ἔσθ' ὅτε κ̄ εὐφροσύνης, ἀφορίας τε
 κ̄ εὐφορίας ἐπακολουθούτων, φανερώς τε
 ἐκ διαρρήδων μονοεχὶ φωνῶν ἀφίεντων, ὅτι
 πάντα τὰ τοιαῦτα τοῖς ἡμετέροις βίοις ἐ-
 φήροσται, ἢ γάρτοι ἐστὶν, χαίρει μὲν εὐδοκί-
 ας. ἀποστέφεται δὲ πᾶσαν δυσσέβειαν κ̄ τὸ
 μῆτρον φρόνημα δεξιούται. μισοῖ δὲ τὸ λ-
 μακ, κ̄ τὴν ὑπερτὸ ζῶν ἐπηρμένην ἀλαζο-
 νεϊάν. ὡν εἰ κ̄ τὰ μάλις σαφείς κ̄ πρὸ
 ἐφθαλμῶν κ̄ κερδραῖς εἰσὶν αἱ ἀποδείξεις, τινι-
 καὶ τὰ [τοσαύτως] φανερώτερον ἐκλάμπουσιν,
 ὅσα κ̄ ἀνσυναγείραντες εἰς ἑαυτοὺς κ̄ οἰοῦνται
 συσεύλαντες τὸν νοῦν, τὴν αἰτίαν αὐτῶν παρ'
 ἑαυτοῖς λογιζόμεθα. διὸ χεῖλαι φημι ζῶν
 μετρίως τε κ̄ περσοπῶς, μὴ ὑπερτὸν φύσιν
 τὸ φρόνημα ἐγείροντας κ̄ ἐννοίας λαμβά-
 νουσαι, αἱ παρεῖναι ἡμῖν ἴσον ἐπόπτην τῆν προ-
 σομῶν Θεοῦ. ἐτι δὲ κ̄ ἔτω βασιανίσειν εἰ τὸ
 λεγόμενον ἀληθές ἐστιν. ὡς εἰ ἢ πάντων πρᾶγ-
 ματῶν διάταξις ἐκ τύχης κ̄ τῆ αὐτομάτε
 συνέσει, ἄρ' οὐν κ̄ τὰ βρογία, κ̄ τὰ ἀσρα,
 γῆ τε κ̄ θάλασσα, κ̄ πῦρ κ̄ ἀνεμοὶ, ὑδωρ
 τε κ̄ ἀήρ, κ̄ ἢ τῆν καιρῶν ἀλλαγῆν, θε-
 ρους τε κ̄ χειμῶν θ' ὥραι, ταῦτα πάντα ἀ-
 λογίως κ̄ ὡς ἔτυχε συμβέβηκεν αἰ μάλλον
 ἢ δημιουργηθῆναι, πείθεσθαι χεῖν. τὸν νοῦν
 γὰρ ἐκ ἔχοντες φασὶ τινές, τὰ πλείστα τῆν τοι-
 ούτων διὰ τῶν ἑαυτῶν χεῖσαν τοὺς ἀνθρώπους
 ἔπινοηκέναι ἀφθότως γὰρ τῆς φύσεως πάν-
 τα χεῖματα χορηγῶσι, ἐσω περὶ τῶν ἔπι γεί-
 ον κ̄ φθαρτῶν, τὴν δόξαν ταυτην λόγου ἰνὸς
 μετεληφέναι ἄρ' οὐν κ̄ τὰ ἀθάνατα κ̄ τὰ
 ἀναλλοίωτα, τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἐνεήματα;
 τῶν γὰρ κ̄ τῶν τοιούτων ἀπάντων ὅσα
 τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως κεχῶρεται, νῦν
 δὲ μόνω καταληπτὰ τυγχάνει ὄντα, ἐκ

A est; jus omne, & suum cuique tribue-
 re; quomodo ex fato erit? Iam verò
 leges orationes ad virtutem hortantes
 & a vitiis deterrentes; laus item ac vi-
 tuperatio; supplicia quoque & cuncta
 quibus homines ab improbitate revo-
 cantur & ad virtutē incitantur, quomo-
 do ex fortuna ac temerario casu, ac non
 poti⁹ ex iustitia quæ Dei providētis pro-
 pria est, proficiunt dicantur? Etenim il-
 le hominibus ea tribuit, quæ merentur
 propter hanc aut illam vivendi ratio-
 nem: ingruente interdum pestilentia,
 B seditione, sterilitate; interdū ubertate
 frugum succedente; cunctisque his
 rebus tantum-non edita voce disertè
 significantibus, huiusmodi omnia nos-
 træ vivendi rationi aptissime conve-
 nire. Quippe divina substantia homi-
 num quidem improbitate delectatur;
 omnem verò averfatur impietatem.
 Et sicut animum de se modice sentien-
 tem amplectitur; ita audaciam & arro-
 gantiam altius quam animali convenit
 sese efferentem, odio habet. Quorum
 rerum probationes, licet admodum
 perspicuæ sint & ante oculos positæ;
 tunc tamen manifestius elucet, quoties
 C in nosmetipsos descendentes, mente
 in se collecta & quasi congregata, cau-
 sam eorum expendimus. Quocirca
 vitam modestè ac placidè instituire de-
 bebimus, nec supra naturæ nostræ condi-
 tionem animum attollere: verum id
 reputare, adesse semper nobis omnium
 actuum inspectorem Deum. Verum
 alia quoque ratione expendamus, utrum
 omnium rerum ordinatio ac dis-
 positio, fortuito ac temerario casu con-
 stituisse recte dicatur. Num igitur si-
 dera ac caelestia corpora; terram quo-
 que & aquam & ignem & aerem; ven-
 tos ac temporum vicissitudinem; æsta-
 tis atque hiemis tempestivos recursus,
 D num, inquam, hæc omnia temere ac
 fortuito contigisse potius, quam crea-
 ta fuisse credendum est. Quidam
 certè penitus mente capti, pleraque ho-
 rum ab hominibus ad suum usum exco-
 gitata esse dicunt. Certè eum natura
 plurimas opes copiosè suppeditet, con-
 cedamus si placet in rebus terrenis &
 corruptioni obnoxiiis, hanc sententiam
 ratione non carete. Quid res immor-
 tales atque immutabiles, sunt-ne homi-
 num inventa? Istorum enim & aliorum
 ejusmodi omnium, quæ a nostris sen-
 sibus semota solâ intelligentiâ compre-
 hendi possunt, non homo animal ma-
 Cccc ij

teria concretum ; sed intelligibilis & a-
 terna Dei substantia procreatrix est.
 Quin- etiam ordinationis illius ratio,
 opus est providentiæ : quòd dies Solis
 radiis illustratus resplendet , & eodem
 occidente succedit nox : cùmque suc-
 cesserit, non prorsus obscura relinqui-
 tur, ob astrorum chorum. Jam quid di-
 cemus de Luna; quæ cùm à Sole pluri-
 mùm recesserit, ex adverso ipsi opposi-
 ta, pleno orbe completur : minuitur
 verò, quoties propius ei conjungitur.
 An non hæc intelligentiam Dei soler-
 tiamque declarant ? Adhæc Solis op-
 portunus calor qui maturitatem fructi-
 bus confert; ventorum flatus qui ad an-
 ni temperiem plurimùm valent ; im-
 brium refrigeratio, & admirabilis con-
 centus quo hæc omnia certâ lege ac ra-
 tione gubernantur : denique ordo ille
 perpetuus planetarum, statis temporibus
 ad eundem locum recurrentium, nun-
 quid-non manifestè testantur jus-
 tionem Dei, & perfectum obsequium
 astrorum, legi divinæ obtemperanti-
 um. Præterea montium supercilia, &
 vallium concavi recessus, & camporum
 latè patentium æquabilis planities, u-
 trùm absque Dei providentia existere
 videntur ? Quarum rerum non aspectus
 modo pergratus est, sed etiam usus lon-
 ge jucundissimus. Jam aquarum ac
 terræ spatia atque discidia, partim ad a-
 griculturam idonea; partim ad ea qui-
 bus caremus ex peregrinis regionibus
 subvehenda, nonne accuratam & ex-
 actam divini Numinis providentiam a-
 pertissime demonstrant ? Montes enim
 aquam in se continent: quam ubi sub-
 jecta planities excepit, ejusque irriga-
 tione agros abundè recreavit, id quod
 residuum est, effundit in mare : mare
 verò transmittit Oceano. Et audemus
 adhuc nihilominus affirmare, hæc om-
 nia casu ac temerè fieri; cùm tamen
 nullomodo designemus, qua specie aut
 forma præditus sit casus; res quæ nec in-
 telligentia nec sensu subsistit, sed solum
 est inanis sonus nominis sine re, auribus
 nostris circumstrepens.

CAPUT VII.

Quòd in rebus quas intelligentia assequi non pos-
 sumus, creatoris sapientiam predicare debe-
 mus; nec casum, nisi aliam præter Deum causam
 existimare.

Est enim revera casus, vox ficta ab
 hominib⁹ nulla ratione ac pruden-

Α ἔνυλθ ζῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ νωντὴ καὶ αὐ-
 νιθ ἔσθια Θεῶ, γενήτεια ἐσὶν ἀλλὰ μὴ καὶ
 ὁ λόγθ τῆς διατάξεως, ἔργον ἁερνοίας. τὴ
 ἡμέραν ἐπλάμπειν καὶ αὐτὰ ζοφίμωται
 τῆ ἡλίου. τὸ τὴν νύκτα διαδέχεσθ δὴ αὐτῶ
 αὐτῆ. καὶ διαδέξαμθ μὴ ἀμοιρον ὄλεως αὐ-
 ἡν καὶ ἀλαπέρας δια τὴν τῆ ἄστρον χρονον
 τί θ' ἀν εἴποι τις ἄτι τ' σελίως. πηρεμθ
 μθ ἐκ τῆς καταντικῆς πωρῆς τὸν ἡλίου δια-
 σάσεως, λεπτιωομένης θ' δια τὴν ὄλεως αὐ-
 γως πωρῆς αὐτὸν ὁμιλίαν. ταῦτ' ἐχί λὸγον ἐκ
 διαδέτοι καὶ ἀγχινοίαν Θεῶ δηλοῖθ ὅθ
 Β τῆ δειον τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος τοὺς καρποὺς πε-
 πανέσης, ἀνέμων δ' ἐπνεύμα εὐετησίας πω-
 πωρῆς κδυάζοντα, ὁμῆρων τε πωρῆς αὐτῶ καὶ
 τὴν τῆτων ἀεμονίαν ἀπάντων, καὶ τὴν ἔσθ
 γως τε καὶ εὐτάκτως διοικεῖται τὰ πάντα τὰ
 τ' αἰδίον τῆς διατάξεως, εἰς τὸν αὐτὸν ὁμο-
 θισαμένων τόπον τοῖς δέξοσι καὶ νομθ ἔσθ
 καιροῖς τῆ πλανητῶν, ἐχί φανεραῖ τε Θεῶ
 πρὸς αἴεις, καὶ τῆ ἄστρον ἐντελής διακονία,
 πειθομένη τῶ θεῶ νόμῳ; ὕψθ δ' ὄραθ, καὶ
 λαβὰθ χωρίων. ὁμαλότης δ' ἀναπνεύμα-
 νων πεδίων, ἀνθ Θεῶ ἁερνοίας εἶναι δεικνύ-
 C ἐμόνον ἑπιπερῆς ἢ θεῶ, ἀλλὰ καὶ ἡ χρεία ἐ-
 πιπερῆς. ὕδατος δ' ἐ τῆς γῆς μέτρα καὶ ὁμο-
 σεις, ἱκαναὶ πωρῆς τε γεωργίαν καὶ τῆς ἀλλο-
 δαπῆς χρείας πωρῆς κομιδῶν, τὴν ἀρετὴν τῶ
 Θεῶ καὶ ἐμμετρον. πρὸ μῆθαιαν πῶς ἔ φαν-
 ερῶς ἀποδεικνύσθ, ὅθ μθ γδ ὕδωρ ἐχί δι-
 δεξαμένη δ' ἐ τῆ ὁμαλότης, καὶ ἀεθδουσα-
 μένη τὸ ἱκανὸν πρὸς ἀνάκτησθ τῆς γῆς, ὅθ
 θεῶ τὸ λοιπὸν εἰς τὴν θάλασσαν. ἢ δ' αὐτῶ
 λαοσα τῶ ὠκεανῶ παρὰ δίδωσι. καὶ ἐτι τὸ
 μῶ μθ λέγειν, ταῦτα πάντα αὐτομάτως
 D ὡς ἐτυχε γίγνεσθ, ἔ δηλῆντες ἐν ποίῳ ἰσιζο-
 ματικῆ μορφῆ χαρακτηριστικῶ τῶ αὐτο-
 ματον. ἑπὸς αἰσθ ἑδεμίαν ἐχον, ἔτε νοσῶν
 ἔτε αἰδθ τῶς. μόνον δ' ὅθ ἡ χθ ὀνόματος ἐ-
 νυποσάτε περι τὰ ὅτα βομβεῖ.

Κεφ. Ζ'.

Οτι ἄθ τ' ἀκατάληπτον, τὸ δημιουργῶ καὶ πῶ σφίσι δ' ἐξέσθ
 καὶ ἐκ ἄλλων ἢ δ' αὐτομάτων αἰτιῶ ὄνθ
 ἑσθ.

Εστι γδ ὡς ἀληθῶς ἐπὶ φθεγμα τὸ αὐτο-
 ματον, ἀνθρώπων ὡς ἐτυχε. ἑ ἀλογιστῶν

φρονησάντων καὶ τὸν μὲν λόγον αὐτῶν μὴ κα-
 λαμβανόντων. δια δὲ τὴν ἀδένειαν τῆς κα-
 λαληφείας, ἀλόγως οἰομένων διατεταχθαι
 ταῦτα, ὡν τὸν λόγον εἰπεῖν ἐκέχρισιν. ἐστὶ δ' ὁ-
 λως τινὰ, ὧν ἡ ἀληθείης κατάληψις τῆς ἀληθεί-
 ας ἐπιβάθει κείται, θαυμαστῆς φύσεως τετυ-
 χηκότα. ὁποῖα καὶ ἡ τῶν θερμῶν ὑδάτων φύ-
 σις τυχεύουσα, τὴν μὲν γὰρ αἰτίαν τῆς τοσούτου
 πυρὸς ἀδείας ἀνερχέμενος ἐχοι λέγειν. θαυ-
 μασιὸν δὲ ὅτι ψυχρὰ ὑδάπερ εἰς οὐχὶ ζῶντα
 κύματα, ἐκ τῆς ἐξίσταται ἐμφύτης θερμότητος.
 Ταῦτα τοὺς πάντων τιζήματα εἶναι δοκεῖ, ἢ ἐνα-
 ριθμητὸν καὶ πᾶσαν τὴν οἰκὸν μὲν, ἢ ὡς ἐμα-
 ρὸν πείθει, ἢ τῆς πείρας δυνάμει ἐυδιὰ γνωστος
 ὡς αἰσῶν ἀνθρώποις γενέσθαι δυνάμει δὲ φύσει
 ἐναντιωτάτας, θερμότητα καὶ ψυχρότητα, ἐν
 τῆς καὶ μίας ρίζης διηθείας. θεασάμενος πολ-
 λα μὲν αὐτῶν ἀριθμητὰ εἰς ὡς ἀμυθίαν
 καὶ ἀπόλαυσιν τοῖς ἀνθρώποις ὡς αἰ τῆς κρείτ-
 τοτος δὲ δώρηται, ἐξαιρέτως δ' ὁ καρπὸς ἐλαί-
 ας τε καὶ ἀμπέλης τὸ μὲν [γδ] ἀνακτήσεως
 ψυχῆς καὶ παιδρότητος, ἐπέχει λόγον τὸ
 δ' ἕτερον πρὸς τὴν διπολαύσει, καὶ θεραπείᾳ τῶν
 σωματικῶν κατάλληλον. θαῦμα δ' ἐξαισίον,
 καὶ ἡ ὕδατος καὶ ἀδιαλείπτου ποταμῶν
 φρεσὶν, νύκτωρ τε καὶ μεσημέριον, σύμβολον ἀ-
 εἰας καὶ ἀδιαλείπτου βίαις ἰσοδυναμείδης καὶ
 νυκτερινῆς διαδοχῆς.

A
 tia præditis; sed qui cum causam ipsam
 intelligentia assequi nequeant, præ mē-
 tis suæ imbecillitate existimant, hæc om-
 nia quorum rationem afferre non val-
 lent, absque ulla ratione esse disposita.
 Sunt certe quædam admirabili naturâ
 prædita, quorum certa veritatis com-
 prehensio in obscuro latet; cujusmodi
 sunt aquæ suapte natura calidæ. Nam
 causam quidem tanti ignis, nemo facile
 dixerit. Est autem mirabile, ignem
 illum aquâ frigidâ undique circumse-
 ptum, suum tamen nativum calorem
 nequaquam amittere. Atque hæc rara
 admodû & paucissima in toto terra-
 rum orbe reperiuntur; quo scilicet, ut
 equidem censeo, divinæ providentiæ
 vis ac virtus ab hominib' facile cognos-
 sci possit: quæ duas res maxime inter se
 contrarias, frigus nimirum & calorem,
 ex una eademque radice manare præ-
 cepit. Sunt quidem multa ac prope
 innumerabilia, quæ Deus ad solatium
 & oblectationem hominibus donavit:
 sed præcipuè olea fructus ac vitis. Qua-
 rum hæc ad animos recreandos atque
 exhilarandos vim habet. Illa verò non
 solum ad voluptatem, verum etiam ad
 corporum curationem apta est. Sum-
 man quoque admirationem meretur
 continuus ac perennis fluminum cur-
 sus, diu noctuque perlabentium, & per-
 petuæ æternæque vitæ quandam refe-
 rentium similitudinem. Noctis item ac
 diei continua vicissitudo est perinde
 mirabilis.

Κεφ. Η΄.

Ὅτι μὴ χρεῖσθαι, ἀφθόνως τοῖς ἀνθρώποις ἡθεὶς χορηγεῖται. τὰ
 δὲ πρὸς τὴν ψυχὴν μετρίως· συμπύρως ἐκατέρων χορη-
 γῶν πρὸς ἀπόλαυσιν.

Πάντα δὲ ταῦτα ἡμῖν εἰρήστω, πρὸς πῆ-
 ρωσιν τῶν μηδὲν ἀλόγως μηδ' ἀνοήτως
 γινώσκοντων τὸν δὲ λόγον καὶ τὴν πείραν εἶναι τῶν
 θεῶν ὡς καὶ τὴν τῶν μετάλλων, χρυσῆ τε καὶ ἀρ-
 γυρῆ καὶ χαλκῆ καὶ τῶν ὑπολοίπων φύσιν ἐτα-
 μινεῖτο μέτρησθαι πρὸς τὸν ἄνθρωπον. τὰ μὲν ὧν ἡ χρεία
 πολλή τε καὶ παντοδαπή ἡμελλεν εἶσεσθαι,
 ἀφθόνως κελύσας χορηγεῖσθαι. τὰ δὲ πρὸς
 τέρψιν κόσμου καὶ ἀφθονίᾳ μόνω, μεγαλο-
 ψυχῶς τε καὶ πεφεισμένως, μεταξὺ φειδώ-
 νιας τε καὶ ἐυδωρίας. εἰ γὰρ καὶ τῶν πρὸς κόσ-
 μον πεπονημένων ἡ αὐτῆ ἀφθονία συνεχω-
 ρεῖτο, διὰ πλεονεξίαν οἱ μεταλῶν ἐνούτες, τὸ μὲν

CAPUT VIII.

Quod quæ ad usum necessaria sunt, Deus copiosè
 suppeditat hominibus: quæ verò ad voluptatē
 faciunt, modicè subministrat: utrumq; ad an-
 sitatem nostram dispensant.

Atq; hæc omnia dicta sint à nobis,
 ut constet nihil absque ratione &
 intelligentia factum fuisse: ipsam verò
 rationem ac providentiam, Dei opus
 esse. Qui quidem auri etiam & ar-
 genti ætisque ac reliquorum metallo-
 rum diversas species convenienti mo-
 do ac mensura produxit. Ea siquidem
 quorum multiplex ac varius usus erat
 futurus, copiosè suppeditari jusfit:
 quæ verò ad oblectationem duntaxat
 & luxum faciunt, liberaliter simul ac
 modicè; & medio quodam modo in-
 ter parcimoniam & profusam largitio-
 nem. Nam si earum rerum quæ ad
 ornatû factæ sunt, eadem copia conce-
 ssa fuisset; metallarii præ nimia cupidi-

tate, ea quidem quæ ad agriculturam, & ad domorum ac navium constructionem utilia sunt; ars videlicet ac ferrum congerere, insuper haberet: ea verò quæ ad delicias & inanem ac superfluum divitiarum luxum pertinent, omni studio confectarentur. Ac propterea in auri argentique metallis inveniendis, longe plus difficultatis ac laboris esse ajunt, quàm in reliquis omnibus; ut vehementissimæ cupiditati labor quoque vehementissimus objiciatur. Quot insuper alia divinæ providentiæ opera licet enumerare: quæ in omnibus rebus quas nobis copiosè largita est, vitam hominum ad modestiam ceterasque virtutes manifestè impellit, & ab importunis cupiditatibus abducit. Quarum omnium rerum rationem investigare, majus quiddam est, quam quod ab homine perfici possit. Quo enim modo veritatem accuratè assequi valeat caduci atque infirmi animalis intelligentiæ? quo pacto Dei ab initio voluntatem comprehendere?

CAPIT IX.

De Philosophis, qui cum omnia scire voluissent, opinionibus lapsi sunt; & nonnulli discrimen vita subierunt. Item de d. Elima Platoni.

Quamobrem ea aggredi debemus quæ fieri possint, & quæ naturæ nostræ modum non excedant. Etenim probabilitas quæ in dialogis ac disputationibus reperitur, plerisque nostrum à veritate abducere solet. Quod quidem multis contigit Philosophus, dum in disserendo, & in pervestiganda rerum naturæ ingenium exercent. Nam quoties miraculorum magnitudo inquisitionem ipsorum longe transcendit, variis argumentandi modis veritatem involvunt. Unde fit ut contraria sentiant, & alter alterius dogmata impugnet; idque cum sapientes videri velint. Ex quo populorum gravissimi motus, & Principum acerba justitia adversus ipsos exstiterunt, dum mores atq; instituta majorum ab illis convelli putant. Ac sapenumero exitium ipsorum inde est consecutum. Socrates certe disserendi scientia elatus, cum rationes quæ infirmiores erant, valentiores efficeret; & in contradicendo assidue luderet, tribulium ac civium suorum invidia interfectus est. Sed & Pythagoras qui temperantiam ac silentiū confectari se præ ceteris profitebatur,

ἐυχρήσθη πρὸς γεωργίαν, οἰκοδομίαν τε καὶ ναῶν κατασκευάσασθαι, οἷον σιδήρεα καὶ χαλκῶν καταφρονησάντες, τῆς σωμαθεοσεύσεως ἀντιπαθημέλου. [καὶ] τῷ πρὸς τρυφήν τε καὶ ἀφρονισον πλέτε περιεσίαν περιουοῦντο. διὸ χαλκώτερον τὴν ἔχουσαν τε καὶ ἀργύρεον ἔχουσαν, καὶ μείζονος καμάρου τῷ ἄλλων ἀπείλων μείζονων φασίν εἶναι. ὅπως τὸ σφοδρῶς τῆς ὀπιότητος τὸ τε καμάρου σφοδρῶν ἀντιπαθημάτων πόσα δ' ἄλλα τῆς θείας περιουσίας ἐργασίας καταβλήσασθαι, ἅπασιν οἷς ἀφρονισοῦντο ἐδωρήσατο, τὸν τῷ ἀνθρώπων βίον πρὸς τὴν φροσύνην τε καὶ τὰς ἄλλας πάσας ἀρετὰς περιεπομπῆς εἰαρήσθαι, ἀπαγόντος δ' ὅπου ἀκαίρεα πλεονεξίας ὧν πάντων ὄξυνον τὸν λόγον, μείζον ἔργον ἐστὶν ἢ κατὰ ἀνθρώπων πρὸς ἅντας κατὰ ἀκρίβειαν ἀληθείας ἐφικταῖν ἢ φθασθῆτε καὶ ἀδυνάτους ζῶντας διὰ τὴν ἀντιπαθητικὴν ἐξ ἀεχρῆς εὐκλειῆς ἔθους βέλκων κατανοήσεις.

Κεφ. Θ.

Περὶ τῶν φιλοσόφων, οἱ δὲ τὸ πάντα βύλασθαι εἶδοναι, καὶ τὸ δόξασθαι ἐσθάλισαν, καὶ κινδύνοις ἰσχυροῦσιν ἑαυτοὺς ἑπιπέσει τῶν πλατωνικοῦ δογμάτων.

Διὸ χεῖρ τοῖς διωασίαις ἐγχειρήσας καὶ τῷ ἐν τοῖς διαλογοῖς γνωμῶν, ἀπαρτῆς πλείονη μὲν διὰ τὴν ὄντων ἀληθείαν ὁ δὲ πολλοῖς τῷ φιλοσόφῳ συμβέβηκεν, ἀδύνατον ἔχει τὰς λόγους, καὶ τὴν τῶν φύσεως τῶν ὄντων ἐξέτασιν. ὅσαίς γὰρ ἀντὶ τῶν μεγάλων πραγμάτων τῆς ἐξέτασεως αὐτῶν ὀπιότησι, διαφόροις ἰσχυροῦσιν τὸ ἀληθὲς ἀκρίβησθαι συμβέβηκεν δὲ αὐτοῖς ἐναντία ἐξέτασιν, καὶ μάχεσθαι τοῖς ἀλλήλων δογμασίν. Ἄλλα σοφοῖς εἶναι περιουσιμῶν. ὅσοις εἰσὶν σεῖς τε δῆμων, καὶ διωασενοῦνται χαλκῶν κείσεως, οἷσιν μὲν τὸ πατῶνον ἐστὶν διαφθορῶν καὶ αὐτῶν ἐκείνων ὀλεθροῦ πολλοῦ καὶ περιουσιμῶν. Σωκράτης γὰρ τῶν ἀληθειῶν λεκτικῆς ἐπαρθείς, καὶ τὰς χειροῦσιν ἰσχυροῦσιν βελτίους ποιῶν, καὶ παῖσιν περιουσιμῶν περὶ τὰς ἀντιλογικῆς λόγους, ὅσοις τῶν ὀμοφύλων τε καὶ πολιτῶν βασίλειαν ἀνήσεται ἔμω ἀλλὰ καὶ περιουσιμῶν γόρους ζωφροσύνην ἀσκήν περιουσιμῶν ἐξαιρέτως καὶ σιωπῆν, κατὰ τὴν ἀμφοτέρων

τὰ ἅπαντα τῶν προφητῶν πάσαι ποτε προ-
 λεχθέντα, ἢ πηδημάσας τῇ Αἰγύπτῳ, ὡς ἰδίᾳ
 γὰρ ἀπὸ Θεοῦ ἀναπέσσειν, τοῖς Ἰτα-
 λιώταις προσηγορεύειν αὐτὸς τε ὁ ὑπὲρ πάν-
 τας τὰς ἄλλας ἠπιώτατος Πλάτων, καὶ τὰς
 διανοίας τῶν ἀνθρώπων πρῶτον ὅτι τῶν αἰ-
 σθησέων ἢ πηδημάσας καὶ αἰσθησέων ἔχον-
 τας ἰδίᾳ ἀνακύνει, ἀναβλέψας τ' ἢ πηδη-
 μάσας καὶ διδάσας, πρῶτον μὲν Θεὸν ὑψη-
 λιστῶ τὸν ὑπὲρ τὴν ἔσσαν καλῶς ποιῶν
 ὑπετάξε ἢ τέτρω καὶ δευτέρω. καὶ δύο ἔσσαι
 τῶν δεινῶν δεινῶν, μιᾶς ἔσσης τῆς ἀμφοτέρων
 τελειότητος, τῆς τε ἔσσαις τε δευτέρω Θεῶ
 τῶν ὑπαρξῶν ἐχέσσης ἐκ τῆς πρώτης αὐτὸς γὰρ
 ἐστὶν ὁ δημιουργὸς καὶ διοικητὴς τῶν ὅλων, δηλο-
 νότι ὑπερβαίνει καὶ ὁ ἢ μετ' ἐκείνων, ταῖς
 ἐκείνων προσηγορίας ὑποσηγορίας, τὴν αἰτίαν
 τῆς τῶν πάντων συστάσεως εἰς ἐκείνον ἀνα-
 πέμπει. εἰς ἃν ὄντων εἴη καὶ τὸν ἀκριβῆ λόγον, ὁ
 τῶν πάντων ἢ πηδημάσας ποιῶν, προ-
 λεχθέντων τε αὐτῶν Θεὸς λόγος, καὶ ἀκακομή-
 τας τὰ πάντα ὁ ἢ λόγος αὐτὸς Θεὸς ὢν, αὐ-
 τὸς τυγχάνει καὶ Θεὸς παῖς ποῖον γὰρ ἂν ἴς ὄνο-
 μα αὐτῶν ἀφ' ἑαυτοῦ ὡς τῶν προσηγορίων
 τῶν παιδῶν, ὅσα ἂν τὰ μέγιστα διαμαρτάνοι,
 ὁ γὰρ τῶν πάντων πατήρ, καὶ τῶν ἰδίων λόγος
 δικαίως ἂν πατὴρ νομιζοίτο. μέχρι μὲν ὄντων
 τῶν, Πλάτων σὺ φρονίω ἢ ἐν ἢ τοῖς ἐξῆς,
 ἐκείνων διαμαρτάνων τῆς ἀληθείας, πλη-
 θύνει τε Θεῶν εἰσαγωγῶν, καὶ ἐκάστοις ἢ πηδη-
 μάσας. ὅπως καὶ παρὰ τὸν ἐχέσσης τῆς μετ' ἢ
 πηδημάσας ὡς τῶν ἀλογιστοῦ τῶν ἀνθρώ-
 πων. πρὸς μὲν τῶν πρόνοιαν τῶν ὑψίστων Θεῶ
 μὴ ἀφορώντων. τὰς δ' εἰκόνας αὐτῶν ἀνθρώ-
 πους τε καὶ ἑτέρον ζῶων τύποις μετ' ἢ πηδη-
 μάσας, σεβόντων. συμπερικέσσης ἢ μετ' ἢ πηδη-
 μάσας τ' ἐπαίνους ἀξίαν φύσιν τε καὶ παι-
 δειαν, τοιοῦτος δ' ἐκείνων μετ' ἢ πηδημάσας
 ἀκαθάρτως τε καὶ μὴ εἰλικρινῶς ἔχειν. δοκεῖ
 μοι δ' ὁ αὐτὸς ἐπιλαμβανόμενος ἑαυτῶ
 διορθῶν λόγον, τὸ πνεῦμα τῶ Θεῶ σαφῶς
 διττῶν λογικῆν ψυχὴν ὑπάρχων διττῶν ἢ τὰ
 πάντα εἰς δύο εἶδη νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν,
 τὸ συγκείμενον ἐκ σώματος ἀεμογῆς, καὶ τὸ
 μὲν καὶ ἀκαθάρτων, τὸ δ' ὁ δόξη μετ' αἰσθησεως
 δόξασον ὡς τε τὸ μὲν τῶ ἀγίης πνεύματος
 μετέχον, ἄτε δὴ ἀσύγχυτον καὶ αὐλον,

A mendacii convictus est. Quae enim ipse
 olim praedicta à Prophetis acceperat
 dum in Aegypto versaretur, ea tanquam
 sibi privatim à Deo patefacta, Italis praedixit.
 Plato deniq; qui reliquos omnes
 morum lenitate superavit, & qui homi-
 num mentes à sensibus ad res intelli-
 gibiles eodemque semper in statu perman-
 entes primus abduxit, & ad sublimia
 oculos attollere asluefecit: primum
 quidem Deum supra omnem substan-
 tiam esse docuit, rectè omnino. Huic
 alterum subjecit, & duas substantias nu-
 mero distinxit; cum una sit utriusque
 perfectio, & secundi Dei substantia ex
 primo proficiscatur Deo. Hic enim
 Opifex est & Moderator universorum;
 ac proinde omnia transcendit. Ille ve-
 rò qui secundus ab eo est, mandatis ejus
 inserviens, omnium rerum constitutio-
 nem ad eum tanquam ad causam refert.
 Itaque juxta accuratissimam philoso-
 phandi rationem, unus fuerit qui om-
 nium rerum curam gerit; & qui uni-
 versis consulit; Deus scilicet sermo, à
 quo exornata sunt cuncta. Qui cum ve-
 re sit Deus, idem etiam est Filius Dei.
 Quod enim aliud nomen praeter Filii
 appellationem ei quisquam imponens,
 non simul summo scelere sese obstrin-
 xerit? Quippe ille qui est omnium pater,
 meritò etiam sermonis sui Pater
 existimatur. Et haecenus quidem Plato
 rectè sensit. Verùm in his quae sequun-
 tur, multum à vero aberrasse deprehendit;
 dum & plures inducit Deos; & diver-
 sas singulis formas attribuit. Quod
 quidem majoris adhuc erroris ansam
 praebet imperitis hominibus, qui ipsam
 quidem summi Dei providentiam ne-
 quaquam considerant: imagines ve-
 rò ad hominum & animalium quorum-
 dam similitudinem à seipsis fictas ve-
 nerantur. Atque ita contigit, ut ex-
 cellens ingenium, atque doctrina
 summa omnium laude dignissima, hu-
 jusmodi erroribus permista atque in-
 voluta, minus pura sinceraque esset.
 Idem potro mihi videtur seipsum re-
 prehensens, sermonem illum corri-
 gere; dum disertè affirmat, animum
 ratione praeditum, Dei Spiritum esse.
 Cuncta enim in duo genera distribuit;
 intelligibile scilicet ac sensibile: quo-
 rum illud simplex atq; incompositum;
 hoc est corporum compage conflatum
 est. Et illud quidem intellectu percipi-
 tur; hoc verò opinione cum sensu con-
 junctà comprehenditur. Itaq; illud di-

vini Spiritus particeps, utpote ab omni concretionē & materia segregatum, æternum est vitamque obtinet sempiternam. Illud verò quod sensibile est, cum eadem omnino ratione dissolvatur qua fuerat ante compactum, expers est sempiternæ vitæ. Sunt verò prorsus admiratione digna, quæ idem postea docet; eos qui recte vixerint, id est animos bonorum ac sanctorum virorum, simul atque ex corpore discesserint, in pulcherrimis cæli regionibus consecrari. Quæ quidem non solum admiratione digna, sed etiam utilia sunt imprimis. Quis enim ejus sermonibus fidem adhibens & hujusmodi felicitatem expectans, vitam non optime instituat; & justitiam quidem ac temperantiam non consequetur; improbitatem verò averferetur? Consequenter etiam his subjungit, improborum hominum animos Acherontis ac Pyriphlegetontis fluctibus jactatos, velut fractæ navis reliquias hac & illac ferri.

CAPUT X.

De iis qui non solum sacre Scriptura, sed etiam Philosophorum dogmata respuunt: & quod vel in omnibus fides Peccatis adhibenda est, vel in nullo.

Sunt tamen nonnulli adeo mente capti atque corrupti, ut cum hæc legerint, nec curent, nec timore illo percellantur: sed perinde ac si fabulas quasdam audirent, spernant ac derideant. Ac sermonis quidem ornatum & ubertatem laudibus prosequuntur: dogmatum verò averfantur severitatem. Idem tamen Poëtarum fabulis fidem habent, & omnem Græciam atque Barbariam vanis fictisque sermonibus replent. Nam Poëtæ quidem ajunt, homines quosdam Deorum filios, post mortem animas judicare; eosque quasi inspectores ac censores apud inferos constituunt; judicia eorum ac severitatem celebrantes. Idem vero Poëtæ, Deorum pugnas, & quædam inter eos belli jura commemorant. Fata quoque eorundem canunt. Et alios quidem natura acerbos; alios vero ab omni rerum humanarum cura alienos esse: quosdam etiam ex illis morosos affirmant. Quinetiam Deos inducunt filiorum suorum cædem lamentantes; quippe qui non solum extraneis, sed ne suis quidem suppetias ferre possint. Sed & humanis perturbationibus obnoxios eosdem fingunt, dum prelia eorum & vulnera; gaudia item ac gemitus narrant.

A αἰώνιον τε εἶναι, καὶ τὴν αἰδίον ζωὴν λαμβάνειν. τὸ δὲ αἰσθητόν, πάντα διαλυόμενον καὶ ὄν καὶ σωεσθὲν λόγον, ἀμοιβῶν εἶναι τῆς αἰδίου ζωῆς. θαυμασῶς δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς διατάσσεται τὰς μὲν εὐβιάσοντας, Ψυχὰς δηλοῦν τὴν ὁσίαν τε καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ τὴν ἀποθανοῦσάν τε ἀναχώρησιν ἐν τοῖς καλλίστοις τοῦ οὐρανοῦ καὶ περὶ τῆς ἐξουσίας (τὸ τοῦ ἑμοῦ θεοῦ) ἀλλὰ καὶ βιωφελές τις γὰρ αἰδίου ζωῆς αἴτια, καὶ τὴν εὐσυχίαν ταύτην περὶ τὴν ἐξουσίαν, τὸν ἀρετῶν βίον, δικαιοσύνην καὶ εὐφροσύνην ἀσκήσει, τὴν δὲ κακίαν ἀποστρέψει. ἀκολούθως δὲ τέτοις ἐπέφησε, ταῖς πονηρῶν Ψυχῶν, Ἀχέρωντος τε καὶ Πυριφλεγέοντος ῥεύματι, ναυαγίων τρεπομένων πλανᾶσθαι.

Κεφ. Ι.

Περὶ τῶν μὴ μόνον τὰ φυσικὰ δόγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ φιλοσοφικὰ διαπύδωντων, καὶ περὶ τὰ θεῖα ἢ πάντα πιστεύουσι ποικίλως, ἢ πάντα ἀπίστους.

Eισὶ μὲν τοὶ γέ πως ἄπληροστοὶ τὴν ἀνομοίαν βεβλαμμένοι, ὡς θ' ὅταν ταῖς αὐτοῖς ἐντυγχάνωσι, μήτ' ἄπληροστοὶ μὲν δεδοικέναι, κατὰ φρονεῖν δὲ καὶ ἐγγύς, καὶ πεπλασμένων πινῶν μύθων ἀκούσας, καὶ τὸ μὲν ποικίλον τῆς εὐσυχίας, ἐγκωμιῶν τὸ δὲ σερρόν τε δόγματι ἀποστρέφοντες, καὶ τοῖς τε πσεύσει ποιητικοῖς, καὶ πάσαις ἐν Ἑλλάδι, πάσαις δὲ Βάρβαροις, ἐπίλοιπαι ψευδέσι φήμασι διαβοῶσιν. οἳ γὰρ τοὶ παιδῶν Θεῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀλλοτῶν φασὶ κείναι τὰς Ψυχὰς, κείναι καὶ δικαιοσύνην ὑμνήσας, καὶ τῶν ἀνομοίων ἐπιπόπτας ἐφιστάντες: οἳ δ' αὖτε ποικίλως μάχας δαμιόνας, καὶ πολεμικὰς διαφρημίζουσι, καὶ τὰς μὲν πᾶσι φύσει πᾶσι τὰς δὲ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀφροσύνης ἀλλοτῶν, τὰς δὲ τῶν ἀνομοίων ἀποφάνοντες, καὶ τὰς ὁδοῦσας τὰς τῶν ἀνομοίων παιδῶν σφαγὰς, ὡς μὴ δωατοῖς αὐτοῖς ὅπ' ἀλλοτρείας, ἀλλὰ μὴ δὲ τοῖς ἀνομοίοις ἐπαρκεῖν ἀνθρωποπαθεῖς τ' αὐτοῖς ἐπὶ σάγχι, πολέμους καὶ τρώσεις, κείναι τὴν

καὶ ὁδὸν αὐτῶν ἀδούλους καὶ εἰσὶν ἀξιοπίστοι, λέ-
 γούσιν, εἰ γὰρ Ἰησοῦς θεὸς μετέτελλεν ἑαυτὸν
 πτωχικῆν, πιστεύειν αὐτοῖς καὶ πείθεσθαι παρ-
 οῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐπιβεβαιώσαντες λέγουσι
 δὲ παθήματα Θεῶν τε καὶ δαιμόνων τὰ ἀρε-
 παθήματα τέτων, παθούσας ἀληθείας ἐφη-
 σία, ἀλλ' ἐρεῖ τις, Ἰησοῦς ποιηταῖς ψεύδεται
 ἐλάττω γὰρ τῆν ἀκρόντων ψυχῶν, ἰδίον
 εἶναι ποιητικῆς. τὸ δ' ἀληθὲς εἶναι, ἠνίκα ἀντὰ
 λεγόμενα μὴ ἄλλως ἔχη, ἀλλ' ὡς λέγεται.
 ἔστω τὸ ἰδίον ποιήσας, τὸ τὴν ἀλήθειαν ἔσθ'
 ὅτε ἀφαιρᾷ ζῆν ἀλλ' οἱ τὰ ψυδὴ λέγουσιν, B
 ἐμάττω ψεύδονται ἢ γὰρ κέρδους καὶ ἀφελείας
 χάριν τῶτο ποιῶσιν. ἢ κακὴν πνα πρᾶξιν ὡς
 εἰσὶν στωιδότες ἑαυτοῖς, διὰ τὸν ἐφεσηκότα
 ἐν τῆν νόμων κίνδυνον Ἰησοῦ καλύπτειν. ἢν γὰρ
 δυνατὸν οἶμαι, μηδὲν παρὰ τὴν ἀλήθειαν πρὸς
 τὴν κρείττον Φύσεως ἰσορροπίας, μὴ ψεύδε-
 σαι μηδὲ δυσεβεῖν.

A Hæc illi cum dicunt, videntur fide di-
 gni. Cum enim divino quodam motu
 impulsī, verius facere aggrediantur, par-
 est ut illis fidem adhibeamus, in iis quæ
 divino Spiritu incitati pronuntiant. Sed
 & Deorum ac dæmonum calamitates
 referunt. Certè illorum calamitates o-
 mninò cum veritate consentiunt. At e-
 nim dicet aliquis Poëtis mentiri licere.
 Id enim proprium esse Poëticæ, ut au-
 dientium animos demulceat: verita-
 tem verò esse, quoties ea quæ dicuntur,
 non alio se habent quàm quo dicuntur
 modo. Si hoc proprium Poëticæ, inter-
 dum veritatem abscondere. Hi verò
 qui mentiuntur, nunquam frustra &
 gratis id faciunt. Aut enim quæstus &
 cupiditatis causâ mentiuntur: aut cu-
 juspiam criminis sibi conscii; metu pe-
 riculi quod leges ipsis intentant, verita-
 tem obtegunt. Atqui facilè poterant,
 meo quidem iudicio, nihil de divina
 natura præter veritatem dicentes, ab
 impio mendacio abstinere.

Κεφ. ΙΑ.

Περὶ τὸ κατὰ σὰρκα τὸ Κυρίου παρουσίας, τίς καὶ ὅπῃ
 τῆσι γινώσκται.

CAPUT XI.

De corporali Domini adventu, qualis
 & cur fuerit.

Οὐκ ἔστιν εἰς πρὸς ἀνάξιν ἡμεῖς βίβας, σύ-
 νοιδε τε τῶ πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως
 τὸν θίον βεβαιωκότι, ἐάν μετὰ τὴν καὶ παρὰ
 τὸ θεῖον ἀπίδῃ, τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα καθαρο-
 θείας, καὶ ἀλλότρητον χρομῶν τῆς πάλαι
 κακίης διαίτης. ἀλλ' ὅμως ἀγαπητὸν, εἰ
 καὶ ἐν τῆ τῆς ἀμῆς ἡλικίᾳ τὴν ἑσφίαν ἐντυ-
 χῶσιν ἡμῖν ὅ παιδεία μὲν ἢ Ἰξ ἀνθρώπων
 ἐδεμία πάποσε σιωπῶμεν. Θεὸς δ' ἐστὶν ἀ-
 παύτα δωρήματα, ὅσα ἐν ἡμεῖς καὶ τρέποισ
 ἐνδοκίμα παρὰ τοῖς νέον ἔχουσιν. ἔχω ὅ καὶ D
 οἶον παρὰ ἐβλημαὶ δηλητηρίων ἀνίκευς ὁ-
 πῶσα τελευτῶναι ὁ ποιητὴς, ἢ μετρίαν ἀ-
 σπίδα, τὴν γνώσιν τῆν δεσπότην τῶ Θεῷ.
 Ἰξία πρὸς τὸν παρὰ κείμῃον λόγον χησί-
 μα ἐκλεξάμεν, ὑμνήσω τὸν πατέρα
 πάντων. αὐτὸς τε σιωπῶμεν τῆ τῆς κα-
 τοσιώσεως παρὰ τῆ, πάριδι Χειρὲς σῶτες
 ἀπάντων, καὶ τὸν παρὰ τῆς δεσπότης καὶ ἀκόσμη
 λόγον, τὸν τρέπον τῆς σεμνολογίας ὑφηνέ-
 μεν, καὶ μηδεὶς παρὰ δοκάτω, κομψεία
 τῶ κεκαλωπισμένων ὀνομάτων τε καὶ ῥη-
 μάτων ἀκρίβειαι οἶδα γὰρ ἀκριβῶς τὴν
 ἐκλυτον καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀπειργασμένην

C Porro quisquis optima vivendi ra-
 tione ac disciplina indignus est, si-
 bique ipse conscius vitæ malæ & nequi-
 ter transactæ; is tandem respiciat, &
 perpurcata mentis acie ad divinum re-
 spiciat Numen, pristinam vivendi ra-
 tionem detestatus. Contentus tamen
 esse debet, si vel provec̄ta jam ætate sa-
 pientiam assequatur. At nobis nulla qui-
 dem ab hominibus profecta doctrina
 adjumento unquam fuit. Sed quæcum-
 que in hominum vita ac moribus lau-
 dem merentur iudicio Sapientum, Dei
 dona sunt ac munera. Ceterum adver-
 sus venenata illa tela quæ à malo dæmo-
 ne fabricantur, non infirmum habeo
 scutum quod opponam; scientiam vi-
 delicet earum rerum quæ acceptæ
 sunt Deo. Quæ quidem ex scientiâ
 ac disciplinâ, ea seligens quæ ad præ-
 sentem sermonem accommodata sunt,
 summum omnium parentem laudare
 aggrediar. Tu verò devotionis nostræ
 proposito favens, adesto Sevator om-
 nium Christe, & sermonem de poten-
 tia tua institutum exorna; laudandi no-
 bis modum rationemque præscribens.
 Nemo porro existimet auditurum se o-
 rationem, eximia quadam verborum ele-
 gantia excultam. Quippe compertum
 Ddd d ij

habeo, eam orationem quæ mollis sit & ad voluptatem ac lenocinium comparata, prudentibus viris displicere; cum is qui dicit, plausum potius quam modestam differendi rationem confectatur. Quidam impii ac dementes homines, ajunt Christum nostrum merito supplicio damnatum fuisse; & eum qui vitam Auctorem est viventibus, vitam esse privatam. Ac eos quidem qui semel pietati nuntium remiserunt, nec timore ullo aut pudore scelerum suorum affici decreverunt, ita sentire minimè mirandum est. Illud verò omnem excedit amentiam, quod sibi ipsis persuasisse videntur, Deum immortalem vim ab hominibus passum esse, non autem à sua ipsius benignitate, & erga homines benevolentia. Nec animadvertunt, magnitudinem animi ac patientiam nec contumelià mutari, nec conviciis de statu suo dimoveri; sed furorem eorum qui ipsam hostiliter invadunt, consilio & celsitudine animi frangere. Statuerat quidem divina Clementia injustitiam è medio tollere; modestiam verò & æquitatem promovere. Ac propterea sapientissimis hominibus in unum congregatis, pulcherrimam atque utilissimam humano generi doctrinam instituit, ut viri boni ac beati, providentiam ipsius in hujus mundi rebus administrandis æmulerentur. Quo quidem bono quodnam majus dici potest, ubi Deus justitiæ leges præscribit, eosque qui discipuli ipsius esse meruerint, similes efficit sibi: ut traditâ ac diffusâ in omnes virtute, sempiterna felicitas hominibus comparetur. Hæc est præclara victoria; hæc vera potentia; hoc opus maximum Deoque convenientissimum; omnium scilicet populorum correctio atque ad meliorem frugem conversio. Ac nos quidem hujus triumpho gloriam, cum laudibus & acclamationibus, tibi ô Servator omnium, deferimus. Tu verò improba ac detestanda blasphemia, quæ mendaciis & fama pervulgatisque sermonibus efferrî & gloriari soles, tu, inquam, juvenes decipis; adolescentes & viros qui puerili quodam ingenio præditi sunt, blanda persuasione in fraudem inducis; à veri Numinis cultu eos abducens, & simulacra constituens, quæ adorent, & quibus preces allegent: adeò ut decepti, sine ipsorum recordatiæ mercedem recipiât. Christum enim omnium bonorum Auctorem, qui & Deus est & Dei Filius, calumniantur. Annon quæro hic

A δημηγορίαν τοῖς εὐφροῦσιν ἀπαρτεῖται, ταν οἱ λέγοντες, κρότε μάλλον, ἢ σὺ φροῦσιν διαλέξεως ἐπιμελῶναι. Φασὶ δὲ ἰσως αὐτοῖσι καὶ δυοσεβείας ἀνθρώποι, δικαιώσαι τοὺς Χριστὸν ἡμῶν. Ἐ τὸν πατρίαιον τὸν βίου τοῦ φροῦσιν, αὐτὸν ἔστιν ἐσερῆσθ. τὸς δ' ἀσθενῶν παρὲς ἄλμησας, καὶ μὴ τε δεδέναι, καὶ ἐγκαλύπτει τῶν ἑαυτῶν ποιημάτων νοῦντας, ἔδ' ἐν θαυμασὸν τέτο λέγει, ἵνα ὅτι πᾶσαν ὑπεβέβηκεν ἐνθεῖαν, το δὲ καὶ πακίαν ἑαυτὸς, ἕω ἀνθρώπου Θεοῦ ἀποβαρῶν βεβιάσθ καὶ ἐχ' ἑαυτὸς μόνος τῆς φροῦσιν ἀφροσύνης, μὴ δ' ἐνοεῖν, ὅτι τὸ μεγαλῶν ἐστ' ἑαυτὸς ὑπεβέβηκεν διατρέπε. ἔδ' ἑαυτὸς ἀπληκισμῶ, τῆς φυσικῆς ἐφερόντιος ἐσθαι. ἀλλ' αἰεὶ γίγνη, τῆς ἐπεμεισασθ τῶν ἀγριότητος, λογισμῶ τε καὶ μεγαλῶν χάριος φροῦσιν μακί θραυόν καὶ διαβέβηκεν, ἐστ' ἑαυτὸς μὴ ἢ τῶ Θεῷ φιλανθρωπία, ἀλλὰ μὲν ἔξαλειψαι, κοσμιότης ὅτι καὶ ἀλλὰ πᾶσαι διὸ καὶ τὸς σοφωτάτες τῆς ἀφροσύνης σωματρούσας, καλλίστην καὶ βιωφελῆσιν διδασκαλίαν σιωεσθῶ, ἵνα ὡς τὸς ἀγαθῶς τε καὶ εὐδαίμονας τῶν ἑαυτὸς ἀφροσύνη τὰ κόσμια φροῦσιν ἔμειον ἀγαθῶν τῶν ἀνθρώπων εἴποι. Θεῷ δικαιοσύνην βεβιάσθ, καὶ ἔξομοῖν ἑαυτὸς τὸς ἀφροσύνης αὐτῶ παιδύσεως. ὅπως διαδύσεισιν ἐπὶ πάντας τῆς ἀγαθότητος, τὸ εὐτυχῶν τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀπάντα τὸν αἶνα φροῦσιν ταῖς. αὐτῆ ἐστὶν ἡ σεμνὴ νίκη. τὸ δ' ἀλλοῦσθ τῶ. τὸ μέγιστον ἔργον ἀεμῶν, ὅταν τῶν πάντων δῆμων σωφρονομῶς καὶ τέταρτον βιτανικήσθαι διδόμεν εὐφροῦσιν, ἵνα τῶς τῶν ὄλων. σὺ δ' ὡποιήσθαι καὶ ἵπποισθαι βλασφημία, ψεύδ' ἐσθιν ἐπαιρημῶν, φροῦσιν καὶ διαδοῦσθιν. ἔξαπαλῶς καὶ νέες. πείθεισθ ἡ μειράκια, καὶ τῶν ἀφροσύνης τῶς μειρακίῶν ἵνα τρέπον ἔχουσθ. ἀπὸ γὰρ σαμὲν αὐτῶς διὰ τῆς φροῦσιν τῶς Θεῷ. σιωεσθῶσθ δὲ ἀγαλμάτων πλάσθαι, οἷς εὐχονῶ καὶ φροῦσιν ἑαυτῶν ἔξαπαλῶσθαι, μὴ τῶν ἀφροσύνης τῶν ἀναιδήσθαι. αἰτιῶν γὰρ τῶν ἀφροσύνης τῶν πατρίαιον πάντων, Χριστὸν, Θεὸν τῶν Θεῷ παῖδα. ἀεὶ ὡν ἐχ' ἑαυτὸς σωφρονομῶσθαι καὶ φροῦσιν τῶν ἐθνῶν τε καὶ δῆμων ἑαυτῶν

ὁ Θεὸς καταξίαν σέβεται; παντοίας μὲν δυνάμεως ἐπιλημνύθη. αὐτὸς δ' ἐν τῇ οἰκείᾳ παρρησίᾳ μένων, ἐδ' οὐκ ἐν τῆς ἐμφύτης φιλανθρωπίας ἐμείωσεν. ἀπίτε δὴ δυοσεβείας. ἐφέται γὰρ ὑμῖν διὰ τὴν ἀπιμώρητον ἀμαρτίαν, ἵνα τὰς τῶν ἱερείων σφαγὰς, τοῖνας τε κ' ἐσθίας κ' μέθας παρρησιόμνηροι μὲν θρησκείαν. ἵνα ἡδοναίς ἢ ἡδονὰς κ' ἀκολασίας κ' ἡδοναίς μὲν ἵνα ἡλεῖν σκηπτοῦμοι. ταῖς δ' αὐτῶν ἡδοναῖς δ' ἐκλύσεις. ἐγὼ ἴτε ἀγαθὸν ἐδ' ἐν, ἐδ' ἐν τῷ πρῶτον ἔμεγαλιν Θεῷ παρρησίᾳ, διαλάσσοντός τε πρὸ τῶν ἀνθρώπων γῆρας. ἵνα ἡλεῖν ἕως τῷ παιδί, ἵνα τῶν διακρυφαῖν βίον. ὅπως οἱ δεξιῶς καὶ σωφροσύνης βιωσάντες, κ' τὴν τῷ παιδὸς κείσιν, δευτέρου βίον μακάριον τε κ' ἐυδαίμονα λαλῶντων. ἐγὼ μὲν αὖ τὸ ἔμεγαλιν δόγμα παρρησίας τῶν ἀνθρώπων βιώσεως διεξήλθον, ἐμὴν ἀγνοῶν. καθάπερ οἱ πολλοί, ἐδ' ἐξ εἰκασίας, ἐδ' ἐσοχασμῶ. τάχα δ' ἄν τις εἴποι, ποθεν ἡ παρρησία ἔπαιδος. ποῖα ἢ ἡμέσις, εἴπερ εἰ μόνον ὡς Θεὸς τύχαινε, πάσης ἢ μίσητος ἐπὶ ἑστὴν ἀλλοτρίᾳ. ἀλλὰ τὴν ἡμέσιν ἀπὸ τῆς τῆς νοσῆσθαι. τὴν μὲν ἔξ ἀποκνήσεως, τὴν σωγνωσμένην ταύτην. ἐτέραν δ' ἐπὶ αἰδῶν αἰτίας, ἡς τὸν λόγον Θεῷ παρρησία θεάται, καὶ ἀνδρῶν ὅς ἐκείνῳ φίλῳ ὑπάρχει (ὁ Φῶς γὰρ πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς τῶν ὄλων ἀκακομήσεως εἴσε). ὅπως τοίνυν ἀναίτια μὲν ἐνός, προὔπαρχεν τῶν ὄντων, τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἀνάγκη. ὄντ' ἄρα κόσμος κ' τῶν ἐν αὐτῷ, ἔστις τε αὐτῶν σωτηρίας, τὸν σωτήρα τῶν ὄντων προὔπαρχεν ἀνάγκη ὡς εἰνατὸν μὲν Χειρὸν, τῆς σωτηρίας αἰτίαν. τὴν ἢ σωτηρίαν, τῶν ὄντων τὸ αἰτίον καθάπερ αἰτία μὲν ἢ ὁ πατήρ. αἰτία τὸν δ' ὁ υἱός. καὶ τὸ μὲν προὔπαρχεν αὐτὸν, ἵκανῶς ἢ δὴ δεδήλωται, πῶς δ' εἰς ἀνθρώπους καὶ γῆν κατήλθεν; ἢ μὲν προαιρέσει τῆς καθόλου, καθὼς οἱ παρρησία παρρησίασαν, κηδεμονίας τῶν ὄλων ἐστὶν ἀνάγκη γὰρ τὸν δημιουργόν, τῶν ἔργων αὐτῷ κηδεῖσθαι. ἐπεὶ ἢ κοσμικῶ σώματι πλησιάζει, ἐν τε γῆ κηδεῖσθαι ἐμελλε, τῆς κηδεῖσθαι τῶ ἀπαιτούσης, νόθην τῆς ἡμέσιν αὐτῷ ἐμμηχανήσατο. χωρὶς γὰρ τοι γάμων.

A Deus à modestissimis ac sapientissimis gentibus ac populis jure merito colitur? qui cum omnem potentiam nactus sit, propositi sui semper tenax, de infanta sibi clementia nihil imminuit. Abite igitur impii (id enim vobis licet, quandoquidem sceleri vestro nulla nunc pena irrogatur) abite, inquam, ad victimarum caedes & convivia, festosque dies & comportationes. In quibus religionis specie voluptatibus & intemperantiae indulgetis. Et sacra quidem à vobis celebrari simulatis: re autem vestra libidines vestras expletis. Neque enim quicquam boni noctis; ac ne primum quidem summi Dei mandatum: qui & humano generi leges vivendi praescribit, filioque in mandatis dedit, ut vitam hominum morésque formaret: quo videlicet hi qui recte ac modeste vixerint, alteram vitam beatam ac felicem filii sui judicio consequantur. Exposui decretum Dei de hominum vita: idque non ignoratione aberrans ut multi; nec opinione aut conjectura ductus. Sed fortasse dixerit aliquis: unde nam haec filii appellatio, aut quae ratio gignendi; siquidem unus ac solus est Deus, idemque ab omni commixtione & coitu prorsus alienus. Sciendum vero est duplicem esse gignendi rationem: alteram ex partu quae omnibus nota est: alteram ex causa sempiterna. Cujus quidem generationis modum ac rationem, divinam favente Providentiâ is inter homines videt, qui Deo carus fuerit. Sapiens enim quivis ordinationis universi causam intelligit. Porro cum nihil sit quod causam non habeat, ante omnia quae existunt, causa eorum subsisterit necesse est. Cum igitur mundus & cuncta quae in mundo sunt existant; cumque eorum exstet conservatio, necesse est ut ante omnia quae sunt, Servator exstiterit. Adeo ut Christus ipse omnium rerum causa sit, & conservatio sit effectus: quemadmodum Pater quidem Filii causa est, Filius vero est causatum. Et ipsum quidem Christum ante omnia extitisse, jam abunde probavimus. At quomodo in terras descendit & ad homines venit? Consilium quidem ipsum, sicut Prophetae praedixerant, profectum est ex cura ac sollicitudine quam pro universis rebus gerebat. Opifex enim, operum suorum curam gerat necesse est.

Quum vero ad terrenum corpus accessurus esset, & inter homines, necessitate sic exigente, aliquandiu moraturus, novam quandam nascendi rationem commentus est sibi. Nam absque

nuptiis fuit conceptio; & casta virginitatis puerperium; & puella Dei mater; & aeternae naturae temporale principium; & intelligibilis substantiae sensus; & in corporis splendoris materia. Cuncta igitur quae tunc visa sunt, his fuere consentanea. Splendidissima columba ex Arca Noë devolans, in sinum Virginis descendit. Consentanea item sunt reliqua, quae illibatum illum & omni castitate puriorem, ipsaque adeo continentia praestantiorum hymenaeum sunt consecuta. Mirabilis ab ipsis incunabilis Sapiencia Dei: & Jordanis qui aquas ad Baptismum praebat, cum reverentia illum suscipiens. Ad haec regalis unctio cum omnium rerum scientia conjuncta. Doctrina item ac potentia quae res admirabiles perpetravit, & insanabiles morbos curavit. Mira denique celeritas in hominum precibus exaudiendis. Et generaliter tota ejus vita hominum utilitati inserviens. Praedicatio verò quae non prudentiam sed sapientiam insinuaret; auditoribus non civiles virtutes, sed viam quae ad intelligibilem mundum perducit, addiscentibus; ejusque naturae quae semper uno eodemque in statu permanet, contemplationem, & summi Patris notionem assidua exercitatione scrutantibus. Jam beneficia haudquaquam mediocria. Pro caecitate, visus; pro virium ac nervorum resolutione, firma corporis valetudo: pro morte denique, vita iterum restituta. Praeterea res ad vitium necessarias in solitudine largè suppeditatas, & paucissimos cibos maximae hominum multitudini longo temporis spatio sufficientes. Hanc tibi gratiarum actionem prout possumus, persolvimus Christe, Deus ac Servator; magni Patris summa Providentia; qui & à malis liberas, & doctrinam beatissimam tradis. Neque enim haec à me dicuntur ut laudes tuas celebrem, sed ut gratias agam. Nam quis unquam inter homines te pro dignitate laudaverit? Tu quippe es, qui ex nihilo res creasse dicis, & lucem eis accendisse; & confusam elementorum molem, ordine ac ratione distinxisse. Tuæ Clementiae hoc praecipuum munus est, quod homines bona indole praeditos, divinae ac beatæ vitae æmulatores reddidisti; ac providisti ut illi optimarum rerum mercatores effecti, sapientiam ac felicitatem suam pluribus aliis impertirent; ipsique immortalem fructum virtutis perciperent; liberati quidem intempe-

A σύλληψις καὶ ἀγνῆς παρθενίας εὐδαιμονία καὶ Θεῶν μήτηρ κόρη, καὶ αἰωνίας φύσεως ἀρχὴ καὶ χρόνι. καὶ νοητῆς ἐσίας αἰσθησις, καὶ ἀσώματε Φανότατος ὕλη ἀκόλθετα τοῦ σώματος καὶ τὰ λοιπὰ τῆ φάσματ. ἀργυροειδέσ τε ἀπὸ τῆς Νῶε λάβρα καὶ ἀποπλάσθη, ἐπὶ τῆς τῆς παρθένου κόλπου καὶ κολυβά ἢ καὶ μὴ τὸν ἀναφῆ, πάσης τε ἀγνείας καθαρώτερον, καὶ αὐτῆς ἐργασίας κρείσσονα ὑμέναιον. ἢ ἐκ ἀσπασθάνων ἑσθῆς τῆ Θεῶν, ἐν τεσπόμενός τε αὐτὸν μὴ ἀποδοῦν τῆ ἰλαστῶν πάροχ. Ἰορδάνης, πρὸς τῆ Β τε βασιλικὸν χρεῖμα ὁμοψυχον τῆς πατρὸς σωείσεως, παιδεία ἢ καὶ δωμάς ἀφῆκα καὶ ἑσθῆσα, καὶ τὰ ἀνάτα ἰωμένη, καὶ ἐργασίας Ἰσραηλίων ταχέια καὶ ἀνεμπόδις. ἑσθῆσις, καὶ ὅλος ὁ σύμπας ἕως ἀνθρώπων βίβη διδασκαλία ἢ ἐφῆρτησιν, ἀλλὰ ἑσθῆσις δάσκαλα τῶν φοιτητῶν ἢ τὰς πολυδιακονογόμενας δέξας μανθανόντων, ἀλλὰ τὰς τὸν νοητὸν κόσμον ἀπεσπῆς ἀναλυσσας, καὶ τετῆ ἀεικῆ τὰ αὐτὰ ἐχούσ. ἡμῶς ἐπιπέπονέντων, καὶ τὴν τῆ μεγίστη πατῆρς ἐνοσίασκόμενων. τὰ γάρτοι τῆ ἐνεργημάτων οὐ μέτρησα. ἀπὴ μὲν τῆ ῥάσις, ἐσθῆσις, ἀπὴ ἢ παρέσεως, ἐνεξία. ἀπὴ ἢ ἑσθῆσις ἀπὴ πάλιν εἰς τὸ ζῆν διποκατάστασι, παρῆμι γὰρ ἀφθονον τῶν ἀναγκάων ἀφῆσιν ἐν ἐρημία, καὶ ἐν ὀλιγοῖς ἐδέξασιν παιδοδαπῆν μεγάλους πῆσθῆσι πῆσθῆσι χρέος ἀφῆσις. ταύτων ἑσθῆσις ἐργασίας καὶ τὸ δωματὸν διποδίδομῆ, καὶ Θεὸς καὶ Σωτῆρ, μεγάλῃ πατῆρς μετῆσθῆσι. σάξοντῆ ἐκ τῶν κακῶν, καὶ τα μακαριωτάτην διδασκαλίαν διδάσκαλα γὰρ ἐγκωμιάζων ταύτα, ἀλλὰ ἐνεργημάτων λέγω, τίς γὰρ ἀν σε κατῆσθῆσι ὑμῶν ἐν ἰσραηλίοις; σε μὲν γὰρ λόγ. ἑσθῆσις ἐν ὄντα ἡρησῆσι. τό τε Φῶς αὐτῆς ἀνάτα τῆ ἀτακίον τῶν σοικείων σύχρυσιν καὶ μῆσθῆσι ταξί καὶ μέτρη. τό ἢ Φιλιππησῆσι ἑσθῆσις ἐσθῆσις, ἐν τῆ τῆς εὐ πεφυκότας τῶν ἰσραηλίων, θεῶν καὶ μακαριῶν ἰσραηλίων σαμβίς. κατῆσθῆσι ἑσθῆσις τῶν ὄντας ἀφῆσθῆσι ἑσθῆσις ἐμποροῖ γεγηρημένοι, πλείους τῆς τῶν ἑσθῆσις τε καὶ σωψυχίας μετῆσθῆσι ἀφῆσθῆσι τῆ δέξῆς κατῆσθῆσι αἰώνιον κομῆσθῆσι, ἀπὴ

λαίμενοι μὲν ἀκολασίας, μετέχοντες δὲ φι-
 λανθρωπίας. οὐκ ἔστι μὲν πρὸς ὀφθαλμοὺς ἔχον-
 τες, πίστεως δὲ καρτερὴν ἐλπίσιν. αἰδῶ δὲ
 καὶ παύσιον δρετῶ ἀσπαζόμενοι, ἢ ὁ προ-
 τεβίος ἀνθρώπων ἠθῶν ἐκβεβλήκει, τὴν ὑπερ-
 πάντων ποιημένω πρόνοιαν ἐδέξαι γὰρ ἂν τῶν
 ποσῶν κακῶν, καὶ τῆς ἁπλοῦς ἀσπίδος καὶ
 ἐκείνου τὸν βίον ἀδικίας, ἰατρὸς ἀξιοχρεῶς
 εὐεθῆ. ἡ γὰρ πρόνοια μέχρι τῶν τῆδε διήκ-
 σα, παύθῃ ὅσα ὑφ' ὑβρείας καὶ ἀκολασίας ἀ-
 κόσμητα ἦν, καὶ ἐκόσμησε ῥάστα. καὶ ἐδέξατο
 δουκρυφῶς. ἡ δὲ γὰρ τὰς μὲν τῶν ἀνθρώ-
 πων, φρονήσει καὶ νότῳ ἐαυτῶν δύναμιν θεω-
 ρήσας τὰς δὲ, ἄτε τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων
 ὁπκασμένους τὴν φύσιν, μάλλον ταῖς αἰ-
 δήσεσιν ἁπλοῦς διὰ φανέρωσιν, ἀ-
 μηδὲ ἀμφιδόλλοι, μὴ παρὰ τοῖς, μὴ φαν-
 λῶ, τὴν ὑδαμονίαν καὶ θαυμασὴν θερα-
 πείαν ὑπὸ ὄψιν ἦγε. τοῖς μὲν παύσαμένους δὲ
 βίος, δουκαδίσας τὸ ζῆν ἐκ δευτέρου. τὰς δὲ ἐ-
 σσημένους τῶν αἰδῶσιν, ὑγιῶς κελεύων
 πάλιν αἰδῶσιν ἐπιτίθει δὲ θαλάσσαν, καὶ
 ἡμεῖς ἐπιτίθει ἐκ χειρῶν. Ἐτέλῃ
 θαυμασὸς ἐργῶς ἐπιχειρήσαντα, καὶ δὲ ἀπι-
 σίας τὰς ἀνθρώπους εἰς πίσιν ἰσχυρῶν παρκα-
 λυτῶν, εἰς θεῶν ἀναπήνην, τίνῃ ἀλ-
 λη, πλὴν τῆς Θεοῦ, τῆς τε δὲ ἰσχυρῶς δυνά-
 μεις ἐργῶν τῶν; ἐμὴν ἐδέξαι ὁ προσεχῆς τῆ
 παύσιμα καὶ κερῶ, τῶν θαυμασῶν ἐκείνων
 θεαμάτων ἀλλοτρίῃ ἦν. ἡνίκα νύκτες ἡμε-
 ρῶν φῶς ἐπακλύπασαι, τὸν ἥλιον ἠφάνι-
 ζον. καὶ εἰλήφει γὰρ δέος τὰς παύσιμα χεῖρας,
 τῶν πάντων πραγμάτων σωτέλειαν ἡ-
 κῆ, Ἐχάσιν αὐτῶν, οἷον τὸ πρὸς τῆς δὲ κόσμου
 διατάξεως ἐπικρατήσῃ ἐζητεῖτο ἢ καὶ τὸ αἰ-
 ἰον δὲ τῆς κακῆς, Ἐεῖτι πημελές
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ θεῶν γρόσιον ἕως
 ὅτε ἠπίως μεγαλοφυχία τῆς τῶν ἀσέβων
 ὑβρείας ὑπεφρονήσας, δουκαδίστη τὸν θεῶν
 συμπαύσιμα ἠθῶν ἀσέβων καὶ ἀκόσμητον χορεία.
 τῶν γὰρ τοῖς ποσῶ καὶ τῆς κόσμου πρὸς τῶν σκυ-
 θεωπῶσα, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν δουκαδίστα-
 το φαύροτητα.

A rantia, clementiæ verò participes: &
 misericordiam quidem præ oculis ha-
 bentes, fidei vero promissa sperantes;
 verecundiam denique & omne genus
 virtutis amplectentes, loco injustitiæ
 quam prior mortalium vita moribus
 humanis infuderat, ut ab eo qui omniū
 rerum curam ac providentiam gerit,
 excinderetur. Nullus enim alius, tan-
 torum malorum & injustitiæ quæ illa æ-
 tate invaluerat, Medicus idoneus inve-
 niri potuisset. Igitur providentia ad
 terras usque perveniens, cuncta quæ
 per contumeliam & intemperantiam
 incomposita erant, nullo negotio resti-
 tuit; idque non clam & occultè. Scie-
 bat enim quosdam esse homines, qui
 virtutem ipsius ac potentiam, mentis
 acie contemplantur: alios verò ut-
 pote brutis animantibus perfimiles, ma-
 gis sensibus inhære. Ideo palam & a-
 pertè, ne quis sive bonus sive impro-
 bus dubitare posset, beatitudinem &
 admirabilem curationem omnium o-
 culis subiecit: mortuis quidem vitam
 denuò restituens; eos verò qui sensibus
 orbatii essent, pristinum usum sensuum
 recuperare præcipiens. Mare verò so-
 lidum reddidisse, & in media tempesta-
 te tranquillitatem oriri iussisse; ac po-
 stemò cum admiranda opera edidisset,
 & homines ab incredulitate ad robu-
 stissimam fidem traduxisset, in cælum
 evolavisse; cujus tandem nisi Dei & su-
 præmæ cuiusdam potentiæ opus fuit?
 Sed neque tempus illud quod passioni
 proximum fuit, admirandis illis specta-
 culis caruit; tunc cum noctis caligo
 diurnum splendorem obscurans, So-
 lem penitus abscondit. Quippe omnes
 ubique populos terror pervaserat, mun-
 di exitum advenisse jam credentes, &
 in pristinum chaos cujusmodi ante or-
 bem conditum fuit, cuncta reditura es-
 se. Requirebatur causa tantæ calamita-
 tis, & quod tantum scelus adversus Dei
 Numen ab hominibus admissum fuisset.
 Donec Deus placida animi magni-
 tudine contumelias impiorum despi-
 ciens, cuncta restituisset, & consueto
 siderum cursu cælum omne exornavisset.
 Itaque totius mundi facies, quæ lu-
 ctu ac tæneore quodammodo confusa
 fuerat, pristinum denuò splendorem
 recuperavit.

CAPUT XII.

De his qui hoc mysterium non cognoverunt, & quod voluntaria eorum ignorantia est: & quantalibet bona eis mancant qui illud cognoverunt, ac praesertim eos qui in confessione mortui sunt.

Sed dicet aliquis ex iis quibus sollemnne est impie loqui, Deum voluntatem hominum meliorem ac placidiorem facere potuisse. Quanam, rogo, melior via, quae ratio efficacior ad improbos homines emendandos, quam ut Deus ipse eos coram compellaret? An non ille praesens & omnium conspectui subiectus, eos ad modestiam informavit? Quod si Dei praesentis praecipio nihil profuit, quid absentis & inauditi prodesse potuisset? Quod igitur obstaculum fuit beatissimae illius praedicationi? Hominum feritas atque savitia. Quoties enim ea quae recte utiliterque praecipita sunt, infenso animo excipimus, tunc mentis nostrae acies quibusdam quasi tenebris obscuratur. Quid quod voluptati illis erat praecipita negligere, & legi quae ferebatur fastidiosas aures praebere. Nisi enim negligissent, dignam certe audientia sua mercedem erant relaturi, non in hac tantum, verum etiam in futura vita; quae verè vita est existimanda. Eorum enim qui praecipitis Dei paruerunt, merces est, immortalis & aeterna vita. Ad quam ii demum aspirare possunt, qui Deum cognoverint; & qui suam ipsorum vitam velut perpetuum quoddam exemplar, ad imitandum proposuerint iis, qui ad optimi cuiusque emulationem vitam suam formare instituerunt. Quippe idcirco doctrina Sapientibus tradita est, ut quod isti praeciperint, à sodalibus pura mente fidelè custodiatur; atque ita sincera ac firma mandati divini observatio perfecteretur. Ex huiusmodi enim observatione, & ex intemerata fide sinceramque erga Deum pietate, nascitur mortis cõtempus. Stat ergo huiusmodi animus obnixè contra saeculi procellas, invicto divinae virtutis robore munitus ad martirium. Cumque gravissimos terrores generosè superaverit, corona donatur ab eo ipso cui testimonium cõstanter perhibuit. Nec tamen propterea gloriatur. Novit enim Dei munus esse, quod & tormenta sustinuerit, & divina praecipita alacriter impleverit. Porro huiusmodi vitam excipit immortalis memoria & gloria sempiterna; idque iure

A

Κεφ. ΙΒ΄.

Περὶ τῶν μὴ γινόντων τὸ μυστήριον, καὶ ὅτι ἐκείναι ἀγνοοῦσιν ὅσα πρὸς γινόντας ἀγαθὰ μίμει, καὶ μάλιστα τὴν δμολογίαν τελειοσύνης.

Αλλ' ἔρει τις, ὡς φίλον ἐστὶ βλασφημῆσαι θεὸν ὄντα δ' ἐδωκῆσθαι κρείσσονα καὶ πλεονέτερον τὴν σωθῆσαι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς σαδῆς. τίς οὖν κρείσσον μέθοδος; ποία δὲ κρείσσις ἀνυλικώτερα. πρὸς τὸ τὰς κακὰς φρονήσεις, τῆς ἐαυτῶν σωθῆσαι, ὅσοι τὸς παρὼν καὶ ὁρόμηνος ἐδίδασκε τὸν κόσμον βίον; εἰ οὖν ἡ τῆς Θεοῦ ᾠδα γένηται, πρὸς τὸ ἐδέν ἠνυσε, τὸ ἀνδρόντος, καὶ μὴ ἀκροαθῆναι φέλησε; ἢ οὖν ἐγγύς ἐμπόδιον τῆς μακροβιωτάτης διδασκαλίας; ἢ τῶν ἀνθρώπων παιαίτης ὅταν γὰρ καλῶς τε καὶ σωφρονιστικῶς ᾠδα γένηται, πρὸς ὁρῆν λαμβάνει μὴ τυλικῶδες τὸ νῆφον τῆς διανοίας ἀμυρῆται. τί δὲ, ὅτι πρὸς φιλέσ ἢ οὐκ ἐκείνους ἀμυρῆται τῶν πρὸς ἀξίωσιν, καὶ ἀνορέκτες παρορῆται ἀκοῆς τῶν θεβέντων νομῶν εἰ μὴ ἡδύκατα λην, ἔχον ἀν ἀξια τὰ ἴπῃ χεῖρα, τῆς ἀρεθῆσεως, καὶ μόνον εἰς τὸ ᾠδα γένηται, ἀλλὰ καὶ τὸν μετέπειτα βίον, ὃς ἐστὶν ὡς ἀληθῆς ἔστι γάρτοι μισθὸς τῶν Θεῶν πείθεσθαι, ἀφῆσθαι καὶ αἰδιδῆσθαι βίος. καὶ δμωατὸν ἀντιποῖσθαι εἰδῆσαι τὸν θεὸν, καὶ τοῖς τὸν ἐαυτῶν βίον τὸν παρεχομῆναι, καὶ οἷον ᾠδα γένηται ἀμυρῆται τοῖς πρὸς ἀμύλλαν (ἢ ἢν προσηρημένους, ἀλλὰ τὸ οὖν ἡ διδασκαλία παρεδόθη τοῖς Θεοῖς ἢ ὅτι ἐκείνους ᾠδα γένηται, τὸ μετὰ μελείας ὑπὸ τῶν οἰκείων ᾠδα φυλάσθαι καθαρῆ ψυχῇ, ἀληθῆς τῆς ἢ καὶ βεβαίως φυλακῆ τῆς κελεύσεως τῆς Θεοῦ ἐκ γὰρ αὐτῆς καὶ τὸ πρὸς τὸν θάνατον ἀδῆσθαι, ὑπὸ τῆς θρασύσεως καὶ εὐλιχενῆς κατὰ τὸν καθοσιώσεως φύσιν ἀνδρῆσθαι) ὅτι ἀλλοτρίως μικάις, ἀναταγανίσθαι θείας ἀρεθῆσεως πείθεσθαι πρὸς τὸ μαρτύριον νικήσασθαι γὰρ τὸ μεγαλοψυχίας τὰς μεγίστας φόδους, ἀλλὰ ταῖς σεφάνης παρ' αὐτῆς, ὃς ἡγνοῦσθαι ἐμαρτυρήσθαι, καὶ ἐδέν σεμνυῆσθαι. ἴπῃσθαι γὰρ ἢ ἢν, καὶ τὸ θεοθεν δ' ἐδοῦσθαι, πρὸς τὸ ἢ ἢν, καὶ πληρῶσαι προδύμους τὰ πρὸς ἀγάματα διαδέχεται δὴ τὸ ἐκείνους βίον μνήμη διαρκῆς, καὶ αἰώνιος. δ' ἐδοῦσθαι αἰώνιος

ἀνώτατος εἶπε ὁ, τε βίῳ σάφρων ἔμαρτυροῦ, καὶ τῶν ᾠδῶν ἀγαθῶν μνήμων ἢ τελειότη, πλήρης εὐερίαι μεγαλοψυχίας τε καὶ εὐερίαις ὕμνοι δὴ ῥῆ ταῦτα καὶ ψαλλήματα καὶ εὐφημίας καὶ ᾠδῶν τῶν πάντων ἐπόπῳ ἔπαυος. καὶ τοιαύτης εὐχαριστίας ἑστία τοῖς ἀνδράσιν ὅσοι τελεῖται ἀγῆ μὲν αἱματῶ, ἀγῆ δὲ πάσης βίας· ἐδὲ μὲν ὁσμὴ λιβάνων ἐπιποθεῖται, ἐδὲ πυρκαϊά καθαρὴν ἢ φῶς, ὅθεν ἔξαρκεσαι πρὸς ἐκλαμῶν τοῖς εὐχομῆμοις· Ἐφροσύνη δὲ ἢ πολλῶν ἔδ τὰ συμπόσια, πρὸς ἔλεον καὶ ἀνάληψιν τῶν δεομένων ποιήματα, ἔδ πρὸς βοήθειαν τῶν ἐκπεσόντων. ἀπὲς ἀν τις φορτικὰ εἰναγομίση, (εἰ) καὶ τὴν θείαν καὶ μακαριωτάτην διδασκαλίαν φρονεῖ.

Κεφ. ΙΓ.

Ὅτι ἀναγκαῖα ἔσῃ κτίσεις μισῶν ἢ εὐφορίας, καὶ ἔτι ἢ τῶν τῶ καλῶν καὶ κακῶν ῥητῶν τῶ ἀνθρώπων γνώμης ἔστιν ὅθεν καὶ ἢ κτίσεις ἀναγκαῖα καὶ ἔυλογος.

Ἡ Διὶ δὲ ἴνες καὶ ἐν τῷ μέμφει τὸν Θεὸν νεανειούνη, πῶ δὴ ποτε βεβλήθεις, ἔ μίαν καὶ τὴν αὐτῶν τῶν ὄντων φύσιν ἐτεκμήνατο. ἀλλὰ διάφορα καὶ τὰ πλείστα ἐναντία τὴν φύσιν ἐκέλευσεν ἁποχρησῶν. ὅθεν καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἡμετέρων ἡθῶν τε καὶ ᾠδῶν ἐστίν. ἡ γὰρ ἴσως ἀμεινον καὶ πρὸς τὸ πειθαρχεῖν τοῖς κελεύσμασι τῶ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἀκελεῖ κατὰ νόμον αὐτῶ, καὶ πρὸς τὸ βεβαιεῖσθαι καὶ τὴν ἐκαστοῦ ὁμοιοτρόπος εἶναι πάντας ἀνθρώπους. τὸ ἴσως ἀνθρώπους πάντας ὁμοιοτρόπος εἰναι μάλιστα, κομιδῆ γελοῖον. μὴ δ' ἐνοεῖν, ὅτι ἔχῃ ἢ τῶν κόσμου διάταξις, αὐτὴ καὶ τῶν κοσμικῶν. ἐδὲ τὰ φυσικὰ τοῖς ἡθικαῖς ὁμοιοτροπία, ἐδὲ τὰ τῶ σώματι παθήματα, τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσι τὰ αὐτὰ τὸν μὲν γὰρ σύμπαντα κόσμον φθαρτῶν καὶ ἀπείρων ζώων μακαριότητι, ὅσω σεμνοτέρω καὶ θεοτέρω τυχεύουσα ἔδ τῆς θείας ἀγαθοτήτος ὅσον ἀμοιβόν τὸ τῶν ἀνθρώπων γῆ. ἀλλ' ἐχ' ἀπλῶς πάντων, ἔδ ὡς ἐτυχε, μόνων ἢ τῶν τὴν θείαν φύσιν ἔχοντων ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἀπογεγῆρον ἀπὸ τῆς φύσεως τῶ βίαι ἀπογεγῆμένων, τῶ τῶν θείων ἐπίγνωσι.

A optimo. Siquidē martyris tum vita ipsa plena modestiæ ac religiosæ divinorum mandatorum observantiæ deprehenditur: tum mors plena fortitudinis ac generosæ indolis. Proinde hymni psalmique & laudes Inspectori omnium Deo posthæc canuntur. Et ejusmodi quoddam gratiarum actionis sacrificium in memoriam illorum peragitur, quod ab omni sanguine & violentia vacuum est. Sed nec odor thuris requiritur, nec accensus rogos: sed purum duntaxat lumen, quantum satis sit ad eos qui Deum precantur, illustrandos. Sobria quoque convivia celebrantur à multis, tum ad mendicorum, tum ad eorum qui patriâ & bonis exciderunt, inopiam sublevandam. Quæ si quis importuna esse existimet, is contra divinam & sacrosanctam disciplinam sapere videtur.

CAPUT XIII.

Quod necessaria sit differentia in rebus creatis: & quod ad bonum malumque propositio ex voluntate hominum oritur: ideoque necessarium est iudicium Dei.

Quidam verò etiam in hoc deum reprehendere juvenili audacia præsumunt. Quæ de causa, inquit, non unam eandemque omnium naturam atque indolem fabricavit; sed multa diversa, adeoque contrariâ indole prædita nasci voluit? Ex quo dissimilitudo morum ac voluntatum inter homines orta est. Sæpius quidem fortassis fuisset, ut quod spectat ad observationem mandatorum Dei, & accuratam ejus contemplationem, & ad confirmationem fidei singulorum, omnes homines unius atque ejusdem moris fuissent. Verum absurdum planè ac ridiculum est, id optare, ut omnes homines iisdem sint moribus præditi; neque animadvertere, aliam mundi totius, aliam earum rerum quæ in mundo sunt, ordinationem esse: nec res naturales ejusdem substantiæ esse ac morales; nec corporis affectus eisdem esse cum affectibus animi. Etenim universum hunc mundum longo intervallo superat anima rationalis: tanto beatior terrenis & corruptioni obnoxius animantibus, quanto augustior est atque diviniore: nec non divinæ bonitatis particeps hominum genus. Nec tamen omnes homines promiscuè ac sine ullo discrimine participes sicut divinæ bonitatis: sed ii soli qui divinam naturam scrutati sunt, & qui hoc præcipuum vite institutum ac studium sibi proposuerunt, rerum divinarum cognitionem.

Ecc e

CAPUT XIV.

Quod creatura immenso spatio distat à substantia increata: & quod homo per virtutem proxime ad Deum accedit.

Porro ea quæ orta sunt cum æternis comparare, summæ profectò dementiæ est. Hæc enim neque principium habent, neque finem. Illa verò cum orta sint & genita; cùmque existendi ac vivendi certo tempore principium acceperint, exitum quoque habeant necesse est. Ea verò quæ genita sunt, quomodo comparari unquam possint cum eo, qui ipsa gigni præcepit? Nam si hæc illi æqualia sunt, præceptum quo ea gigni iussit, non posset ipsi merito convenire. Sed ne cælestia quidem jure cum illo conferantur; quemadmodum nec sensibilis mundus cum intelligibili; nec imagines cum exemplari. At confusio & permixtio omnium rerù, nonne prorsus ridicula res est? cùm divinæ naturæ dignitas obtegatur, si homines ac bestia comparantur cum Deo. Cupiditas vero potentiæ quæ æmula fit & æqualis potentiæ divinæ, an non est hominum prorsus amentium, & à modesta ac proba vivendi ratione alienorum? Nam si quidem ad divinam beatitudinem omnino adspiramus, vitam juxta Dei mandata instituire debemus. Sic enim postquam juxta legem à Deo constitutam vixerimus, fato superiores in immortalibus æternisque sedibus ævum degemus. Quippe hæc sola in homine vis est par divinæ potentiæ; sincerus ac minimè fucatus Dei cultus; & conversio ad ipsum; & eorum quæ Deo accepta sunt, contemplatio atque meditatio: nec in terram prorsus atque abjectum esse: sed ad sublimitatem ac cælestia, quoad fieri potest, mentem nostram erigere. Ex hujusmodi enim studio, victoria nobis paratur instar multorum bonorum. Causa igitur dissimilitudinis rerum, tum in dignitatis, tum in potentiæ distantia posita, hanc habet rationem. Cui libenter quidem acquiescunt, quicumque sapiunt; & maximas gratias agunt. Stulti vero ingratos sese exhibentes, debitum arrogantia suæ supplicium ferunt.

A

Κεφ. ΙΔ΄.

Οτι απειρος η κτιση ουσις απο της ακτιση ουσις αυτου πλησιον δε αυτης τα κατ' αριστην βίην διαθρονηθη γηριται.

ΤΑ γε μιν εκ γραις τοις αιδιοις συγγενου, μανιας εστιν ως αληθως της ταπεινότητος των μιν γδ ετ' δεχη τις, ετε ταυτα δ' ατε φωτα και γρομρα, και τη δεχηνη ετε ειναι και ζην εν χρονω τινι λαοιτα ακολουθως και τελουτην εξ αναγκης εχει τα ε γρομρα, τα κεδουσανη γρηθησαι αυτα, πως αν εξισαζοιτο; ει γδ μανια ταυτα ουκ εινω, εδδε προς αξις ε γρηναδς προσηκοτας ου εκεινω αεμοζοιο. αλλι εκεινω μιν ε δ' τα ερανια συγκριθειν. ωσπερ ε δ' ο αυδουτος κοσμου τα νοητα, ε δ' αι εικονες τοις αυδουδειγμασι. η ε συχουσις των παντων, πως ε γελοιον. διακρητομενης τ' τα θεια πμωτα (τη) προς τες ανθρωπους, ε τα γε θεια συγκρισει εφεσις ε δυνασειας, ανηροτων θεε δυνασεια, πως ε μαυομενον αυδουπων εστιν, απεσραμμενων τε τον σαφρα και εναξετον βιον; ει γδ ολωσ της θειας ετυχιας ανηποικεμεθα, και τον βιον διαγειν την τε θεε κελουσιν ετω γδ μονησ αθανατοις και αγιροσι, κρειοτες πασης εμαρμενης διαξομρ τον βιον, και τον υπο θεε νομοσ οειδεντα βιωσαιτες. μονη γδ ανηροτων θεε δυναμεως ανθρωπινη δυναμις, η ανηκρινης και αδολου προς τον θεον λασηαι και η εις αυτον επισροφη. θεωρια τε και μαθησις τη δρεσκοντων τα κρειστον. και το μιν εις γλω νευδικεναυ. αλλι οση δυναμις, τη διανοια ετη τα ορδια τε και υψηλα αναεβαζειν εκ γαρετι της επιτηδευσεως ταυτη, το νικαν αντι πολλων αγαθων, φησι, αεσρηγνεσαι. η τοινω αιπα της τη οντων διαφρεσ, καλα τε τινω αξιαν και εν τη τε δυναμω σαλλαγη, τε ετον εχει τον λογον, ω πευδοιω μιν οι ευ φρενητες, και ευχαρισεσιν εζαυτοισ οι δ' αχαρισ εντες, η λιθιοι, και τινω αξιαν της υπερηφανιας κομιζοσαι ημωειαν.

Κεφ. ΙΕ΄.

Ὅσα ὁ σωτὴρ ἐδίδαξε, καὶ ἐθαυματούργησε, καὶ τὰς ἀρχο-
μίνους ἀφίλιππον.

A

CAPUT XV.

Que precepta tradiderit, & que miracula
patraverit, & quantum opere subditis
profuerit Servator.

Καὶ μὲν ὁ τῷ Θεῷ ᾧσακαλεῖ παῖς πρὸς
κτὴν δρετῶ ἀπάντας, διδάσκαλον ἐ-
παυτὸν τοῖς εὐφροῦσι τῶν τῷ σωτῆρος πα-
ραφελμάτων καδισίας· εἰ μὴ ἀραλαυθάνο-
μυραυτῆς, κακῶς ἀγνοοῦντες, ὅτι διὰ τὸ ἡμῖν
συμφέρον, τὰ ἐστὶν διὰ τὴν τῷ ἀνθρώπων μα-
καριότητα, τὴν γῆν ᾧσειοσῆσε· καὶ καλέ-
σας ὡς ἑαυτὸν τὰς δρεῖς τῷ τῶν καυτα
βιωφελῶν, παιδείαν ἐπαίδουσε, σὺ φροῦ B
βίς φάρμακον. πῖσιν καὶ δικαιοσύνην αὐτῆς
ἐκδιδάξας, ἀντικρὺ τῷ ἐκ τῆς ἀνικαμένης
φύσεως φθόνου, ᾧ δ' ἐλεάζειν καὶ ἔξαπατᾶν
τὰς ἀπίστες πρὸς φιλέ· τοιγαρὲν νοσῶν-
τας μὲν ἐπέσκεπτε. ἀρρώστους δὲ, τῶν ᾧσει-
χόντων κακῶν ἐκέφιξε. παρεμυθεῖτο ἡ καὶ
τὰς εἰς τῷ ἄλλον πείνας τε καὶ ἀπορίας πρὸς
ἐσθλότητας. ἐπῆνε ἡ τὸ μὲν λόγῳ τῆς φροῦ-
σεως μέτρον. φέρειν τε γυναικῶς καὶ ἀνεξικα-
κῶς παντοῖαν μὲν ὕδριν, παντοῖαν ἡ κατὰ
φροῦσιν πρὸς ἐταξέ. διδάσκων ἡ πρὸς τὴν π-
να τῷ πατρὸς εἶναι τοιαύτῳ ὡς ἀεινικᾶν,
τῷ μεγαλοδύναμῳ φροῦσεως τὰ προσπίπον-
τα ταύτην γὰρ ὡς φροῦσεως ἔξοχωτάτην ἰσχυρῶ
εἶναι διέβεβαιῶτο, σερρότητα διανοίας μὲν φι-
λοσοφίας ἡ πρὸς εἰς τῷ ἀληθῆς καὶ τῷ ἀγαθῷ
γνώσεως, ἐδιδάξασα καὶ τῷ δικαιοσύνης πλε-
τῆτας, κοινωνεῖν τῶν παρόντων τοῖς πενυχο-
τέροις φιλανθρώπων διανεμήσει. δωσείαν
παντὶ πρόσω κωλύων. δεκνύς τε, ὅτι ὅσπερ με-
ρηῖος πρὸς ἡλθεν, ἔτω μετῆς κατὰ λέγειν
τῷ ἀφέντας χαλεζόμυρ. τοιαύτη δὲ καὶ
τοσαύτη πείρα δοκιμάσας τὴν πῖσιν τῶν ὑπη-
κόων δῆμων, παρεσκεύαζεν αὐτῆς, ἡ μό-
νον τῶν δεινῶν τε καὶ φοβερῶν κατὰ φροῦσεως,
ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος γησιωτάτης
μαθητίας, καὶ δὴ ποτε λίαν εἰξάλλα (τῷ) θυμῷ
ἵνα τῶν ἐταίρων καθαπτόμεν. λόγῳ κατέ-
σειλεν ἐτύλιχανε δ' ἐκείν. ἔξιφῆρης ἵνι ἡ π-
φροῦσιν, τὴν ἑαυτῷ ἡσυχὴν τῆς τῷ σωτῆρος
ἀπομυνώσας ἡσυχίας· τῷ δὲ μὲν καὶ
χολὴν ἐκέλευσε, καὶ μεδίονα τὸ ξίφος. ἐγκα-
λῶν ὡς ἀπελπίσαντι τῆς πρὸς αὐτὸν κατα-
φυγῆς. νομοθετῶν δὲ διαρρήδην, πάντα τὸν

C

D

Ceterum Dei Filius omnes homines
ad virtutem cohortatur, patris
mandatorum doctorem se præbens pru-
dentibus. Nisi forte per summam im-
prudenciam ignoramus, eum utilitatis
nostræ causâ, id est, propter omnium
felicitatem, terras peragrassè; & opti-
mis illius temporis viris ad se convoca-
tis, utilissimam doctrinam, velut quod-
dam modestæ vitæ pharmacum tradi-
disse: fidem atque iustitiam eos docen-
do, adversus infestis demonis invidiam,
qui rudes atque imperitos allicere ac
decipere solet. Igitur ille ægros quidem
invisit; infirmos verò malis quibus op-
pressi erant levavit. Iis etiam qui ad
summam inopiam atq; egestatem red-
acti essent, solatium præbuit. Idem mo-
destiam ac civilitatem animi cum ra-
tione conjunctam præcipuè laudavit;
iussitque ut omnem injuriam & contu-
meliam forti ac patienti animo ferre-
mus: docens nos hujusmodi esse patris
sui visitationem: adeò ut qui casus om-
nes generosè perferrent, ii semper
victoriam reportarent. Hoc enim sum-
mum robur esse affirmabat; constan-
tiam animi conjunctam cum Philoso-
phia, quæ nihil aliud est quàm veritatis
bonique cognitio, assuefaciens homi-
nes qui divitias bonis artibus comparatas
possident, eas ut pauperibus huma-
niter impertiant. Dominationem verò
omnino prohibet; palam denuntians,
se sicut ad humiles juvandos advenit,
ita & iis qui humiles despexerint, grati-
ficari destitutum. Hujusmodi igitur ex-
perimento cum subditorum sibi popu-
lorum fidem explorasset, eos non mo-
do contemptores gravissimarum ac for-
midabilium rerum, sed etiam spei in
ipsum ac fiducia genuinos discipulos
effecit. Quinetiam unum ex sodalibus
suis, qui iracundiâ vehementius exar-
serat, verbis objurgans repressit. Invaserat
tum ille districto gladio nescio quem,
ut Servatori opem ferret. At Servator
quiescere illum & gladium dimittere
præcepit; graviter hominem objur-
gans, quòd ipsius præsidio ac patrocini-
o diffidisset. Hancque disertè legem
tulit; cum qui ferire alterum esset ag-
gressus, aut qui ferientem lædere cona-

Ecc e ij

tus fuisset; & generaliter quicumque gladio uteretur, violenta morte esse periturum. Hæc est revera cælestis sapientia; iniuriam pati malle quàm facere: & quoties necessitas exegerit, eo animo esse, ut damnum accipiamus potius quàm inferamus. Cùm enim maximum malum sit iniuriam facere, non is qui patitur, sed is potius qui facit iniuriam, gravissimo afficitur supplicio. Ei porro qui Deo subiectus sit, integrum est, nec facere iniuriam nec pati; dummodo confidat patrocinio Dei, qui præsens ipsi adest, & auxilium affert, ne quis eorum qui ipsi parent, ullo afficiatur incommòdo. Quomodo vero ipse sibi succurrere conaretur? Proelium enim futurum esset inter duos: anceps vero atque incerta victoria. Atqui nemo unquam sana mente præditus, res incertas certis anteponebat. Quoniam autem modo de præsentia & auxilio Dei dubitaturus sit is, qui tot pericula expertus est, & qui ex omnibus semper discriminibus solo Dei nutu facillimè evasit; qui per mare quod Servatoris mandato constratum erat, & transeuntibus populis solidam præbebat viam, ambulavit. Hæc enim certissima ac firmissima, ut opinor, basis est fidei; hoc fundamentum fiducia; cùm admirabiles hæce res & incredibiles, Dei providentis iussu perfici videmus. Hinc etiam fit, ut cùm quis in periculum calamitatis inciderit, nequaquam illum pœniteat fidei suæ; utque spem in Deo firmam atque inconcussam retineat. Qui quidem habitus ubi semel animo inhaesit, Deus in interiori cogitatione sedem habet. Hic autem cùm invictus sit, animus quoque ille qui invictum in interiori cogitatione possidet, ab ingruentibus periculis nunquam vinci poterit. Præterea istud ipsum ex Dei victoria dicimus: qui omnes homines providentia sua complexus, cùm ab impiis & iniquis contumeliosè acceptus fuisset, nullo ex passione percepto damno, triumphum maximum & immortalem coronam devicta improbitate est affecutus: quippe qui & propositum providentiæ suæ ac benevolentia erga justos, ad exitum perduxerit; & impiorum iniustorumque hominum crudelitatem conculcaverit.

A ἀδικῶν χερῶν καὶ ἀρξάνῃ, ἢ πρὸς τὸν κατὰ
ξάμβρον ἀδικεῖν ἐπιχειρήσαντα, εἴφη τε
σάμβρον, δουλείᾳ βιαίως ἢ δὲ ἐπὶ ἀσθενείᾳ
θῶς ἢ ἐρεῖν. Θεία, αἰρείᾳ τὸ ἀδικεῖν
πρὸ τῆ ἀδικεῖν καὶ γρομένης ἀνάγκης, ἐπι
μως ἔχει κακῶς παθεῖν μάλλον, ἢ ποῦν
γίγνηται ὄντ. τῆ ἀδικεῖν κακῶς, ἔχ ὁ ἀδικ
μεν, ἀλλ ὁ ἀδικῶν τῆ μεγίστη πῶς ἐκείνου
τιμωρία. τῷ δ' ὑποκίω τῆ Θεῶς ἐστὶν μὴ
ἀδικεῖν μήτε ἀδικεῖσθαι, θάρρησαντι τῆ
σασία τῆ παρῶν. ἢ ἐπιπορῶν. αἰπὸς Θεῶς
B πρὸς τὸ μὴ εἶνα τῶν ὑποκίω ἀπὸ βλάστη
ναί. πῶς δ' ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ βοηθῶν, Θεῶ
θάρρῶν; μάχη δ' ἢν μέλαξυ δύσιν, καὶ αὐτῶ
βολον τὸ τ' νίκης. ἔδειξ δ' εὐφροῶν, τὰ αὐ
φίλολα πρὸ τῶν ἀσεβῶν ἀσφαίρειται. πῶ
ἢ ἐμελλεπὶ τῆς τῆ Θεῶς παρεσίας καὶ βλα
θείας ἀμφιβάλλειν, ὁ τοσέτων μὲν ἐν πῶ
γρομένη. κινδύων, αἰεὶ δ' ἐν χειρῶν τοσέτων
δὲ τῶν δεινῶν, μόνω Θεῶς νεύματι. ὁ δὲ ἰα
λάσσης ὁ δὲ οἰπορήσας πῶς ἀγαθὸν ἐπι
ρ. καλίας ορεσθεύσης, καὶ ερεῖαν πῶς ἀγαθῶ
ν. ὁ δὲ ὄν τοῖς διαπορῶν δὴμοις. αὐτῆ γρο
C μαί, πρὸ φανῆς ὑποβλάστη πῶς εἰς, καὶ εἰς
λι. ὁ δὲ πεποθήσεως, ἢνίκα ἐν τῆ βλαστη
σα ταυτα καὶ ἀπσα, γρομένα καὶ ἐπὶ τῆ βλαστη
ἰσορῶμεν τῆ πῶς προνοῶντος κελύσας οἰπέτων
ἢ καὶ τὸ μὴ μέλαξυ ἐπὶ τῆ πῶς ἀγαθῶ
γρομένη, ἢνίκα ἐν πῶς ἀσφαίρειται. πῶς ἀγαθῶ
καὶ τὸ ἀσφαίρειται ἔχοι τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπι
δα ταυτης γρ τ' ἐξεως ἐλθρομένης τῆ βλαστη
ἰδρυται. καὶ τῶν δianoian ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆ πῶς
ἔδειξ ἔδειξ ἢ ψυχή ἀρα τὸ ἀπὸ τῆ πῶς ἀγαθῶ
τῶν ἑαυτῆς δianoian, ὑπο τῶν ἀσεβῶν
D δεινῶν κελύσεται. πῶς ἀπὸ τῆ πῶς ἀγαθῶ
μεν ἐν τῆ Θεῶς νίκης, ὁ τῶν πῶς ἀγαθῶ
των προνοian ποῖσμεν, ὑπο τῶν ἀσεβῶν
των ἀδικίας ἐμπαρονηθείς, μὴδεμίας ὁ δὲ
παθήματ. καρπασάμεν. βλάστη, κα
γσα νικήσεται καὶ αἰδίων ἵνα εἴφανοι καὶ τῆ
πονησίας ἀνεδήσαστο. ἐπὶ τέλ. μὲν ἀπὸ τῆ
τῆ ἀσφαίρειται τῆς αὐτῆ προνοίας καὶ εἰς τῆ
ἀπὸ τῆς δικαίας. σωτηρίας ἢ τῆ τῶν ἀδικ
κων τε καὶ ἀσεβῶν ὁμότηα.

Κεφ. Ις.

A

CAPUT XVI.

Quod Christi adventus praedictus sit a Prophetis & quod ad simulacrorum & urbium simulacra colentium everfionem ordinata fuerit.

Τῶν Χριστῶν παρουσίαν προειρηθεὶς μὲν τοῖς προφήταις, ἔτι κατὰ τὰς ἀφ᾽ αὐτῶν εἰδωλῶν καὶ τῶν εἰδωλικῶν γειθεῖς πόλεων.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάθημα ἐκίνε ἐπὶ τῶν ἀπερφητῶν ἡδὴ περκεκήρυκτο. περκεκήρυκτο ὅτι καὶ ἡ σωματικὴ γέννησις αὐτῶν. περκεκήρυκτο ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐνσωματώσεως, καὶ ὡς τῆς ἀδικίας τε καὶ ἀκολασίας ἐκφύοντα γυνήματα λυμανόμενα τοῖς δικαίοις ἔργοις καὶ τῶν πονηρῶν, ἀναίρεθῆναι. πάντα ὅτι ἡ οἰκουμενὴ φενησίως τε καὶ σωφροσύνης μεταξὺ Ἰσραηλῆται καὶ ἡ ἐξ ἑσθῆτος πάντων ψυχῶν ὅτι θεοσεβείας μὲν ῥῶς θεοσεβείας, δὲ σαδαιμονίας ὅτι ὁ ἄλλοθεν θεοσεβείας, διὲν ἐμὸν ἀλόγων ζώων σφαγαί, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ἰερδυμάτων θυσιῶν, καὶ ἐναγῆ μιάσματῶν βωμῶν ἐπενοήθη, καὶ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων νόμους, χαλκηλατοῦ καὶ πλάσσης ἰδάλμασι σφαιραζόντων ψυχῶν δικαίας τοιγάρτοι καρπὸν ἡρανοῦ τὸν περκεκήρυκτο τοιαύτη ἰρησκέα. Μὲμφίς καὶ Βαβυλῶν ἐρημωθήσεται, καὶ αἰκίησιν καταλεφθῆναι τῶν πατρῶων Θεῶν. Ἐταύτῃ ἐκ τῶν ἀκοῆς λέγω, ἀλλὰ αὐτὸς τε παρὰ καὶ ἰσορήσας, ἐπὶ τῆς τε γρόμδος τῶν οἰκιστῶν πόλεων τύχης. Μὲμφίς ἠρῆμωται, ἡ Μωσῆς καὶ τῶν ἑσθῆτων περκεκῆξιν τῶν δὲ δυνατωτάτων τότε Φαραὼν ὄν ὑπερβία κατέδρασε τὸν τετραπύλον αὐτῶν πολλῶν καὶ μεγίστων ἐθνῶν νικηφόρον, πεφραμένον τε καὶ καθωπλισμένον. Ἐβελῶν τοξομασίν, ἔδ᾽ ἀκοντίων ῥίπταις, μόνη δ᾽ ὄσια περκεκῆξιν καὶ ἡμέρω λητανεία καθεῖλεν.

Ceterum & passio illius jam dudum praenuntiata fuerat a Prophetis, & corporalis ejusdem nativitas. Praedictum quoque fuerat tempus ipsum incarnationis, quo injustitiae & intemperantiae exorta germina, quae justis actibus & moribus nocent, e medio tollerentur; utque univfersus orbis prudentiae ac modestiae particeps fieret; lege scilicet quae a Servatore promulgata est, in omnium fere mortalium mentibus prevalente: ac divini quidem Numinis cultu confirmato; demonum vero superstitione deleta. Quae quidem superstitione, non modo brutorum animalium, verum etiam humanorum corporum immolationes invexerat, & scelerata ararum piacula: quippe cum juxta leges Assyriorum & Aegyptiorum, aereis ac figlinis simulacris innocentes homines mactarentur. Unde & mercedem tali religione dignam retulerunt. Memphis, inquit, & Babylon vastabitur; & Esaias. utraque deserta relinquetur cum Diis patriis. Atque haec ego non auditione accepta commemoro, sed quae ipsemet praefens vidi; miserandae harum urbium fortis spectator factus. Jacet deserta Memphis, illa potentissimi quondam Regis Pharaonis sedes, quem superbia elatum Moses jussu Dei percussit: & exercitum illius multarum & maximarum gentium victorem, armis probe instructum ac munitum; non telorum ac jaculorum missilibus, sed pura duntaxat precatione & quieta supplicatione delevit.

Κεφ. ΙΖ.

A

CAPUT XVII.

De sapientia Moysi quam gentilium Sapientes amulati sunt: Item de Daniele & de tribus pueris.

Ὁμοίως τῆς μυστικῆς σοφίας ἐκλαδίσθησιν αὐτῶν τῶν ἑσθῆτων σοφῶν καὶ αὐτῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν τριῶν παιδῶν.

Ὅτι εἰς δὲ ἀνέκινε τὴν δῆμιν μακαριώτερῶς γέγονε πῶποτε, ἢ ἡρότο. εἰ μὴ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκόντες ὁ ἅγιος πνεύματος ἀπεκέρυξεν. ἢ δὲ ἀνείποι τις ἄξιον πρὸς Μωυσέως ὅς ἀτακτοῦ δῆμον εἰς τάξιν ἀγαγὼν, πρὸς τὴν καὶ αἰδοῖται ψυχὰς αὐτῶν κατακοσμήσας, ἀντὶ μὲν αἰχμαλωσίας, ἐλδοθερίαν αὐτοῖς ἐδωρεῖτο. ἀντὶ ὅτι σκυθρωπότητος, Φαυδρῆς ἐποίησεν, καὶ εἰς τοσοῦτον τὴν ψυχῶν αὐτῶν περκεκῆξιν, ὡς τῆ λῖαν ἑσθῆτων τάναντια.

Nullus porro beator unquam illo populo fuit aut futurus esset, nisi mētes suas a divino Spiritu abstraxisset. mosem vero quis est qui pro merito laudare possit qui cum confusam antea Judaeorum multitudinem in certos ordines digessisset, eorumque animos obsequio & verecundia exornasset, pro servitute quidem libertatem eis reddidit; pro modestia vero hilaritatem. Qui eorundem animos tantopere crexit, ut ob insperatam rerum suarum in melius mutatione

Ecc e iij

nem, & ob prosperos successus atq; victorias, fastu quodam & insolentia efferrentur. Qui reliquos omnes qui ipsum aetate praecesserant, sapientia usq; adeo superavit, ut qui à Gentilibus plurimum celebrantur seu sapientes seu Philosophi, sapientiae illius aemulatores exstiterint. Pythagoras certe sapientiam ejus aemulatus, modestiae causâ tantoperè celebratus est, ut Plato vir modestissimus, abstinentiam illius velut exemplum sibi ad imitandum proponeret. Daniel quoque; is qui futura praedixit, & qui summæ cujusdam magnitudinis animi specimen edidit, morumque & totius vitæ sanctitate excelluit, qualem & quàm asperam tyranni illius qui tum in Syria dominabatur, scvitiâ superavit? Nomen huic erat Nabuchodonosor; cujus stirpe omni funditus deleta, ingens illa & formidabilis potentia ad Persas translata est. Erant in ore omnium, sicut in hunc usque diem multis hominum sermionibus celebrantur, opes Regis illius; & circa illicitam religionem importuna sedulitas; & ad fabricanda Deorum simulacra ingens copia cuiusque generis metallorum: templorum item culmina caelum ipsum, ut ita dicâ, contingentia; formidabiles deniq; religionis leges, & ad scvitiâ comparatæ. Verùm hæc omnia ob sincerâ in Deum pietatem Daniel contemnens, importunum illud tyranni studium, gravissimi cuiusdam mali causam fore praedixit. Nec tamen tyranno persuasit. Opum quippe affluentia, maximo impedimento est ad rectè sentiendum. Tandem verò mentis lux feritatem Rex declaravit; justum atq; in fontem feris bestiis laniandum obici iubens. Fratrum item illorum in martyrio subeundo cōtensio, generosa fuit inprimis. Quos posteri deinceps imitati, ingentem gloriam ob fidem erga Servatorem retulerunt. Qui ab igne & fornace ceterisque cruciatibus ad consumenda ipsorum corpora comparatis nullatenus lesi, inclusas undique in fornace flammâs, castorum corporum objectu contactuque propulerunt. Porro Assyriorum Imperio Dei ultione & fulminum jactibus exciso, Daniel divina providentia ad Cambysen Persarum Regē se contulit. Hic verò etiam illum vexavit invidia; & exitiales Magorum insidias; & multorum maximorumq; discriminum continua successio. Quibus omnibus, adjuvante Christi providetia, facillimè libe-

A μεταβολή, τῆ τε τῶν καλορθωμάτων αὐτοῦ ἀλαζονέστερον τὸ φρόνημα τῶν ἀδελφῶν. Ζαυὸς τοσούτον ὑπερέβη σοφία τῆς πλείονος ὡς καὶ τῆς ἐπαινεμένης κατὰ τῶν ἐθνῶν σοφῶν ἢ φιλοσόφων, ζηλωτὰς τῆς αὐτοῦ σοφίας ἤρξασθαι. Πυθαγόρας γὰρ τῆς αὐτοῦ σοφίαν μιμησάμενος, εἰς τοσούτον ὅσον φροσύνη διαβεβόηται, ὡς καὶ τὰ σωφρονεσάτω Πλάτωνι τῷ ἀδελφίμα τῆν αὐτοῦ κρείττην καλῶς ἤσασθαι. Δανιὴλ δ' ὁ ἱσραηλιτὰς μέλλουσα, κατὰ τῆς ἐξοχωτάτης μεγαθυρίας ἐργάτης, ἠθῶν τε καὶ παντῶν ἄλλων B κάλλει διαπέφνης, πόσῃν τιμῇ καὶ πᾶσι τῆν χεῖραν κατηγωνίσασθαι δυχεύειαν τῶν ἄλλων τότε τυράννων. ὄνομα δ' ἐκείνου Ναβουχοδονοσορ ἦν ἡ πάσης τῆς γενεᾶς ἐξελαιφθείσην σσημὴ καὶ ὑπερμεγέθης ἐκείνη δυνάμις τῆς Πέρσης διήλθε. διαβόητος γὰρ καὶ ἡ κενὴ ἐστίν, ὁ πλεῖστον τῶν τυράννων. καὶ ἡ αὐτοῦ σφειτὴν μὴ δέεσαν ἱσραηλικὴν ἐπιμέλειαν κατὰ τῶν τε παλαιῶν ἀποστολικῶν ὑπομνημάτων. Φεικτοὶ τε καὶ πρὸς ἀμύτητα ἐπὶ τῆν ἱσραηλικὴν σωτηθέντες νομοὶ ὡν παλαιῶν Δανιὴλ κατὰ φρονήσας διὰ τῆν ἀρχαίαν πρὸς τὸν ὄντως Θεὸν εὐσέβειαν, τῆν ἀκαρπὸν τῶν τυράννων ἀπεδὴν, μεγάλην τῶν κατὰ ἐξομῆν αἰψὴν ἐμαντένετο ἄλλ' ὅτι ἐπειδὴ τὸν τύραννον ὁ γὰρ ἀφθόνητος πλεῖστον, ἐμπόδιον πρὸς τὸ καλῶς φρονεῖν ὑπάρχει. τίς γὰρ τὸ ἀγχιον τῆς αὐτοῦ διανοίας, ὁ δυνάμις ἐξέφνη. Ἰησοῦν ἀγχιόσι διαλυμαίνουσαν τὴν δικαίον κελευσας. ἡνναία γεμῖν καὶ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ μαρτυρεῖν ὁμοδοξία. ἐν μὴ ταῦτα ζηλώσαντες, ὑπερμεγέθῃ δυνάμει πρὸς τὸν σωτῆρα πίστως ἤρξασθαι. καὶ καμῖν καὶ τοῖς εἰς τὸ φαγεῖν αὐτοῦ ταμῖνοις δεινοῖς ἀδύλοι φανέντες, ἀρτε σωμάτων πρὸς ἐβολὴν τὸ ἐμπαθεῖν καμῖν τῆ καμῖν πρὸς ἀποθνήσκου. Δανιὴλ δ' ἐν μὴ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀσσυρίαν βασιλείας, ἀνααιρεθείσης κεραυῶν βολαί, τῆν Καμῖν τὸν Περσῶν βασιλεῖα μετῆθεν ἐν θείας προνοίας φθόνος δὲ κατὰ τῆν καὶ πρὸς γετὰ φθόνον, ὀλέθειν Μαργῶν τῆν βασιλῆα. διαδοχαί τε κινδύων μεγάλων καὶ πολλῶν ἐξ ὧν πάντων, σωματικῶν τῆ Χριστοῦ προνοίας σωθεῖς εὐχεσθῶν, παύσαι

Δεξιῆς πέρας διέπεσε. Ἐν οἱ γὰρ τοῖς Μαγοῖς, τρεῖς τ' ἄ
 ἡμέρας εὐχομένης ἔανδρός, μεγάλας τε καὶ
 ἔξαινας δέξας ἀξιωματικόν ἔργων κα-
 τὰ δὲ τὸν αὐτὴν τῆν εὐχῶν ἐπιτάξιν φθόνῳ
 διέβαλλον ἐπικίνδων ἢ σφόδρα τὴν Τσαύ-
 τῆν ἀπὸ δυνάμιν διαβάλλοιες πρὸς τὸν δυ-
 κῆσιν, ἔπεισαν αὐτὸν τὸν Τσάτων ἀγαθῶν δη-
 μοσίαι παραίποι τοῖς Πέρσαις γηρόμυρον, λεόν-
 των ἀγρίων θοῆν κατὰ κρηθῆναι καθείρητο ἢ κα-
 τὰ κρηθῆς, ἐκ εἰς ἄλλοτρον, ἀλλ' αἰώνιον ἐνδοξίαν
 ὁ Δανιὴλ, καὶ ἐν μέλει τοῖς θηροῖν ἔξῆτα ὁμοίως,
 κτήτων ἢ ἡμερωτέρων (τῶν) θηρίων, ἢ τῶν καθήρ-
 ξαίων, ἐπὶ φροῖτο, πάντας γὰρ εὐχή κοσμοτήριος
 καὶ σωφροσύνης δρεῖτῆ σωμαρομένη, Ἰθασῶς
 ἀπὸ τῆς ἀλῆς, ἔς λυσώδης τῆ φύσιν, γνωστῆν ἔντων
 ἢ ἔστων (τῶν) Καμύση (ἢ γῶδω αἰὸν τῆν Ἰοσαῦ-
 τῆς, ἔτα τε θείας δυνάμεως καλορθώματα ἐπι-
 σκιά (ἔαδ) ὑπὲρ ἐκπέπληκτο μὲν αὐτὸς τῶν θαύ-
 ματι τῶν ἀγγελομένων, μελέτην ὡσεὶ ἢ ἐπὶ τῶν
 πεπιδήματαις διαβολαῖς τῶν Μαγῶν εὐχε-
 ρεῖς ὁμοίως γέν ἐτόλμησε τ' ἑσῶς ἐκείνης ἐπόπ-
 τῆς γῆρας, κ' ἰδὼν τὸν μὲν ἄνδρα ἐκάλεσε τῆς
 χείρας ὑψώματι τὸν Χειρὸν ὑμνήσα. τὰς δὲ
 λείπας ὑποβελήμενας, καὶ οἰοῖναι τὰ ἔργη ἔαν-
 δρός, πρὸς κωμῆσα, καὶ πρὸς ἀρχεῖμα τὰς ἀνα-
 πείσας αὐτὸν Μαγῶς, (τῆ αὐτῆ) ζημία κα-
 τὰ κρηθῆς, καθείρηξε τε τῆ τῶν λέοντων αὐλή) οἱ ἢ
 ἔπρησε οἱ τὸν μικρῶ πρὸθεν κολακεύσασίς,
 ἐπεφύτῶν τοῖς Μαγοῖς, καὶ πάντας αὐτὰς καὶ
 τῶν ἐαυτῶν φύσιν ἐλυμνήσαντο.

Κεφ. ΙΗ.

Πρὸς δὲ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἡ δὲ τῆς μαθίας ἐπὶ τῶν
 τὸν κῆρυξ καὶ τὸ παθὸν ἀγλῆσις ἐστὶ δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς
 Ἰσοῦ Χειρὸς Θεοῦ ἡσ, Σωτῆρ, Σταυρῶς.

Παρίσαλα δέ μοι καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἡ
 μαρτυριῶν τ' ἔχεις ἑσῶς θεότητος δόμνη-
 μπεισαι ἐπὶ γὰρ τοῖς τῶν, δηλονότι καὶ ἡ τῶν
 βλασφημιῶν αὐτὸν διάνοια, ἔσοιδεν αὐτὸν
 Θεὸν ὄντα Θεὸς παῖδα, εἶπε γέν τοῖς ἑαυτῶν
 ἰδοῖς πρὸς εὐωσιν ἡ τοῖων Ἐρυθραία Σιδύλλα,
 Φάσκουσα ἐαυτῆν ἐκ τῆς γῆρας, τὸν καλακυσ-
 μοῖν γῆρας, ἡ ἑρεια τῆς Ἀπόλλωνος, διάδημα
 ἐπίσης τῶν θηροκωμῆσιν ἔσῶ αὐτῆς Θεῶ φο-
 ρῶσα, καὶ τὸν κείνοδα πρὸ ὃν ὁ ὄφεις εἰλείτο,
 πρὸς ἑσῶς ἀποφοιτῶσα τε τοῖς χρωμέ-
 νος αὐτῆ ἡ ἡθροῖα τῶν γονέων, ἔπιδεδοκῶ-
 τῶν αὐτῆν τοιαύτη λαβρεία, δι' ἡν ἀγρήμονες δυ-
 μοῖ, καὶ ἐδὲν σεμνὸν ἔπρηξίσα, καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς

A ratus, in omni genere virtutis spectatus
 enituit. Nam cum ter quotidie preces
 ad Deum funderet, magnaq; & insolita
 memorabilium operum miracula ede-
 ret, Magi invidia adducti, hanc precum
 efficaciam calumniari ceperunt; tantā
 vim hominis admodū periculosam ef-
 se, Regis auribus intusurrantes; eiq; tan-
 dem persuaserunt, ut vir ille qui tot ac
 tantorum bonorum Reip. Perfaram au-
 ctor fuisset, immanibus leonibus devo-
 randus objiceretur. Damnatus igitur
 Daniel; non peritutus, sed ad sempiter-
 nam gloriam in foveam coniectus est.
 Cumq; in medio ferarum versaretur, le-
 niores eas ac mansuetiores ipsis à quib⁹
 fuerat in foveam contrusus, expertus
 est. Omnes enim illas bestias, licet sua-
 pte natura rabidas, precatio modestiæ
 ac temperantiæ auxilium ferens, man-
 fucefecit. Quæ cum accepisset Camby-
 ses (neque enim fieri poterat, ut tam stu-
 penda divinæ potentæ miracula occul-
 tarentur) rerum quæ nuntiata fuerant
 admiratione percussus est: subitq; cum
 pœnitentia, quod Magorum calumniis
 adeo faciles aures præbuisset. Nihilom-
 minus tamen ipse ejus rei spectator esse
 voluit. Cumq; Danielem quidem vidit
 sublati in altum manibus Christum
 laudantem; leones verò submissos, &
 hominis vestigia quodammodo ado-
 rantes; confestim Magos qui ipsi illud
 persuaserant, leonibus objici iussit. At
 bestię quæ paulò ante Danielem palpa-
 verant, statim in Magos impetum fe-
 cerunt, omnesque eos pro naturæ suæ
 feritate discerperunt.

CAPUT XVIII.

De Sibylla Erythraea, quæ in Acrostichi de carmi-
 num quibus vaticinata est, Dominum & pas-
 sionem designat. Est autem Acrostichis hæc:
 Jesus Christus, Dei Filius, Servator, Crux.

Libet etiam aliud testimonium de
 Christi Divinitate ab extraneis de-
 sumptum commemorare. Sic enim ii
 qui probris illum ac maledictis incesse-
 re solent, illum Deum Deiq; Filium ef-
 se cognoscent: siquidem suorum sermo-
 nibus fidem velint adhibere. Sibylla
 igitur Erythraea, quæ sexta post diluvium
 ætate se vixisse dicit, sacerdos fuit Apol-
 linis: quæ coronam capite gestans non
 fecus ac Deus ille quem colebat, &
 tripodem cui serpens circumvolutus
 erat, custodiens, oracula edebat in-
 terrogantibus: à stultis parentibus huic
 cultui mancipata, ex quo nihil hone-
 stum ac probum, sed furor pudoris
 expers ingeneratur. Cujusmodi sunt

ca quæ de Daphne memorantur. Hæc A
 igitur cum aliquando in adyta importu-
 nae superstitionis irrupisset; divino pla-
 ne Spiritu impulsâ, cuncta quæ eventura
 erant de Deo vaticinari verbis cœpitis
 primis versuum elementis (quod genus
 Acrostichis vocatur) historiam adven-
 tus Jesu Christi apertissimè declarans.
 Est autem Acrostichis ejusmodi JESUS
 CHRISTUS, DEI FILIUS, SERVATOR,
 CRUX. Versus autem hi sunt:

*Judicii signum tellus sudore madescet.
 E celo tunc Rex veniet per sacra futurus,
 Scilicet ut totum præfens dijudicet orbem:
 Visurique Deum infidi sunt atque fideles,
 Sublimem in carne humana, sanctaq; ca-
 terva
 Cinctum, completo qui tempore judicet
 omnes.
 Horrida tunc tellus dumis sibi vescet acutis.
 Rejiciet simulacra homines aurig, met alla.
 Inferni portas factis simul impete rüpent
 Squallentes manes, & pura luce fruuntur.
 Tetros atq; bonos index tñ flama probabit.
 Voce latens facinus quod gessit quisque, lo-
 quetur;
 Subdolaque humani pandentur pectoris
 antra.
 Dentum stridor erit, gemitusque & luctus
 ubique.
 Et sol astrorumq; chorus percurrere caelum
 In simul absistent, luna quoq; flama peribit.
 Fundo cernentur valles cõsurgere ab imo.
 In terris nihil excelsum spectare licebit.
 Lataq; planities montes equabit: & equor
 Intactur ate stabit: adustaq; fulmine tellus.
 Unâ deficiet flagrans cum fontibus amnis.
 Stridula de celo fuderet tuba stebile carmen,
 Supremû exitiû lamentans, fataq; mundi.
 Et subito stygium chaos apparebit hiatu:
 Reges divini stabunt cuncti ante tribunal.
 Undaque sulphurea descendet ab ethere
 flamma.
 Ac cuncti in terris homines mirabile signû
 Tunc cernent oculis, sanctis optabile signû.
 Omnibus id justis vitæ est melioris origo:
 Rursus vesani dolor atque offensio mundi:
 Collustrans undis bisfeno in fonte fideles.
 Regnabit latè pascentis ferrea virga.
 Unus & æternus Deus, hic Servator &
 idem
 Xristus, pro nobis passus, quem carmina
 signant.*

Et hæc quidem divino, ut credibile
 est, afflatu à virgine prædicta sunt. Ego
 verò illam eo nomine beatam judico,
 quod Deus vatem illam ac nuntiam suæ
 erga nos providentiæ delegit.

ἰσορρομηνοῖς ἀεὶ τῆ Δάφνης. αὐτὴ τῶν
 τῶν ἀδύτων ποτὲ τῆς ἀκαίρας δεῖσι δαίμων
 προαχθεῖσα, κῆ θείας ἐπιπνοίας ὄντας ἡμεῖς
 ἡμεσὴν, δι' ἐπὶ πᾶσι θεῶν τὰ μέγιστα πρῶ-
 θέασσε. σαφῶς ταῖς προχθεῖσαι τῶν προ-
 γραμμάτων, ἥτις ἀκροστιχίς λέγεται, ἀποκα-
 τῆν ἰσορίαν τῆ Ἰησοῦ κατελευσεως ἐστὶν
 κροστιχίς αὐτῆ, Ἰησοῦς Χρῆστος, Θεὸς υἱός, Σα-
 Σταυρός τὰ δ' ἐπὶ αὐτῆς, ταῦτα.

Ἰδρῶσθ γὰρ χθῶν, κρείσεως σημεῖον ὅτ' ἐστὶν
 Ἡξείδ' ἐρανόθεν βασιλεὺς αἰῶσιν ὁ μέγιστος
 Β Σάρκα παρῶν πᾶσιν ἀνθρώπων, κόσμον ἅπαντα
 Οὐνοῦται ἡ Θεὸν μέροσες πρὸς ἡμᾶς
 Ἰψῖσον μὲν τῶν ἁγίων ἐπὶ τέρμα κρείσεως
 Σαρκοφόρον ἄψυχας τ' ἀνθρώπων ἐπὶ ἐπιμαρτυ-
 χέσεσθ ὅτ' ἀνποδὲ κόσμος ὅλος κῆ ἀκαίρα θῆ-
 Ρίψωσὶ τ' εἰδῶλα βροθῶν κῆ πλεον ἁπάντων
 Ἐκκαύσῃ ἡ τὸ πᾶρ γῆν, ἐρανον ἠδὲ θῆρα
 Ἰχνεύων, ῥήξῃ τε πύλας εἰρητῆς αἰῶσιν.
 Σάρεξτε τοτε πᾶσα νεκρῶν, ἐς ἐλδὲ θῆρα φῶ-
 Τῆς ἀγίας, ἀνόμους τε τὸ πᾶρ αἰῶσιν ἐλδῆ
 Οππὸσα τῆς πρᾶξας ἔλαθει, ἵστε πᾶσι λαοῖς
 Στῆθεα γὰρ ζωφόνει θεὸς φῶσῆσιν αἰῶσιν
 Θερῆνός τ' ἐν πᾶσι λαοῖς ἐστὶν, κῆ βρομῶσθ ὅσων
 Ἐκλείψει σέλας ἡελίος, ἀσρῶν τε κρείσεως.
 Οὐρανον εἰλίξῃ, μῆνης δ' ἐτε φέρεσθ ἰεῖται.
 Ἰψῖσθ ἡ φάραγας, ὀλεῖ δ' ὀψῖμα λαοῖς
 Ἰψος δ' ἐκ ἐπιπυρῶν ἐν ἀνθρώποισι φῶσῃται
 Ἰσά τ' ὄρη πεδίοις ἐσαι κῆ πᾶσα θῆρα αἰῶσιν
 Οὐκ εἰς πλεν ἐξῆ γῆ γὰρ φρυχθεῖσα κροσῶσθ
 Σωπῆται ἡ ποταμοὶ ἡ καχλαζῶν ἡ δὲ ἰεῖται
 Σάλπιξ δ' ἐρανόθεν φωνῆν πολυθρῶνον ἀφῆσθ
 Ωρῦσθα μὲν μελεὸν ἐπήματα κροσῶσθ
 Ταρταρῆν χάος δὲ ἰεῖται ποτε γαῖα χαλεπῶσθ
 Ἡξῶσθ δ' ἐπὶ βῆμα Θεῶ βασιλῆος ἀπῆσθ
 Ρεύσθ δ' ἐρανόθεν ποταμὸς πυρῶσθ, ἠδὲ γῆ
 Σῆμα δ' ἐστὶ ἵστε πᾶσι βροθῶσθ ἀρῖδ' εἰεῖται
 Τὸ ξύλον ἐν πρῶσθ τὸ κέρασθ τὸ πᾶρ μεσησθ
 Ἀνθρώπων ἐυσεβῶσθ ζωῆ, πρὸς κομμάτε κοσῶσθ
 Ἰδασι φῶτῶσθ πρῶσθ ἐν δῶδεκα πηγάσθ
 Ραῖδος ποιμαίνεσθα σιδηρεῖν ἡ κρατῶσθ
 Οὗτος ὁ νῦν προγραφεῖς ἐν ἀκροστιχίαις Θεῶσθ
 Σωπῆρ, ἀθάνατος βασιλεὺς ὁ παθῶν ἐνεχῶσθ
 Καὶ ταῦτα τῆ παρθεῖν ὀηλαδὴ θῆρα
 σῆ ἀεροκρυφαί. μακαρίαν δ' αὐτῆν ἐγὼ
 κρείων, ἠν ὁ ζωτῆς δὲ ἐλεξάτο προφῆτι τῆ
 αὐτῆ πρὶ ἡμῶν προμνησίας.

K. 4.

Κεφ. ΙΘ.

A

CAPUT XIX.

Ὅτι ἡ Φοῦνη... ἡμετέρας ἰσηκείας, ποιητικῆς μύσης ἐκ αἰμο...

Ἄλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπιστοῦσι. Ἐταυθ' ὁμολογῶντες Ἐρυθραίαν γένηται... ἡμετέρας ἰσηκείας, ποιητικῆς μύσης ἐκ αἰμο...

Quod hac de Christo vaticinatio à nemine Christiano...

MULTI tamen huic prædictioni fidē derogant, quamvis Sibyllam Erythream revera vatē fuisse fateantur...

Fff f

Tu modo nascenti puero, quo ferrea pri-
mum

Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina. (nostri,

Hoc duce, si qua manent sceleris vestigia
Irrita perpetua solvent formidine terras.

Quæ quidè aperte simul & obscure per
allegoriam dicta esse intelligimus.

Nam iis quidem qui virtutū vim ac sen-
tentiam altius scrutantur, divinitatem

Christi oculis quodammodo subjiciūt.

Ne verò quisquam ex regis urbis Pri-
moribus, Poetam criminari posset quòd

contra patrias leges scribere esset ausus,
& traditas olim à majoribus de Diis o-

piniones everteret, veritatè de industria
occultat. Notat enim, ut equidem cen-

seo, beatum & salutare Servatoris nostri
mysteriū. Itaq; ut immanè hominū cru-

delitatem evitaret, audientium animos
ad inolitam ipsis consuetudinè deduxit

aitq; recens nato altaria ac templa esse
exstruenda, & sacra facienda. Cetera

quoq; consentanea subjunxit; in gra-
tiam eorum qui ita sentirent, ait enim:

CAPUT XX.

Alii versus Virgilio Maronis ac Christo, eorum-
que interpretatio: in quibus ostenduntur, ob-
jecturè, ut Poetus moris est, indica-
tum esse mysterium.

ILLE Deum vitam accipiet, Divisque
videbit

Permissos heroas, & ipse videbitur illis:
Justus scilicet.

Pacatumq; reget patriis virtutibus orbè.
At tibi prima puer nullo munuscula cultu

Errantes hederas passim cum baccare tel-
lus.

Mistag; ridenti colocasia fundet acantho.

Vir porro admirabilis & omni doctrinæ
genere excultus, cum cognitam habe-
ret illorum temporum crudelitatem:
hæc addidit:

Ipsa lacte domum referent distenta ca-
pella (leones.

Vera: nec magnos metuent armenta
Vera utique dicens. Neque enim pala-
tium Procerae formidatura erat fides.

Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet & serpens, & fallax herba vene-
ni (mum.

Occidet; Assyrium vulgò nascetur amo-
Quibus nihil verius, nihil Servatoris

virtuti convenientius dici potest. Ipsa
enim Dei cunabula, divini Spiritus vis

tanquam flagrantissimos quosdam flo-
res novellæ obtulit genti. Occidit ve-
rò serpens, & venenum serpentis sub-
latum est: ejus scilicet serpentis qui

primos homines in fraudem primus in-

A Τὸν ἰνεωσίπω τεχθέντα ΦαεσΦάεε μιν
Ἀντισιδηρείης χερσὶν ἔχειν ὀπάσσαντα,
Προσκυβεῖ.

Τὸ δὲ γὰρ ἀρχόντος, μνησθέντα πάντα βροτῶν
καὶ σοναχαιτε καλεωμένας ἀλλήλους.

συνίμεν δὴ φανερώς τε αἶμα καὶ δακρυόεις
διἀλλήλων τὰ λεχθέντα τοῖς μετὰ βασι-

ρῶν ἐξείλασσι τῶν ἐπὶ δυνάμει, ἢ οὐκ
ἔχεις θεότητος ὅπως ἰμῶν δυνάμει

τῶν ἐν τῇ βασιλευσίᾳ πῶς εἰκαλεῖν ἐχρήσατο
τῆς, ὡς ὡδᾶτες παρῶν νόμους συγγρα-

B ἐκβάλλοντι τὴν πάλαι τῶν προσηγοριῶν
τῶν Θεῶν νομίζοντα, Ἰππικὰ ὑπὸ τῶν
ἀλήθειαν ἠπίστατο γοῖμα, τὴν μακαρίων

ἐπᾶνμον ἔρωτηρος τελετῶν καὶ τῶν
τῶν ὁμοτήτων ἐκκλίνου, ἢ γὰρ τὰς διανοίας τῶν

ἀεικότων, πρὸς τὴν ἐαυτῶν συνήθειαν, καὶ φησὶ
χρησάμενος ἰδούσας ἑνὸς κατὰ σκευὴν

δυσίας ἐπιλείπει τὸ νεωστὶ τεχθέντι ἀεικότων
ἢ καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιήλασε τοῖς φερονόσι φησὶ

Κεφ. Κ΄.

Βιργίλιου Μάρωνος ἐπιγραφεὶ Χρῆστῶ ἐπισημῶν, ἢ τῶν τῶν ἰσχυρῶν
ἐφ' οἷς δεῖκεται δὲ ἰσχυρῶν, ὡς ὡδᾶτες πρὸς τὸ μυστικόν.

C **Λ**ΗΨεται ἀφθάρτοιο Θεοῦ βίβαν, καὶ
ἀδρήσει

Ἡρώας σὺν ἐκείνῳ ἀολλέας ἠδὲ καὶ αὐτὸς,
δηλαδὴ τὸς δικαίους.

Πατρίδι καὶ μακαρίων ἐλεδομένοισι Φαν-
Πατροδότη δρεῖν κυβερνῶν ἠνία κόσμου.

Σοὶ δ' ἄρα παι, πρῶτα φύξ δωρήματα ἀπὸ
Κριθὴν ἠδὲ κύπερον ὁμῶς κολακάσι ἀκαθ-

δωμασὸς ἀνὴρ καὶ πᾶσι παιδῶν κερκο-
μένῳ, ὅς ἀκελεύς Ἰππικὰ μὲν τῶν τῶν

D τε καί τῶν ὁμοτήτων.

Σοὶ ἢ παῖς θαλεροῖ, φησὶ, μασοὶ καὶ ἀεικότων
Αὐτόματι Ἰππικὰ συνακλεῖται ἀπὸ τῶν

Οὐδέ θέμις ταρβῆν ἐλοσυρῶς ἀπὸ τῶν λέγει
ἀληθῆ λέγων ἢ γὰρ πῆσι, τῆς βασιλικῆς ἀπὸ

τῶν δυνάστας ἐφοβηθήσεται.

Φύξ δ' ἐνώδη τὰ σπάργανα, αἰθεα αὐτῶν.

Οὐκ αἰσθάνεται φύξ ἐρπετῶν, ὅλνται πᾶσι

Δοίγος, Ἀσυρίου θάλλει καὶ τέμπε ἀμύμων.

τῶν ἐδὲν ἀληθές ἐστιν, ἢ δὲ τῆς τῶν σπάρ-
ρεῖ δρετῆς οἰκειότερον εἶποι πρὸς αὐτὸν

γὰρ τὰ τῶν Θεῶν σπάργανα πνεύματι ἀπὸ τῶν

δυνάμει, ἐνώδη πᾶσι ἀνθῶν, νεολαία ὑπὸ τῶν

χρῶν, ὅ δὲ ὄφει δαπύλλται, καὶ ὁ ἴος τῶν

φῶς ἐκείνῳ, ὅς τῶν πρῶτοπλάστας πρῶτος

ὅτι πάντα τὰ δαιμόνια τὰς διανοίας αὐτῶν ἀπὸ τῆς
 ἐμφύτης (σωφροσύνης) ἐπὶ τῶν ἠδονῶν ἀπό-
 λωσαν, ὅπως γνοῖεν τὸν ἐπιηρημένον αὐτοῖς ὄλε-
 θρον. περὶ γὰρ τοῦ καλελεύσεως ἔσωθηρος, τῆς
 ἀθανασίας τῶν δικαίων ἀγνοία, τὰς ψυχὰς
 τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ μηδεμίᾳ χρείᾳ ἢ ἐλπίδι ἐρει-
 δομένας, ἐβραυε παθόντες ὅτι αὐτὰς πρὸς και-
 ρὸν ἔπειθεν τὸ σωματικὸν χρωδένος, ἐκ τῆς
 κωνωνίας τῆς ἀγίας πνεύματος, ἀπεκαλύφθη
 τοῖς ἀνθρώποις τὸ δυνατὸν τῆς ἀνασάσεως, καὶ εἰ-
 με ἰλὺς ἀνθρώπων ἀδικημάτων καλελείπετο,
 ὡπὴ πάσα λατρεῖς ἀγίους ἐσμήχθη. τότε δὲ ἡ
 ἀδικηλείαι τοῖς ὑπηκόοις θάρρειν, καὶ ἐκ τῆς
 αὐτῆς μετῆς διασημῆς ἀνασάσεως, ἰα ὁμοία
 ἐλπίδιν ἐκέλευσεν, ἐκὲν δικαίως ἐτελεύτα τῶν
 ἰσοδύλων ἠ φύσις, ἐτελεύτα ὅτι ἔθαντος. ἐπεσ-
 φηγήθη καὶ ἡ ἀνάστασις ἀπώλειο ὅτι τὸ τῶν
 λαυρέων γένος, ὁ παραύποιον ἐγγρέτο τὸ πῆξως ἔ-
 θεῶν οὐκ εἶναι τε πανταχῶς φάσιον τὸ Ἄμω-
 μον, πλῆθος τῶν θεσηκευόντων περσαγορεύει.
 οἷον γὰρ ἐκ μιᾶς ρίζης πλῆθος κλάδων ἐνώδεσι
 θάλλον ἀνθεσιν, ἀρδόμενον συμμερίᾳ θρόσε,
 βλασάν, πεπαιδευμένως ὡς φῶταλε πομη-
 ταίμαρων, καὶ ἀεξῆς ἀπαιλα καὶ ἀκολυθως ἐχθ.
 Αὐτὰ δὲ ἠρώων δρεῖας, πατρὸς τε μεγίστη
 ἐργὸν ὑπένορήσι κεκασμένα πάντα, μαθήση.
 τὰς μὲν τῶν ἠρώων ἐπαίνους, ἰα τῶν δικαίων ἀν-
 θρώπων ἐπὶ σημαίνων, τὰς ὅτι δρεῖας τῆς πατρὸς,
 τῶν τῆς κόσμου σύνταξιν ἔτιν εἰς αἰώνιον δια-
 μνην ἀπελάσιαν λέγων, ἰσως ὅτι ἔτις νόμος,
 ἢ ἡ θεοφιλῆς ἐκκλησία χρεῖται, ἐπιηδύσσα
 τὸν μὲν δικαιοσύνης τε καὶ σωφροσύνης βίον.
 θυμασῆ ὅτι ἡ ἔμεξὸν τῶν ἰερατῶν καὶ τῶν
 κατῶν βίαι ἐπὶ τὸ ἀνηγμένον ἀδυσχέως, τὸ ἀ-
 θεῶν τῆς αἰφνιδίως μελαβολῆς παραιτημένως.
 Πρῶτον μὲν, ἀνθερικών ξανθῶν ἦγοντο ἀλωαὶ
 τῆς ἐστὶν ὁ καρπὸς ἔθεις νόμος ἡ ἴοντο εἰς χρεῖαν.
 Ἐν δὲ ἐρυθροῖσι βάτοισι παρῆρος ἠλδανε βό-
 ἀπὲς ἐκ ἢ καὶ τὸν ἀθεσμον βίον. (πρὸς.
 Σκληρῶν δὲ πεύκης λαρόνων, μέλι τὸ ρέε
 νᾶμα.
 τὴν ἠλιθιότητα τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ τὸ κατε-
 σκληρὸς ὑπογράφων ἦθος ἰσως ὅτι τὸν τῆς θεῶν
 πόνον ἀκροῖας, τῆς ἑαυτῶν καρτερίας γλυ-
 κύν ἵνα καρπὸν λήψωσ διδάσκων.
 Παύρα δὲ ὁμοῦς ἰχνη ἀετῆρας ἀειλείπε-
 ται αἴτης.
 Πῶλον ἐπαίξω, περὶ τῆς ἀσεα τεύχεσι κλειῖσα,

A duxit, eorumque animos ab innata tem-
 perantia ad voluptatum traduxit illece-
 bras: ut malum quod ipsorum capitibus
 incumberebat, minime intelligerent. Et
 enim ante servatoris nostri in terras ad-
 ventum, serpens ille mentes hominum
 ignorantia immortalis justorum vitæ
 occæcavit, ac nulla bonorum spe fultas
 subverterat. Post passionem verò Do-
 mini nostri, cum corpus illud quod ac-
 ceperat, à sanctissimæ animæ societate
 aliquanto tempore divulsum fuisset, pa-
 tet facta est hominibus resurrectionis fi-
 des: & si quæ labe humanorum scelerum
 remanserat, sacro-sancto lavacro penitus
 absterfa est. Tunc demum subditos suos
 bono animo Christus esse jubet, & ex-
 vengeranda & illustri sua resurrectione,
 similia sperare. Jure ergo dictum est, occi-
 disse omnium venenatorum genus. Occidit
 etiam mors ipsa: & resurrectio confirmata
 est. Occidit quoque Assyriorum genus,
 qui fidei in Deum principes atque aucto-
 res exstiterant. Amomum verò ubique na-
 sciturum cum dicit, multitudinem Christia-
 norum sic appellat. Quæ non secus ac in-
 numerabiles rami amantissimis floribus
 ornati, & modico rore irrigati, ex una
 radice pullulat. Doctè igitur hæc à te di-
 cta sunt, ô Maro Poetarum sapientissimi-
 me. Sed & reliqua cum his consentiunt.

*At simul Heroum laudes, & facta parentis
 iam legere, & qua sit, poteris cognoscere virtus.*

Per laudes Heroum intelligit opera justor-
 um virorum: per parentis virtutes, consti-
 tutionem mundi, & mansuram perpetuam
 constructionem. Fortasse etiam intelligit
 leges, quibus Deo amabilis Ecclesia uti-
 tur: ex justitiæ ac temperantiæ præceptis
 vitam instituens. Admiratione quoque di-
 gna est, vitam hominum inter bonos ma-
 losque medio quondam gradu consisten-
 tium ad sublimiora promotio, cum tam-
 en ejusmodi vita repentinam muta-
 tionem non admittat.

Molli paulatim flavescet campus arista.
 Id est, fructus divinæ legis ad hominum
 utilitatem produceretur.

Incultisq; rubens pendebit sentibus uva.
 Quæ quidem in injusta ac depravata
 hominum vita minime cernebantur.

Et duræ quercus sudabunt rosida mella.
 Hominum illius temporis stuporem ac
 duritiam mentis designat. Ac fortasse
 etiam innuit, eos qui Dei causâ labores
 pertulerint, tolerantia suæ suavem fru-
 ctum esse percepturos.

*Pauca tamen suberunt prisca vestigia
 fraudis: (gere muris
 Quæ tentare Thetis ratibus, quæ cin-
 FFF F ij)*

Oppida, quae jubeant telluri insindere sulcos.

Alter eris tum Tiphys, & alter a quae vehat

Argo

Delectos Heroas : erunt etiam altera bella:

Atque iterum ad Trojam magnus mittetur

Achilles.

Recte vates sapientissime. Poeticam quippe licentiam quo usque decebat provexisti. Neque enim tibi propositum erat oracula fundere, cum Propheta non esses. Obstabat etiam credo praesens periculum, quod eorum capitibus qui institutas a majoribus caremonias confutare vellent, imminabat. Provide itaque & tuto quantum fieri poterat, veritatem exponens intelligentibus, dum causam confert in turres ac bella, quae in hominum vita etiamnum cernuntur, describit Servatorem ad Trojanum bellum proficiscentem. Per Trojam vero orbem universum intelligit. Christus enim adversus oppositas nequissimorum demonum acies bellum gessit; partim providentiae suae arbitrio, partim summi Patris mandato in terras missus. Sed quid postea idem Poeta dicit?

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit etas.

Id est, postquam virilem aetatem ingressus, cuncta quae humanam vitam infestant mala sustuleris, & universum orbe terrarum pacis legibus composueris.

Cedet & ipse mari vector, nec nauticapi-

nus

Mutabit mercos: omnis feret omnia tellus. Non rastrospatietur humus, non vinea sal-

cem,

Nec varios discet mentiri lana colores.

Ipsed in pratis aries jam suavi rubenti

Murice, jam croceo mutabit vellera luto.

Sponte sua Sandyx pascentes vestiet agnos.

Aggredere o magnos, aderit jam tempus, honores,

Cara Deum soboles, magnum Iovis incre-

mentum.

Aspicere vexo nut autem pondere mundi, Terrasq, tractusq, maris, calumq, profundum.

Aspice, venturo latentur ut omnia saeclo.

Omihi tam longe maneat pars ultima vitae,

Spiritus & quantum sat erit tua dicere facta,

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,

Nec Linus: huic mater quamvis atque huic pater adsit.

Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,

Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

Aspice, inquit, nutantis mundi & omnium elementorum laeticiam.

A Ρηξαιτ' ειλιπόδων ελκυσμασι τελευτασθαι

Αλλος επφτ' εσυπφους, κη θεογαλις Αριων

Ανδρασιν ηρωεσων αλλαλομενη πολεμοσ δε

Τρωων κη δαναων περησθαι αυβις Αχιλλευου

ενγ' ωθρωφωταε ποιητα την γδ ποιητικην εφε

σιαν, μεχρι δ' προσηκουσας εταμειουσαι εφην

σοι προκειμενον διοθεσπισαι, μη οδιν γε σφ

φητη εκωλυε δε ελις οιμα κη κινδυνος, τοις ετε

χοισι ταυτο τω προγονων νομιδι ετα επιε

μυρος. πεφραγμυρος δη κη ακινδυνος κη τοσ

νατον, (τοις) σωριεναι δυναμυρος σφρασισα

την αληθην, πύργος κη πολεμον αιπαταμ

B Γ, απε αληθως ετι κη κω δε ελα ελα κη το

τω ανθρωπων βιον, χαλα κη κη τον σατιον

ορμυρτα επι τον Τρωικον πολεμον. την η Τρωικη

την οικεμυρην πασαν. επολεμησησεν αυβις

της ανικημενης πονηρας δυναμειος, πεμυρ

εξ οικειας τε περνοιας, κη σφραγελιας, μεμ

σε πατρεσ πιδη μη ταυτα ο ποιητης λεγει.

Αλλ' οτ' αν ηνορεσ ωση κη καρπος ικνηται.

τετεσιν επφ αν ανθρωθεις, τα πεε κη κη το

βιον τω ανθρωπων ριζοθεν δε ελα κη τοσ

πασαν γεν ειρηνη κατακοσμηση

C Ουχ οσοι αυβισιν αλιτροβατοισιν αυβις

Φυομενων αμυδις γαιης απο ποιη μετρη.

Αυτος δε ασπαρτος κη ανηρος εδ: μεμ

ακμην

Οσραλεε δερεπανοιο ποθησμεν αμπεδω

Ουδ' εριε δευοιθ βροδς ποκον αυτομασιν

Αρενιδεσ τυρειοισι σφρατρεσ νειλεαδ εστω, σφ

Σανδυνι πορφυρεω λαχνην ρυπρεσταν αμ

Αλλ' ασε λιμην σκηπρον βασιληιδεσ δεχρη

Δεξιερησ δεοτο πατρεσ εελβεμετασ δεεε

Κοσμε κη τω εντος ορα ευπηκτα θεμελια

D Χαρμοσυνω γαιης τε κη ερεανσ ηδε σφρα

σιν,

Γηθουσυνον τ' αιωνσ απειρεσιν, λασιον κησ

Ειθε με γηραλεον ζωντα τ' εχε νωδυμοσ ιχθ

Σην δερετην κηλα δειν εφ' οσον δυναμεισ γε πα

ρεσιν

Ουκ αν με πηξειεν ο Θρακων διοσ αιουδ

Ου Λινσ ε Παν αυτος, ον δερακην τεκν

χθων

Αλλ' εδ' αυτος ο Παν ανθεξε εινκα νικ

κοσμε κη τω εντος ορα Φησι, κη τω σφρα

απαντων χαρεν.

ΚεΦ. ΚΑ.

A

CAPUT XXI.

Οτι δυνατόν ἔστι φιλῆσαι θρόνον ταῦτα λίγα ἔχει καὶ ὅτι οἱ ἀπίστοι ἀπορροῦντες θεοσεβείας καὶ ἴδον τὸ εἶναι αὐτοῖς ἀγροῦσιν.

Ταῦτα δόξαιαν ἀνὴρ τῶν σοφῶν εὐφροσύνης πειρημένος ἀνθρώπων λέγει. παιδὸς ὃ τεχθέντος ἀνθρώπου ποῖον δὴ ἔχει λόγον, γῆν ἀσπαρτον καὶ ἀνήροτον καὶ τὴν γε ἀμπελον μὴ ὑποθεῖν τὴν δρεπάνου ἀκμὴν, μὴ ὃ τῶν ἄλλων ὑπερέλαιον. πῶς ἀννοήθει λεχθέν ἐπὶ θεῶν ἀνθρώπων; ἢ γὰρ τοῖς φύσις, θείας ἐστὶ πατρὸς ἀξίως διάκονος, σοφῶν ἀνθρώπων κελύσεις ἐργάτης, ἀλλὰ καὶ σοικείων χαρῶν. Θεὸς καθόσον, σοφῶν ἀνθρώπων ἐνὸς χαρῶν κληρονομοῦν τὸ, τε εὐχεσθὶ τὸν ποιητὴν, ὃ βίβη τὸ τέλος αὐτῶν κληρονομοῦν, θείας ὑπερέλαιον σύμβολον ὡς ἂν Θεὸς, τὸν βίον καὶ τὸ σωζέσθαι ἀξίως εἰδῆσαι, καὶ πατρὸς ἀνθρώπων. ἢ γὰρ ἐν ἐρυθραία πατρὸς τὸν Θεόν. τί δὴ μοι, φησὶν, ὃ δέσποτα, τῶν τῆς μαριέας ὑπερέλαιον ἀνάγκη καὶ ἔχῃ μᾶλλον ἀπὸ τῆς γῆς μετέωρον δρεψίτων διαφυλάττεις, ἀρετῆς μακαριωτάτης σῆς ἐλευσεως ἡμέρας, ὃ ὃ Μαζων πατρὸς τοῖς εἰρημένους ὑπερέλαιον καὶ τὰ δέ.

Ἀρχο μειδίων ἀνορέων τὴν μητέρα κεδνὴν Γνωρίζειν ἢ γὰρ σε φέρον πολλὰς λυκάβωνας. (σαν.)

Σοὶ ὃ γονεῖς ἐπάμπαν ἐφημέριοι ἐγέλασθε δ' ἠψω λεχέων, εὐδ' εἴνω δ' αἶτα θαλάσσαν.

πῶς ἂν πρὸς τέτον οἱ γονεῖς ἐμειδίασαν ὃ μὲν ἑαυτῶν Θεός, ἀποῖός ἐστι δυνάμις καὶ ἀχμαπς ὃ μὲν ἐν ἀεὶ γραφῇ ὃ ἄλλων, σοφῶν ἀνθρώπων ὃ σώμα ὃ λέκτρων ὃ ἀπειρω, πῶς αἰδοῖ ἐν τὸ ἅγιον πνεῦμα; ποῖα ὃ ὑπερέλαιον, ἐφείσῃς τε ἐν τῇ ὃ ἀγαθὴ διαθέσει, ἐπὶ πάντων ἐφείσῃς; τί δ' ὅλως κοινὸν ὁφείατε καὶ ἠδο; ἀλλὰ ταῦτα ἐφείσῃς λέγειν τοῖς ἀνθρώπων ἡμεῖς ἐν εἰσαγωγῇ ἡμεῖς οἱ, τῶν ψυχῶν αὐτῶν καθαρῶν ἐν παντὸς κακῶν γε ὁφείματ' ὡς ἀσπιδάζεσθαι. ὑπερέλαιον δέ σε αὐτὴν σύμμαχον τοῖς λεγομένοις ὃ θεοσεβείας ἀγνοῦν ἡ νόμον ὑπερέλαιον. πάντων τε ἀγαθῶν ἐνκαταστάτην ἐλπίδα, ὁσιότητος ὁφείσκαλον, ἀθανασίας ὑπερέλαιον ἀκίβητων, ὃ μὲν ἐν ἐσέβειαν ὁφείσκαλον ἀνθρώπων πατρὸς καὶ σοῖς ὃ θεραπείας χαρῶν αἰδίων ὁφείσκαλον οἱ δὲ ἐπὶ τες, ὃ ὃ ἀπειρω ὁφείσκαλον τῆς σῆς

Quod de nudo ac simplici homine dici hac potest possunt, & quod infideles ob divini cultus ignorantiam, ne orius quidem sui causam norunt.

Hæc fortasse aliquis ex numero eorum qui prudentia minus valent, de hominis ortu dici existimaverit. Verum quæ ratio est, ut hominis Filio in lucem edito, nec aratrum ac sementem tellus, nec vitis falcem & reliquam culturam desideret. Quomodo hæc de hominis prole dicta esse intelligantur? Est enim natura divinæ voluntatis ministra, non humanis famulans iussionibus. Adde quod omnium elementorum lætitia, adventum Dei, non hominis cuiuspiam conceptum designat. Jam verò quod Poëta vitam sibi diutius prorogari optat, id planè argumentum est Deum invocantis. Vitam enim & salutem nobis à Deo postulare, non ab homine solemus. Et Erythræa quidem Sibylla Deum sic affatur: Cur mihi, inquit, Domine vaticinandi necessitatem imponis, ac non potius sublimem raptam è terra, ad diem usque beatissimi adventus tui servas? Virgilius verò post versus quos supra retulimus, hæc subiungit:

Incipe parve puer risu cognoscere matrem. Matri longa decem tulerur fastidia menses. Incipe parve puer: cui non risere parentes, Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.

Quomodo enim parentes ei artiffissent. Etenim pater illius Deus, expers qualitatibus vis est. Et figurâ quidem ipse omni caret, in aliorum tamen circumscriptioe existit; nec humano præditus est corpore. Tori quoque expertem esse Spiritum divinum quis ignorat? Quod enim desiderium, quæ cupiditas inesse posset in affectu summi boni, cuius desiderio reliqua omnia ducuntur? Quid omnino sapientiæ potest esse commune cum voluptate? Verum sic loqui liceat illis, qui humanam quandam Christi generationem sibi fingunt; neque operam dant, ut animum suum ab omni impio facinore ac sermone integrum servent. Te hic, pietas, appello; tuum subsidium ad ea quæ dicuntur imploro: quæ nihil aliud es quàm lex castimonie & sanctitatis; omnium bonorum maximè optabile; sanctissimæ spei magistra; immortalitatis certa promissio. Te veneror ò pietas atque clementia. Tibi pro beneficio cu-

rationis tuae qua opus habebamus, gratias debemus. At vulgus hominum tui auxilii expers, praesinito quo adversus te flagrat odio, Deum ipsum averfatur: nec intelligit, suae ipsius ac reliquorum impiorum vitae causam, ex divini Numini cultu atque obsequio pendere. Totus enim mundus & quaecumque in mundo continentur, illius est possessio.

CAPUT XXII.

Gratiarum actio Imperatoris, qua victorias & reliqua bona sua Christo accepta fert: & confutatio Maximini Tyranni, qui persecutionis crudelitate Christiana religionis gloriam auxerat.

Equidem meam felicitatem mea; omnia pietati accepta refero. Testes sunt rerum eventus qui ex voto mihi responderunt: testes sunt pugnae atque victoriae, & trophaea de hostibus parata. Scit & laudibus ea celebrat urbs Roma. Idem sentit populus urbis mihi carissima: licet falsa spe deceptus, indignum sua majestate principem elegerit: qui mox convenientem sceleribus suis exitum fortitus est. Verum ea nunc commemorare, nefas esse arbitror: mihi praesertim qui te, pietas, alloquor: & qui curam omnem ac diligentiam adhibeo, ut te castis sermonibus bonisque verbis compellem. Dicam tamen aliquid, quod nec turpe nec indecorum videbitur. Bellum inexpiabile: plenum amentiae & maudita crudelitatis, adversus te, pietas, & adversus omnes sanctissimas Ecclesias tuas a tyrannide gerebatur. Nec decrant in urbe Roma, qui tantis malis & publica calamitate latebantur. Erat & campus ad praelium constitutus. Tum vero tu in medium progressa, temetipsam ultro tradidisti, fide in Deum sulata atque innixa. At crudelitas hominum impiorum, cum instar flammae obvia quaeque depasta esset, admirabilem quandam & celeberrimam tibi gloriam conciliavit. Hinc enim stupor ac veneratio tui, spectatores ipsos invasit. Ac tortores quidem ac carnifices, in cruciandis piorum corporibus defessos, & ad inopiam consilii redactos cernere licebat: vincula autem resoluta, laxatos equuleos; & restinctas quae admovebantur flammam: contra vero invictam constantiam ac libertatem piorum, qui ne tantulum quidem de gradu suo dimovebantur. Talia igitur aggressus quid profecisti, omnium hominum impiissime? Quae malum, causa fuit furoris

A Πικρίας, δια τὴν ἔμφυτον πρὸς τὸν θεὸν φειαν, καὶ τὸν θεὸν ἀποσρέφεται τὴν αἰτίαν ὅλως τῆς ἑνὶ αὐτῶν τε καὶ λοιπῶν δυσθεβείας, ἐκ τῆς πρὸς τὸν κρείττον κατὰ φύσιν ἡγήθηται πᾶς ὁ κόσμος κτήμα, καὶ ὅσα ἐστὶν ἐν κόσμῳ.

Κεφ. ΚΒ.

Εὐχαριστία Χριστοῦ τὰς νίκαις καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ θανάτου φέρουσα, καὶ ἕλκετο τὰ κατὰ αὐτὸν τυραννικὰ μαζμύνησθαι τοῦ διαγμῆ μίσητα δόξαν τῆ ἰουδαίας ἀποστασαντι.

B **E**γὼ μὲν τῆς ἐντυχίας τῆμαυτῆ καὶ τῆ ἐμῆ πάντων, αἰτιῶμαι τὴν ἐντυχίαν μαρτυρεῖ ἡ καὶ ἡ ἐκείσεως τῆ κατ' ἐντυχίαν πάντων ἀνδραγαθία νικαι κατὰ τὸν πᾶσι μίαν τρέπαια σιωοῖδε ἡ καὶ μετ' ἐντυχίαν ἐπαυεῖ καὶ ἡ μεγαλόπολις, βέλεται δὲ καὶ ὁ δῆμος τῆς φιλιτάτης πόλεως, εἰ καὶ πρὸς ταῖς σφαλεραῖς ἐλπίσιν ὄξυπατηθεῖς, ἀπέξιον ἑαυτῆς πρὸς εἰλεῖ πρὸς ἀτλί ὁ πρὸς ζήμα ἰάλω, προσηκόνας τε καὶ ἀξίως τῆς ἑαυτῶ τέλει μημένοισι, ὧν ἔδεμῖς δὲ πᾶσι μιν νεύσαι, μάλισα ἐμοὶ τῷ διαλεγόμενῳ πρὸς σέ, καὶ πᾶσαν ἑπιμέλειαν ποιᾶμεν, πᾶς ἀγαθαῖς καὶ ἐνφῆμοις διαλέξεσι πρὸς ἑαυτὸν σε. ἐρῶ δὲ τίς τις, ἐκ ἀρχῆμον ἐδὲ ἀπὸ τῆς ὑπερβάλλων μέντοι μανία καὶ ἀμπεύου θεοσεβείας, καὶ πᾶσαι ταῖς ἀγνωσταῖς ἐκκλησίαις ὑπὸ τυραννῶν πόλεμον (ἡ) ἀπονοδῶ καὶ ἐκ ἐπέλειαν ἰνας τῶν ἐν τῇ Ρώμῃ, τηλικαύτοις ἑπιχαιροῖσι δημοσίου κακοῖς παρεσκευάσο δὲ καὶ πεδίον τῆ μαχρῆ σὺ ἡ περὶ γέσσα, ἐπέδωκας σεαυτῇ ἐπιρριδομένη τῇ πρὸς θεὸν πίσει. ἑπιπῶν (ἡ) δυσθεβῶν ὁμοῦ, δίκην πρὸς ἀναστασιῶν ἑπιπνεμοσμένη, θαυμασθῆν καὶ διαπᾶσι αἰοῖδιμον ἐνδοξίαν προσήψαι (ἡ) σέας ἡδὲ ταῦτα εἶχε τὰς θεωμένους αὐτὰς. τὰς καὶ ὧν δημῖς ἔς ἐρεβλῆντας τὰ τῶν ἐνδοξῶ σώματα, ἡν ἰδεῖν κάμωντας ἔς διαπᾶσι πρὸς τὰ δεινά. παρῆμενος ἡ τὰς δεσμοσῶν τὰς γε βασάνους αὐτὰς ἐκλύτες. καὶ τὰς πρὸς φερομένας καύσεως ἀμαυρεμένας. καὶ ἐδὲ πρὸς ὀλίγον ὀκλαζόντων τὴν πᾶσι σίαν. τί ὧν ταῦτα το μῆρ ὧν σῶσας ἡ δὲ πρὸς ἐβῆσατε; τί ἡ τὸ αἶπον τῆς ἐκείσεως τῶν φρῶ

νών; ἐξείς ὅτι δια τίνω πρὸς τὰς Θεὰς ἡμῶν
 ἡσας τέτρες; ἢ ποίαν πνα τ' εἰας φύσεως ἀ-
 ξίαν λαμβάνεις ἐνοίαν; ὀργίλεις ἢ γῆκ' ἢ σὲ τὰς
 Θεὰς εἶναι. εἰ δ' ὄω ἦσαν τοῖς τοῖς, ἐχρῆν θαν-
 μάξω μᾶλλον αὐτῶν τίνω πρῶτα εἶσαι, ἢ πε-
 θαρχεῖν τοῖς ἀναίδεσι πρὸς ἀγασσι, δι-
 καιῶν ἀνδρῶν σφαγὰς ἀδικῶς ἐπὶ τῶν ἀν-
 εἰς ἰσως δια τὰ ὑπὸ τῶν πρῶτων νομισθέν-
 τα κ' τῆν τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν συγχωρῶ.
 κ' γὰρ ἐστὶ ἀδελφότης τοῖς δρωμένοις τὰ νο-
 μιζόμενα, μᾶς τε κ' τῆς αὐτῆς ἀφροσύνης
 αἰσθῆς ἰσως εἶναι τινὰ δυνάμιν Ἰξαιρετον, ὅν
 τοῖς ὑπὸ τεκτόνων καὶ δημιουργῶν ἐκδοσ-
 μένοις ἀνθρωπομόρφοις τοιγάρτοι πρὸς
 ταῦτα πᾶσαν ποιήματα ἐπιμέλειαν,
 ὅπως μήποτε ῥυπαθεῖεν μεγίστων καὶ Ἰξαι-
 ρέτων Θεῶν ἀνθρωπίνης δεομένων ἐπιμελείας
 (εἰδῶλα.)

A tui? Dices fortasse, in honorem Deorū
 hæc à te gesta. At quorum Deorū? Aut
 quam notionem divinā dignam naturā
 animo concepisti? Deosne perinde atq;
 te iracundos esse existimabas. Quod si
 tales erant, eorum potius consilium mi-
 rari oportebat, quàm impudentibus
 mandatis quibus justos viros injuste tra-
 cidari jubebant, obtemperare. Sed for-
 te dices, te ob instituta majorum, & pro-
 pter hominum opinionem ista gessisse.
 Ignosco. Sunt enim instituta illa, his que
 à te geruntur simillima, & ex unius ejus-
 demq; imperitiæ fonte manantia. Ex-
 istimasti forsan eximiam quandam in-
 esse vim atque virtutem, in simulacris à
 fabris & artificibus humana effigie for-
 matis. Idcirco igitur ea colebas; sum-
 mam adhibens curam ac sollicitudinē,
 ne sordibus inquinarentur. Magni sci-
 licet ac præcipui Dii hominum curā in-
 digent.

C A P U T XXIII.

*De Christianorum institutis: & quòd Deus ab-
 liget eos qui virtutem sectantur: & quòd
 judicium ac retributionem sperare
 oportet.*

Κεφ. ΚΓ΄.

πρὸς τὰς χριστιανῶν πολιτείας, καὶ ὅτι χαίρει τοῖς ἐν ἀρετῇ βίῳσι
 τὸ θεῖον καὶ ῥῆθ' κρείσσειν ἀποδοκᾶν καὶ ἀνταπόδοσιν.

Α Ντεξέταξε τὴν ἡμετέραν θρησκείαν
 πρὸς τὰ ὑμέτερα. ὅσα ἐνταῦθα μὲν, ὁ-
 μοιοτητα καὶ διαρκῆς φιλανθρωπία. ἐ-
 λεγγ' ἢ παιδεία, καὶ θεοσεβία, ὅσα ὁλε-
 ρεσι φέρων. Θεραπείαν ἢ ὅσα ὁμότη-
 ἀλλασθησίας. καὶ πίστιν εἰλικρινῆ, πρῶτον
 μὲν πρὸς τὸν Θεόν, ἔπειτα ἢ καὶ πρὸς τίνω
 φυσικῆν τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν. ἐλεγγ' δ' ἐ-
 τῶν ἐς ἐπολέμισεν ἢ τύχη. ἀπλῶς ἢ βίον, καὶ
 ἢ ποικίλην τινὶ πανουργίᾳ τὴν πονηρίαν ἐπικα-
 λουπόμην. τῆτε ὄντως Θεὸς καὶ τῆς μοναρ-
 χίας γνώσις: ἢ δ' ἐστὶν ἀληθῶς Θεοσέβεια. ἢ δ' ἐ-
 εἰλικρινῆς θρησκεία, ἢ παντελῶς ἀχρηστ' ἢ
 ὅσα ἐμφρῶν βίον. ὅν οἱ μεπόντες, ὡς δια-
 λευφόμεν σεμνῆς τινὸς ἐπὶ τὸν αἰέναιον πο-
 ρεῖσονται βίον. ἐδ' εἰς γ' ὅλως τελευτᾶ, ὅ τὸν
 τοῖς ἐνταῦθα βίον, καταβρεύων τε
 τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς σώματος. πληροῖ ἢ μαλ-
 λον τίνω πρὸς ἀχθείσαν ἀπὸ Θεοθεν λειψυ-
 γίαν, ἢ ἀποθήσκ' ἢ ὁ γάρτοι τὸν Θεόν ὁμολο-
 γήσας, ἐγίνετο παρέρργον ὑβρεως ἐδ' ἐδυμῶ-
 ἀλλ' ἐυχρῶς τὴν ἀνάληκν ὑπόστασιν, τὴν τῆς
 καρτερίας πείραν, ἐφόδιον ἔχει τῆς πρὸς τὸν
 Θεόν ευμενείας. ἐδ' ἐ γ' ἀμφίβολον, τίνω

C ONfer si placet religionē nostram,
 cum tuis ritibus. Nonne apud nos
 quidem, germana concordia & perpe-
 tua humanitas? nonne apud nos repre-
 hensio culpæ est ejusmodi, quæ corre-
 ctionem afferat, non perniciem: & cu-
 ratio quæ ad salutem proficiat, non ad
 crudelitatem. Nonne apud nos sincera
 fides, primùm quidem erga Deum: de-
 inde verò erga naturalem hominum so-
 cietatem? Nonne apud nos misericor-
 dia erga eos quos fortuna calamitas op-
 presserit? Nonne vita simplex, nullo si-
 mulationis fūco occultam tegens im-
 probitatem; & veri atq; unius Dei cun-
 cta moderantis cognitio? Hæc est vera
 pietas; hæc integræ atq; incorruptæ re-
 D ligio. Hæc sapientissima vivendi ratio;
 quam qui amplexi sunt, tanquam augu-
 sta quadam via ad æternam vitam ten-
 dunt. Nemo enim qui hujusmodi vive-
 di rationem inierit, & qui animum ha-
 beat ab omni corporis labe purgatum,
 moritur omnino; sed functionem sibi à
 Deo indictam implere, potius quàm
 mori dicendus est. Is namq; qui Deum
 confessus est, nec contumeliæ cedit nec
 iracundiæ. Sed forti animo necessita-
 tem sustinens, tolerantia suæ experi-
 mentum, velut viaticum quoddam ha-
 bet ad conciliandam sibi divini Nu-
 minis clementiam. Neque enim du-

bium est, quin Deus homines virtute præditos amplectatur. Quippe absurdissimum esset, tam præpotentes quam inferioris loci homines, adversus eos à quibus observantur aut beneficiis afficiuntur, grato animo esse, & vicissim illos beneficiis afficere: cum verò qui omnium summus sit, & qui omnibus imperet, ipsumque sit summum bonum, negligentem in referenda gratia esse. Qui in omni vita nos ubique comitatur, & qui præsto nobis adest, quotiescumque boni aliquid agimus. Et illicò quidem fortitudinis & obedientiæ causa nos collaudans remuneratur: plenam tamen & perfectam solutionem in aliud tempus differt. Tunc enim totius vitæ nostræ summa ad calculos revocabitur. Ac si quidem cuncta rectè se habuerint, æternæ vitæ merces sequetur: improbi verò debito supplicio afficiendi sunt.

CAPUT XXIV.

De Decii, Valeriani, & Aureliani calamitosa vita exitu ob persecutionem Ecclesiarum.

TE nunc interrogo Deci, qui justorum laboribus olim insultabas; qui ecclesiam odio prosequeraris; qui viros summa vitæ sanctitate præditos, supplicio affecisti. Quid rerum nunc agis post hanc vitam? quantis & quam difficilibus ærumnis premeris? Tuam certè infelicitatem fati superque declaravit illud temporis spatium, quod inter vitam ac mortem tuam intercessit; cum tu in campis Scythicis unà cum omni exercitu prostratus, Imperium Romanum tantopere ubique celebratum, Gothorum contemptui ac ludibrio exposuisti. Tu quoque Valeriane, cum eandem crudelitatem in famulos Dei declarasses, justum Dei iudicium omnium oculis subiecisti; captus ab hostibus; & in vinculis circumductus cum chlamyde purpurea & reliquo Imperiali cultu: tandem verò à Sapore Persarum Rege, detracta tibi cute condiri iussus, sempiternum calamitatis tuæ tropæum spectandum præbuiisti. Tu item Aureliane, fax omnium vitiatorum; quam præfenti & perspicua divini Numinis vindicta, dum furorè percitus Thraciam percurreres, in medio viæ publicæ cæfus, sulcos aggeris publici impio sanguine complevisti?

A τῶν ἀνθρώπων δρετὴν ἀσπάζεσθαι τὸ θεῶν κτλ
 γὰρ εἴη τῶν ἀτοπωτάτων, τῶν δρεσιαι, κτλ
 λημμένων κτλ ἰσοδρεσεσέρον, εἰ κτλ δρεσεσιαι
 τες τυγχάνοιεν οἱ εὐεργετῆτες, αὐτες εὐεργε
 εἰσως κατὰ τῆς κτλ ἀντδρεργετέων τῶν ὁμοίως
 πάντας, δρεγγόν τε τῶν πάντων, κτλ τὸ ἀγα
 θὸν αὐτὸ, κατὰ μελεῖν τῆς ἀμοιότητος ὁ συμπα
 ρημαρτεῖ μὲν ἡμῶν πρὸ παντὶ βίῳ, κτλ παρῆ
 ἡμῖν τῶν κατὰ τὰ, ὅσα κτλ ἀγαθῶν ἢ ποιῶν
 κτλ ἀδραχεῖμα μὲν ἀποδεχόμενοι τῆς ἀ
 δρείας κτλ εὐδοκίας, εὐεργετῆται. τῶν ὁ συμ
 πλήρωσιν ἡμῶν ἰσοερετῆται πάντα γὰρ ἢ τῶ
B βίῳ ψῆφῶ τῶν κατὰ τὰ λοδοτεῖται κτλ ἐπὶ
 δὲ τὰ ταῦτα καλῶς ἔχη, ὁ μισθὸς ἐπακαλό
 τῆς αἰωνίῳ ζωῆς. μετέρεχεται ὁ κτλ τῆς πα
 ρεσ ἢ ἀρεσθήκησα ἡμῶν.

Κεφ. ΚΔ΄.

Περὶ δικῆς τῆς Οὐαλεριανῆς καὶ Ἀυρηλιανῶν, ἀθλιότητος καὶ ἐπιβλήτων δρε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

ΣΕ ἵνω τὸν Δέκιον ἐρωτῶ, τὸν ἐπιμα
 νονῶ ποτε τοῖς τῶν δικαίων ποῖοις. τῶ
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν μισήσαντα. τὸν ἐπιβλή
 μαριαν τοῖς ὁμοίως βεβιωκόσι τὶ δὲ ἵνω πρὸς
 σεῖς μὲν τὸν βίον; ποῖαις ὁ κτλ πρὸς ἀρετῆ
 λοῖς σωεῖς κτλ ἀρεσῆσαι; ἐδρεῖς ὁ κτλ ο μ
 τὰξὺ τῆ βίῳ κτλ τῆς τελουτῆς κτλ τῶν σπ
 εὐτυχῶν, ἡνῶκα ἐν τοῖς σκυδικοῖς πεδίοις πα
 ρεσ πρὸς πεσῶν, τὸ ἀδρεσθῶν Ρωμαίων κτλ
 τῶν ἡγεσ τοῖς γέταις εἰς καταφρέσησιν. ἀ
 λα σὺ γε Οὐαλεριανῆ, τὴν μισαφοσίαν ἀδρε
 ξάμενοι τοῖς ἰσοκίοις τῆ Θεῶν, τὴν ὁμοίως
 κρεσιν δρεσθῶνας, ἀδρεσ ἀιχμαλωτῆς τε κτλ
 δρεσ μὲν ἀιχθεῖς σω αὐτῆ πορφυροῖς κτλ τῶ
 λοιπῶ βασιλικῶ κόσμῳ. τέλῳ ὁ κτλ ἰσοπ
D πρὸς Περσῶν βασιλέως ἐπιδρεσνῶν κτλ ἀδρε
 θεῖς κτλ ταειχευθεῖς, κτλ ὁμοίως τῆς σωτῆ
 συχίας ἐσπασ αἰώνιον κτλ σὺ ὁ Ἀυρηλιανῶν
 φλοξ πάντων ἀδικημάτων, ὅπως δρεσθῶ
 νῶς, διατεῖχων ἐμμανῶς τὴν Θεοῦ, κτλ
 ἐν μέσῳ λεωφόρῳ, τῆς αὐλακας τῆς ὁμοίως
 σεβῆς αἱματῶ ἐπληρωσας.

Κεφ. ΚΕ΄.

Κεφ. ΚΕ΄.

A CAPUT XXV.

De Diocletiano, qui turpiter Imperio se abdicavit, & qui ob Ecclesiarum persecutionem fulmine percussus est.

Ἐπι Διοκλητιανῶν μὲν αἰχμῶν τῶ βασιλείαν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἀμείνω
ἐξέβη τὸ διαγμῶν τὸ ἐκκλησίας κεραιναθῆναι.

Διοκλητιανὸς ὃ μὲν τὴν μαιφονίαν τῆ
διωμῆ αὐτὸς ἑαυτῶ κατὰ νηφισάμε-
νθ διατῶ τῆς ἀφροσύνης βλάβω, μιᾶς
ἐκαταφρονητῆ οἰκήσεως καθειργμῶ ἐμω-
ρήθη. πὶ δὴ τῶ σωνήνεκε, πρὸς τὸν Θεὸν ἠ-
μῶ τὸν πόλεμον ἐνήσαδς; ἢ οἶμα, τῶ
τῆ κεραινῆ βολίω δεδίως, διαγάγοι τὸν
ἐπιλοπιον βίον. λαλεῖ Νικομήδεια. ἔσιωπῶσι
ἢ καὶ οἰσησάντες, ἂν καὶ αὐτὸς ἂν τυχεῖ-
ται. ἐδῆτο μὲν τοι τὰ βασιλεία καὶ ὁ οἶκθ
αὐτῆ. Ἰπνεμομένη σκηπῆ, νεμομένης τε ἔρα-
νίας φλογος καὶ ἀφροσύνη γῆ τῶν ἐκβα-
σις ἑαυτῶν ἐν φρονητῶν ἐδῆ γδ᾽ ἐσιώπων,
ἐδῆ τὴν οἰμωγὴν τῶν ἀναξίως γηνομένων ἐ-
πεκαλύπθον. φανερώς ἢ καὶ δημοσίᾳ παρ-
ρησιαζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο. τίς
ἦτοσαυτῆ μαρία; πόση ἢ ἡ τῆς δυναστείας
ἀλαζονεία, το μᾶν πολεμῆν Θεῶ ὄντας ἀν-
δράπες. ἀγνωσάτη ἢ καὶ δικαιοτάτη θρησκεία
θελεῖν ἐμπαρρηθῆν. τοσῶτα ἢ δῆμα καὶ ἀν-
δρωτων δικαίον ὄλεθρον, μηδεμιᾶς πρῆ-
παρχῆς αἰτίας μηχανήσαδα. ὦ τῆς
τῶν πάντων ἑσπικῶν ζωφροσύνης διδά-
σαλον. ὦ κηδεμονίας στρατῶ πρὸς τῆς ἑαυ-
τῶν πολίτας. ἐπῆρασκον τὰ σέβρα τῶν ὁμο-
φύλων, οἱ μηδέποτε τὰ τῶν πολεμίων ἐν
ἀπατάξει μεταφρονα θεασάμενοι. τέλθ
γὰρ τῶν ἀνοσιῶν ἔργων ἐκδικίαν ἢ θεία
πρηνία μετῆλθεν, ἔ μὴ ἀνθ δημοσίας βλά-
βης τοσαύται γὰρ ἐχθροῦ σφαγαί, ὅσαι εἰ-
εὶ Βαρβάρων ἐχθροῦ, ἱκανὰς εἶναι πρὸς
αιωνίαν εἰρήνην. πᾶν γὰρ τὸ τῆ ἀφροσύνης
βασιλείας στρατόμα, ἑσπταχθῆν δῆμοσία
ἰσχυρῆς, βία τε τῶ Ρωμαίων δρχὴν
ἀπάσανθ, ἀφροσίας Θεῶ τὴν μεγάλην
πόλιν ἐλευθερέσης, πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς
πολέμοις ἀνήλω. ἀλλὰ μὴν καὶ αἰ πρὸς τὸν
Θεὸν ἐκφωνήσεις τῶν πεζομένων, καὶ τὴν
ἐμφυτον ἐλευθερίαν ποθαυῶτων. καὶ οἱ μὲν
τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν τῆς εὐχαρι-
σίας πρὸς τὸν Θεὸν ἔπαινοι, δῶποδ οὐθείσης τῆς
ἐλευθερίας αὐτοῖς καὶ τῶν μὲν δικαιοσύ-
νης συμβολαίων. πῶς ἔ παντὶ τρόπῳ τὴν

Dioletianus vero post cruentam
persecutionis saevitiam, suamet
ipse sententia damnatus, ob vitium in-
fania, vili quodam clausus domicilio
paenas dedit. Quid igitur illi profuit,
bellum Deo nostro intulisse: ut scilicet
fulminis ictum assidue metuens, reli-
quam deinceps vitam exigeret. Testa-
tur haec urbs Nicomedia: nec silent hi
qui rem oculis viderunt, quorum ex nu-
mero etiam ipse sum. Vastabatur pala-
tium, & Diocletiani ipsius conclave,
fulmine ac caelesti quodam incendio il-
lud depascente. Ac eventus quidem ea-
rum rerum a prudentibus viris praedi-
ctus fuerat. Neque enim tacere poterant,
nec gemitum suum in tanta rerum indi-
gnitate occultabant: sed palam & aper-
te ipsi inter se summa cum libertate hos
sermone jactabant: Quis hic furor?
quae tanta potentiae insolentia, ut ho-
mines Deo bellum inferre audeant, &
sanctissimam justissimamque religio-
nem contumelia afficere; utque tantae
multitudinis, adeoque hominum aequissi-
morum, sine ulla ipsorum culpa, caedem
atque exitium machinari non dubitent.
O praeclarum magistrum modestiae om-
nium subditorum! o praeclarum insti-
tutorē curae ac sollicitudinis quam mili-
tes pro civibus suis gerant! Pectora tri-
bulium suorum perfodiebant hi, qui
nunquam in acie terga hostium vide-
rant. Tandem verò divini Numinis pro-
videntia, tam impiorum facinorum pœ-
nas ab illis exegit; nec tamen sine da-
mno Reipublicae. Tot potro tantaeque fa-
ctae sunt caedes nostrorum, ut si tantae
unquam factae essent Barbarorum stra-
ges, suffecturum id fuerit ad perpetuam
nobis pacem comparandam. Totus
enim ille supra memorati Imperatoris
exercitus, cum in potestatem venisset
hominis ignavi qui Imperium Roma-
num per vim rapuerat; Deo tandem
urbi Romanae libertatem restituyente,
multis & maximis praeliis penitus ex-
tinctus est. Sed & voces Deum Adju-
torem inclamantium tunc cum oppri-
merentur, & innatam sibi libertatem
omnibus votis optarent; laudes item
post malorum depulsionem, cum gra-
tiarum actione Deo persolutae, cum li-
bertas & contractuum aequitas ipsis red-
dita esset; an non singularem Dei pro-

Ggg g

videntiam, & paternam adversus homines caritatem modis omnibus declarant?

Α Ξ Θεεσ ἀρένοιαν καὶ τὴν ἀρετὴν ἀνθρώπων ἵνα ἡμετέρας ἡμετέρας χαρὰς κερძῶσιν;

CAPUT XXVI.

Quod Deus causa fuit pietatis Imperatoris, & quod eventus prosperos à Deo poscere, eique acceptos ferre debemus: secus autem gesta negligentia nostra imputare.

Meam porro operam cum laudant, quæ ex divini Numinis instinctu sumpsit exordium; an non aperte confirmant, fortium facinorum meorum Deum Auctorem fuisse? Ita certè. Deī enim proprium est, optima quæq; agere: hominum verò, obsequi. Illud porro optimum ac præstantissimum ministerium est, cum quis antequam manum operi admoveat, sedulo prospicit ut cuncta quam tutissimè gerantur. Norunt quidem omnes mortales, harum manuum sanctissimum ministerium Deo deberi cum pura ac sincera fide: & precibus ac supplicationibus cum manuum operâ conjunctis, quicquid actum est pro hominum utilitate, feliciter esse confectum: quippe cum tantum utilitatis & privatim & publicè in omnes redundaverit, quantum quisque tum sibi, tum necessariis suis optaverat. pugnas etiam viderunt, & spectatores fuerunt prælii, cum divina providentia victoriam populo largita est: animadverterunt faventem precibus nostris atque adspirantem Deum. Quippe invicta res est, iusta precatio, nec unquam voto suo excidit, qui sanctè Deo supplicasset. Neque enim locus repulsi relinquitur, nisi quoties vacillaverit fides. Etenim Deus semper propitius adest, hominum probitatem benigno excipiens vultu. Quamobrem interdum quidem labi, humanum est; humanorum verò lapsuum nequaquam Auctor est Deus. Quicumque ergo pietatem conlectantur, gratias omnium Servatori, pro nostra suæque ipsorum salute, & pro Reipublicæ prospero statu agere debent: sanctisque precibus & continuis supplicationibus Christum nobis propitium reddere, ut beneficia sua perpetua esse velit. Hic enim Auxiliator invictus, & Propugnator est iustorum. Idem Iudex optimus; Antesignanus immortalitatis; & vitæ æternæ Largitor.

Κεφ. Κς.

Οτι τῆς βασιλείας ἐπιπέρας ὁ Θεὸς αἰτιῶν ἡμῶν ἐστὶν ἡμετέρας χαρὰς κερძῶσιν. ὁ δὲ ἡμετέρας ἐπιπέρας τὰ πταίματα.

Οταν ὅτι τὴν ἐμὴν ὑποθέσειαν ἐπαύσαν, ὅτι τῆς ἐμῆς ἀνδραγαθίας τὸν Θεὸν αἰτιῶν εἶναι διαβεβαιωῶνται; πάντων γὰρ ἡμετέρων ἐστὶν ὁ Θεὸς ἰδιον, τὸ τὰ ἀεὶ ἀκαταπαύστον ἀνθρώπων δὲ, τὸ τῷ Θεῷ πείθεσθαι. ἐστὶ ἡμετέρας διακονία καλλίστη τε καὶ δόξιο, εἰ τις ἀρετῆς ἐπιχειρήσειας ἀποκατασκάσει τὴν τῶν πνευματικῶν ἀσφάλειαν καὶ ἐπιστάσειαν πάντες ἀνθρώποι τὴν τῶν δὲ τῶν χειρῶν ἀκατάτην λατρείαν, ὁφείλει δὲ τῷ Θεῷ πᾶσι κατὰ τὰ ἴδια εὐχαῖς τε καὶ λιτανείαις, καὶ ὅτι πᾶσι ὑπὲρ συμφέροντος, κατὰ τὴν ἀρετῆς ἡμετέρας ὁφείλει δὲ ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τοσούτης, ὅσῃ ἀνέκασται αὐτῶν τε καὶ τοῖς φίλοις ἡμετέρας ἰσόρησαν ὅτι καὶ τὰς μάχας καὶ ἐβασίλευσεν τὸν πόλεμον, τῆς τῷ Θεῷ προνοίας τὴν νίκην τῷ δήμῳ βραβεύσας, καὶ τὸν Θεὸν ἡμετέρας εὐχαῖς σιωπεύουσιν ἀνίκητον γὰρ χεῖμα ἢ δικαία προσδοχῆ, ἐστὶν ὅσῃς λιτανείων ἀποτυγχάνει τὸ σκαπὸν ἡμετέρας γὰρ φειδέει) κόσμῳ ἀποτυγχάνει, καὶ ἡμῶν μόνον ἐνθα ἀντὶ τῆς πίστεως ὁλόκληρῃ ὁ γὰρ Θεὸς αἰεὶ πάρεσιν ἡμετέρας, τὴν τῶν ἀνθρώπων προσδεχομένων καλοκαγαθίαν ἀνθρώπων μὲν, παισίῃ ποτὲ ὁ ὅτι Θεὸς, αἰεὶ πᾶσι τῶν ἀνθρώπων πᾶσιματῶν διὰ τὴν τῶν πάντας τὰς τὴν θεοσέβειαν κατὰ δικαιοσύνην χάριν ὁμολογεῖν τῶν σωτηριῶν πάντων ἡμετέρας αὐτῶν σωτηρίας, καὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων ἡμοιοσίας, ὅσῃς τῶν εὐχαῖς καὶ λιτανείαις ἐπαλλήλοις ὁλοκληρῶς τὸν Χριστὸν ἡμῶν, ὅπως τὰς ἐνεργείας αὐτῶν διαφυλάτῃ ἕτῃ γάρ ἐστιν ἀνήπτῃ συμμάχῃ καὶ ὑπερασπιστῆς τῶν δικαίων, ὁ δὲ αὐτὸς, κριτὴς ἀεὶ. ἀθανάσιος ἡγεμὼν αἰδίου ζωῆς χορηγός.